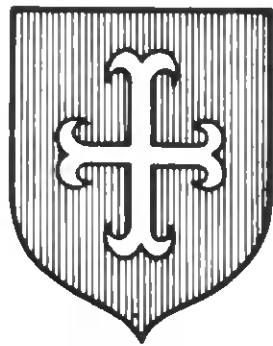




Land van de Woestijne



Tijdschrift van de

Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete”

8e jaargang - nr. 1 - 1985

LAND VAN DE WOESTIJNE

Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring
"Arthur Verhoustraete".

Redactie: Roger Defruyt, Kestelstraat 65, 9880 Aalter
Overname uit het tijdschrift toegelaten mits bronvermelding.

Erevoorzitster: Anna VERHOUSTRAETE Lostraat 30
9880 Aalter.

Voorzitter: Jan CAMERLINCKX Schuurlo 12
9880 Aalter.

Ondervoorzitter: Maurice THYS Bierweg 29
9880 Aalter.

Sekr.-penningmeester: Roger DEFRUYT Kestelstraat 65
9880 Aalter.

Leden: Dries Alyn, José Deguffroy, Ivan Hoste, Maurice Michiels, Alfons
Ryserhove, Marcel Saelens, Georges Schoonaert, Willy Stevens,
Luc Stockman, Jean Van Cleven, Robert Verhelst, André
Verhoustraete en Erik Wille.

Ere-bestuurslid: Br. Cyriel TAILDEMAN Rouwmoer
2190 Essen.

Lidmaatschapsbijdrage 300 fr. per jaar.

Steunende leden 400 fr. en ereleden 600 fr.

Te storten op rekening nr. 442-6594361-40 van de Heemkundige Kring
'Arthur Verhoustraete', Kestelstraat 65, 9880 Aalter.

Buitenland: 100 fr. meer voor verzendingskosten.

Wie na het verschijnen van het laatste nr. van de lopende jaargang zijn lid-
maatschap niet opzegt, wordt als blijvend lid aanzien.

INHOUD

Mededelingen	Jan CAMERLINCKX	3
Bibliografie Constant Bruneel	Joost VAN BOUCHAUTE	5
Wie kent wie? Fotorubriek	Maurice THYS	35

Drukkerij typo-offset, Marc Latré - Aalter
Kaftontwerp: Roger Defruyt

AAN DE LEDEN VAN ONZE HEEMKUNDIGE KRING

Wanneer U dit leest hebt U het nummer 1, jaargang 8 van ons tijdschrift 'Land van de Woestijne' in handen. Ook dit jaar willen we trachten U ruime informatie te verstrekken over de diverse aspecten van het Aalterse verleden. We willen U verder op de hoogte houden van activiteiten en wetenswaardigheden op het gebied van heemkunde.

Het is U allicht opgevallen dat U onderhavig nummer van ons tijdschrift met de post hebt ontvangen. Dit zal ook in de toekomst gebeuren. Daarmee beogen we een vlottere en snellere bedeling van ons tijdschrift.

Tegelijk ontvangt U ons tijdschrift vanaf dit jaar driemaandelijks. U krijgt dus jaarlijks vier nummers van het 'Land van de Woestijne', tenzij het belang van één of andere publikatie ons noopt tot het samenvoegen van nummers. Op die manier hopen we meer informatie te kunnen verstrekken, nauwere banden te leggen met onze leden, in te spelen op de aktualiteit, activiteiten tijdig en vlot ter kennis te brengen. De verschijningsdata van ons tijdschrift worden 1 januari, 1 april, 1 juli en 1 oktober.

Wij hopen dat U ons initiatief in verband met de publikatie en verspreiding van ons tijdschrift zal waarderen. Voor ons was het slechts de bedoeling U beter te dienen.

Namens het bestuur,
de voorzitter,
Jan CAMERLINCKX

TENTOONSTELLINGSNIEUWS...

Van 30 maart tot 18 september 1985 loopt in het 'Historisch museum van de Vlaamse Strijd' te Aalter-Bellem de tentoonstelling: 'Willem van Oranje' — De TV-serie geëxposeerd.

Iedereen herinnert zich allicht de TV-serie 'Willem van Oranje' eind 83, begin 84 uitgezonden in Vlaanderen en Nederland naar aanleiding van het feit dat Willem van Oranje 400 jaar eerder, om precies te zijn in 1584 te Delft werd vermoord.

Met de serie 'Willem van Oranje' heeft de televisie zeker een belangrijke bijdrage geleverd tot het populariseren van de geschiedenis. Weinig mensen realiseren zich de omvang van de noodzakelijke inbreng en inzet om een dergelijke serie op het kleine scherm te brengen. We vinden het dan ook een gelukkig initiatief van het 'Historisch museum van de Vlaamse Strijd' om met scènes uit de serie, dekorfragmenten, rekwisieten, kostuums en kap- en grimeontwerpen een tentoonstelling uit te bouwen. Tentoonstelling, die niet alleen de figuur van Willem van Oranje en een diversiteit van historische aspecten voor het voetlicht brengt, maar ook aandacht heeft voor de technische implicaties van historische TV-series. Een initiatief waarvoor we mevrouw Patricia Demoor-Van den Bossche, diensthoofd van het museum, alvast bij voorbaat willen gelukwensen.

Voor de bezoekers is er niet alleen de herinnering aan de voorbije TV-serie, maar ook en vooral de kennismaking met de historische realiteit van de 16de eeuw.

In de marge van de tentoonstelling gaan ook een aantal thematische voordrachten door. Voor de gastronomische liefhebbers worden in het kasteel van Poeke twee 16de-eeuwse banketten gehouden; bezoekende groepen kunnen op aanvraag een zogenaamde 'soldatenmaaltijd' gebruiken op het binnenplein van het museum...

Voor verdere inlichtingen verwijzen wij alvast naar het 'Historisch Museum van de Vlaamse Strijd', Museumstraat 103 te 9881 Aalter-Bellem, tel. (091) 74 34 99.

Jan CAMERLINCKX

BIOGRAFIE



CONSTANT BRUNEEL 1809-1860 BURGEMEESTER AALTER

Inleiding

In het kader van de Oefeningen Nieuwste Tijden, kwam deze biografie van Constant Bruneel, burgemeester van Aalter in de periode 1853- 1860 tot stand. De bedoeling van dit werk was het in contact komen met allerlei historische bronnen en wetenschappelijke instellingen, door het verzamelen van gegevens over een tweederangs-politicus. In dit opzicht mag deze oefening beslist een rijke ervaring genoemd worden.

Na een eerste kennismaking met de politieke loopbaan van Constantinus Bruneel zoals beschreven in Luc Stockmans 'Geschiedenis van Aalter', gingen we de onderzoeksmogelijkheden te Aalter na. De waardevolle tips van verschillende personen en in het bijzonder door de heer R. Defruyt verstrekt, hielpen ons op weg.

Vooreerst brachten we alle gegevens met betrekking tot Bruneel, zijn familie en zijn dienstboden uit de bevolkingsregisters bijeen en zorgden we voor de uittreksels van Constant Bruneels kerkelijke en officiële huwelijks- en overlijdensaktes. Aan de hand daarvan konden de gemeenteadministraties van Tielt, Deinze en Brugge aangeschreven worden voor verdere inlichtingen in verband met Bruneels familie. Zo kwam geleidelijk aan een stamboom tot stand van de grootouders, ouders en nakomelingen van Bruneel. Ondertussen was het vorsingswerk in het *Aalterse gemeentearchief* reeds ver gevorderd. Enkele cruciale data in Bruneels politieke loopbaan, de verwezenlijkingen van het Aalterse gemeentebestuur onder zijn burgemees-

terschap en informatie in verband met de door hem betaalde belastingen werden in het gemeente-archief verzameld.

Nadat alle mogelijke informatie in Aalter was ingewonnen, richtten we onze stappen naar het *Gentse Rijksarchief*. Daar werden in de notariaatsfondsen van Blomme en Westerlinck alle akten betreffende Constant Bruneel opgezocht. We spitsen hierbij onze aandacht toe op stukken die een beeld konden geven van Bruneels financiële activiteiten. Toevallig werd tussen de notariaatsarchieven een boedelbeschrijving aangetroffen van Bruneels woonhuis en van de aanpalende percelen. Deze inventaris, op 6 en 7 maart 1861 door notaris Goeminne van Aalter opgemaakt, was een uitermate nuttig werkinstrument.

Vervolgens bezochten we het *Rijksarchief van Beveren-Waas*. Dit bezoek leverde, globaal gezien, weinig bruikbaar op voor de biografie. De Aalterse kiezerslijsten in het fonds 'Provinciaal Bestuur Oost-Vlaanderen 1851-1870' waren erg onvolledig. In de erfenisaangifte van Bruneel werden ongeveer dezelfde gegevens vermeld als in de boedelbeschrijving uit het R.A.G.

In de *Gentse Universitaire Bibliotheek* werden verschillende vooral Gentse kranten doorgenomen voor enkele strategische jaren. De zin 'Le parti libéral perd en M. Bruneel un chaud partisan' die in een paar geraadpleegde kranten aan Bruneels necrologie werd toegevoegd, zette ons ertoe aan met verschillende liberale instituten contact op te nemen voor verdere informatie en het Willemsfondsarchief in de Gentse Universitaire Bibliotheek onder de loep te nemen. Het onderzoek naar de liberale gezindheid van Constant Bruneel strandde echter.

Tevens werden in de Universitaire Bibliotheek een reeks publicaties, die informatie konden verstrekken over Bruneels status en milieu en zijn betrekkingen met handels- of industriële wereld, systematisch doorgenomen, echter zonder noemenswaardig resultaat. Tenslotte zochten we in de afdeling 'Handschriften en Kostbare Werken' van de Universitaire Bibliotheek tevergeefs naar een doodsbrief van Constant Bruneel.

De laatste bezoeken aan archieven brachten weinig nieuwe elementen aan. In het *Gentse Stadsarchief* werden uit het fonds 'Napoleon de Pauw' de doodsbrieven en de aankondigingen van verlovingsen, huwelijken en gedenkmissen voor overledenen onderzocht. Een document aangaande C. Bruneel werd er nochtans niet gevonden. Een archieffonds uit het *Bischoppelijke Archief te Gent* aangaande de parochies Aalter-Centrum en Maria-Aalter kon ons geen bijkomend materiaal verschaffen over de verhouding tussen burgemeester Bruneel en de plaatselijke kerkelijke overheid. De gegevens over Bruneels onroerend bezit, verzameld in de *Gewestelijke Directie van het Kadaster te Gent*, veranderden weinig aan het beeld dat de boedelbeschrijving ons had gegeven.

Tenslotte werd bij het opstellen van de biografie voor de nodige bijkomende uitleg beroep gedaan op enkele publicaties.

Eens de biografie ter beoordeling was voorgelegd aan professor Van Eenoo en assistent François, werd met het oog op de publikatie ervan in dit heem-

kundig tijdschrift, een uitgebreid onderzoek van het Tieltse stadsarchief uitgevoerd. Het geëxerpeerde materiaal leverde ons vooral indirecte gegevens over het milieu waaruit burgemeester Bruneel stamde.

Bij een globale kijk op deze biografie moeten wij op de noodzakelijke onvolledigheid ervan wijzen. Deze wordt veroorzaakt door het feit dat, spijs alle onderzoekswerk, weinig krantenberichten over het politieke leven in Aalter werden gevonden. De aandacht van de dagbladen ging immers in hoofdzaak uit naar de steden en de grotere gemeenten; gemeenten als Aalter, die tot de periferie behoorden, werden slechts met enkele korte berichten of vermeldingen bedacht. Ook in andere publicaties, zoals de 'Almanach du commerce et de l'industrie', bekleedde Aalter slechts een secundaire plaats.

Lijst der afkortingen.

A.A.V. : Archief Arthur Verhoustraete
B.S.A. : Burgerlijke Stand Aalter
B.S.T. : Burgerlijke Stand Tielt
G.A.A. : Gemeentearchief Aalter
P.A.A. : Pastorie Archief Aalter
R.A.B.-W. : Rijksarchief Beveren-Waas
R.A.G. : Rijksarchief Gent
S.A.T. : Stadsarchief Tielt
U.B.G. : Universitaire Bibliotheek Gent
Op. cit. : opere citato (= in aangehaald werk)
passim : hier en daar

BIBLIOGRAFIE

I. BRONNEN

A. Bronnen in handschrift

1. Kerkelijke archieven

* P.A.A.

- *huwelijksregister 1842*, akte nr. 30, 8 augustus 1842.
- *overlijdensregister 1860*, akte nr. 58, 10 september 1860.

2. Openbare archieven

* G.A.A.

- registers beraadslagingen gemeenteraad, 1825 - 1860.
- registers beraadslagingen schepencollege, 1848 - 1860.
- registers beraadslagingen C.O.O., 1838 - 1860.
- samenstelling kerkraad, ± 1820 - 1860.
- registers briefwisseling, 1848 - 1860
- belastingsrollen, ± 1820 - 1860
- bevolkingsregisters, 1847 - 1860, 1860 - 1870, 1871 - 1880, 1881 - 1890, 1891 - 1900, 1901 - 1910 en 1911 - 1920.

* B.S.A.

- huwelijksregister 1842, akte nr. 28, 25 juli 1842.
- overlijdensregister 1860, akte nr. 69, 8 september 1860.

* S.A.T.

- brief van het Tieltsse gemeentebestuur van 15 februari 1984 (ongenummerde huwelijksakte en bevolkingsregisters).
- moderne archief 1794 - 1950
- 24 tabellen van de samenstelling van de gemeenteraad, 1812 - 1841
- 891, lijst van de inwoners, die 40 gulden belasting betalen en kunnen benoemd worden als leden van het kiescollege, z.d. (j. V).
- 894, kiezerslijsten, j. IX - 1818.
- 895, kiezerslijsten, 1819 - 1830.
- 896, kiezerslijsten, 1831 - 1837.
- 1635, lijsten van de honderd meest belasten van de stad, z.d. (ong. 1800).
- 1636, lijsten van de honderd meest belasten van de stad, j. XII.
- 1648, rol van de belasting op deuren en vensters, j. VII.
- 1709, lijsten van patentplichtigen, j. VII - IX.
- 1710, registers van patentschuldigen, 1824.
- 1744, rollen van de grondbelasting, j. VIII.
- 2012, inschrijvingsregisters en alfabetische lijsten der burgerwacht, 1830.
- 2013, inschrijvingsregisters en alfabetische lijsten, 1831.
- 2015, inschrijvingsregisters en alfabetische lijsten der burgerwacht, 1832.
- 2016, inschrijvingsregisters en alfabetische lijsten der burgerwacht, 1833.
- 2017, inschrijvingsregisters en alfabetische lijsten der burgerwacht, 1834.
- 2018, inschrijvingsregisters en alfabetische lijsten der burgerwacht, 1839.
- 2093, alfabetische lijsten der militie, 1828 - 1832.
- 2106, inschrijvingsregisters, 1823 - 1833.

* B.S.T.

- bevolkingsregisters, 1814-1815, 1827, 1834, 1846, 1856, 1867-1880.

* R.A.G.

- Fonds Notaris Blomme - 106 (1853).
- 109 (1856).
- 110 (1857).
- Fonds Notaris Westerlinck, 5 (1861).

* R.A.B.-W.

- Registratie Deinze, 187 B (1860-1861), boek 21, folio 27, nr. 75, 7 maart 1861.
- Fonds Provinciaal Bestuur van Oost-Vlaanderen 1851 - 1870
- 20, Rôles des contributions pour les éligibles au sénat, 1854.
- 83 bis, Elections provinciales du 22 mai 1854.
- 104. Elections provinciales. Listes des électeurs. Villes et arrondissements de Gand et d'Alost, 1856.
- 107, Elections provinciales. Listes des électeurs. Arrondissements de Gand et d'Eecloo, 1857.
- 110, Elections provinciales. Listes des électeurs. Arrondissements de Gand et d'Eecloo, 1858.
- 112, Elections provinciales. Listes des électeurs. Liasse Unique pour 1859.

* Ministerie van Financiën. Gewestelijke directie van het kadaster, Oost-Vlaanderen, gemeente Aalter, nr. 212, artikel 987,

- boek 3, folio 186

- boek 4, folio 25 en 169

- boek 6, folio 83

* S.A.G.

Fonds Napoleon de Pauw, 5557, Huwelijksaankondigingen, 1809 - 1899.

3. *Private archieven*

* A.A.V.

VERHOUSTRAETE (Arthur). *De hofstede 'Joris DAU' In Aalter-dorp.*

Ongepubliceerd artikel van 18 juni 1963, 10 p.

* U.B.G.

Handschriften en kostbare werken, Briefwisseling Huldebetoging Virginie Loveling.

B. *Periodieken*

1. *Jaarboeken*

Almanach du commerce et de l'industrie. Bruxelles, Stapleaux, 1854 en 1857, p. 354 en p. 362.

2. *Dagbladen*

Le Bien Public, 15.09.1860/2,A.

Broedermin, 21-22.02.1853/2,A.

Le Conservateur, 21.02.1853/3,B.

L'écho des Flandres, 12.09.1860/2,C.

Gazette van Gent,

- 23.02.1853/2,B.

- 13.09.1860/1,D.

Journal de Gand, 12.09.1860/2,B.

Le Moniteur Belge, 20.02.1853/1,A.

Het Vlaemsche Land, 14.09.1860/2,B.

Den Vlaming, 23.02.1853/2,C.

II. LITERATUURLIJST

BALTHASAR (Herman), e.a.. *Enkele bronnen voor de sociale Geschiedenis van de XIXde Eeuw (1815 - 1914)*. Leuven / Parijs, Nauwelaerts / Béatrice Nauwelaerts, 1961, 64 p., (Inter-universitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, bijdrage 18).

DELBAERE (Roger). *Bijdrage tot de studie van de brouwersstand onder het Frans bewind te Gent en zijn sociale evolutie doorheen de 19de eeuw*. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent, 1962, XVII + 222 p..

DIERICKX (M.) *Geschiedenis van België en van onze eigen tijd*. Antwerpen, De Nederlandse Boekhandel, 1965, zevende druk, 330 p.

Grote Winkler Prins Encyclopedie. Amsterdam/Brussel, Elsevier, 1979 - 1983, achtste druk, 25 delen.

De Katholieke Encyclopedie. Amsterdam/Antwerpen, Joost van den Vondel/Standaard - Boekhandel, 1949 - 1955, 2de uitgave, 25 delen.

Le Moniteur Belge, 01.04.1836/4,A-B-C.

PLAISANT (Isid.). *Pasinomie ou collection complète des lois, décrets arrêtés et règlements généraux qui peuvent être invoqués en Belgique*.

Bruxelles, H. Tarlier, 1789 - 1945, 144 delen.

PICARD (Edmond), e.a.. *Pandectes Belges. Inventaire général du droit belge à la fin du XIXème siècle*. Bruxelles, F. Larceur, 1878 - 1933, 136 delen.

STOCKMAN (Luc). *Geschiedenis van Aalter*. Aalter, gemeentebestuur Aalter, 1979, XXXII + 683 p..

Verschuereus modern woordenboek. Turnhout, N.V. Brepols, 1931, 2 delen.

Hoofdstuk 1

ALGEMENE LEVENSSCHETS

Op 9 februari zag te Tielt Constantinus Bruneel, achtste kind en zesde zoon van Petrus Bruneel en Isabella Verseele, het levenslicht (1)(2). Nog diezelfde dag werd het kind in de kerk van Tielt gedoopt (3).

Bij de geboorte van Constant hadden zijn ouders allebei de leeftijd van zesendertig jaar bereikt (4). Sinds hun huwelijk in 1796, hadden ze een huis betrokken op de Grote Plaats te Tielt (5). Voor Isabella Verseele betekende deze verhuizing geen verandering van leefmilieu: ze was in Tielt geboren en getogen (4). Haar man, Petrus Bruneel, was afkomstig uit Pittem, een kleinere West-Vlaamse gemeente in de onmiddellijke omgeving van en afgestemd op het in grotere mate ontwikkelde Tielt (4). Voor hun broodwinning hielden Isabella en Petrus een winkel open (4). Ongetwijfeld gebruikten ze een groot deel van het met de winkel verdiende geld voor de opvoeding van hun kinderen: het huishouden omvatte drie dochters en zeven zonen; twee zonen stierven echter nog in hun eerste levensjaar (2). Meer dan de helft van zijn leven bracht Constant Bruneel in zijn geboortestad door (5). In 1839 kwam daar, door een toeval, een einde aan: na de dood van Leonard De Beil, brouwer te Aalter en gehuwd met één van Constants zusters, Julie Annatolia, nam Constant zijn brouwerij in Aalter over (5). Hoogstwaarschijnlijk vestigde hij zich toen reeds in Dorp 28, in het huis dat vóór de brouwerij, dichtbij de Aalterse markt stond (6).

De rest van Constants leven werd gekenmerkt door een geleidelijke inburgering en een toename van zijn invloed in het Aalterse gemeentelijke leven. Op 25 juli 1842, ongeveer drie jaar na de overname van de brouwerij, huwde Constant Bruneel voor de wet met Blandina Van de Keere (7). Twee weken later, op 2 augustus 1842, werd in Aalter het kerkelijk huwelijk voltrokken (8). Blandina, in hetzelfde jaar geboren als haar man, stamde uit een vermogende landbouwersfamilie (9)(10). Haar ouders waren Joannes Van de Keere en Regina De Loof; ze had tenminste één broer, Blandinus, en tenminste één zuster die Melanie heette (9)(11).

Uit het huwelijk van Constantinus en Blandina werden twee kinderen geboren: Florimond op 1 mei 1845 en Maria Emilania op 17 maart 1847 (11). In 1848 deed Constant Bruneel zijn intrede in de Aalterse politiek: op 20 januari werd hij in een extra-verkiezing als gemeenteraadslid aangeduid (13). Het vertrouwen dat de gemeenteraadsliden in deze nieuwverkozene stelden, kwam tot uiting in het feit dat de gemeenteraad hem tot eerste schepen koos, en in het feit dat het schepencollege hem, kort na zijn officiële benoeming als schepen, tot officier van de gerechtelijke politie benoemde (13)(14).

Op 5 januari werd Constant Bruneel herbenoemd als schepen, maar hij zou deze functie slechts tot februari 1853 verder blijven uitoefenen (15). Door het koninklijk besluit van 14 februari 1853 werd hij immers tot burgemeester van Aalter benoemd, ter vervanging van de ontslagnemende Joseph-

Jean Snoeck (16). De gemeenteraad en het schepencollege zetten onder het burgemeesterschap van Bruneel, zoals onder zijn voorganger, het beleid ter ondersteuning en stimulering van het sociale en economische leven in de gemeente verder. Enkele verwezenlijkingen vermelden we reeds in deze korte levenschets: het bestraten van een weg tussen Oostmolen-Noord en Ursel en de uitbreiding van de marktplaats. Deze laatste beslissing getuigt, samen met nog enkele andere, van de zorg die de Aalterse gemeenteraad besteedde aan de uitbouw van Aalter tot een marktcentrum (17).

Op familiaal gebied ondervond Constantinus Bruneel twee treurige gebeurtenissen: op 9 juli 1858 stierf zijn moeder, Isabella Verseele, en minder dan een jaar later, op 16 juni 1859 overleed Petrus Bruneel, Constants vader (18). Constant zelf overleefde zijn ouders niet lang. Na lange tijd aan tering te hebben geleden, waarschijnlijk reeds vanaf juni 1860, stierf hij aan deze kwijnende ziekte op 8 september 1860 (19). Constant Bruneel was op dat moment 51 jaar oud (19)!

Op maandag 10 september 1860 werd burgemeester Bruneel met grote eer begraven, in aanwezigheid van de gemeentebesturen van de omliggende gemeenten (20)(21). Dokter Snoeck, voorganger én opvolger van Constant Bruneel als burgemeester, sprak een grafrede uit in het Nederlands (21).

Door zijn vroegtijdig overlijden, maakte Constant Bruneel, in tegenstelling tot zijn weduwe, die hem tot in 1891 overleefde, de huwelijken van zijn kinderen en het tot stand komen van een uitgebreid nageslacht, niet mee (22). Zijn zoon Florimond en zijn dochter Maria Emelania huwden respectievelijk met Zenobie en Ernest Snoeck, twee kinderen van dokter Snoeck (23). Uit deze huwelijken werden dertien kinderen geboren, waarvan er echter vier op jeugdige leeftijd stierven (23)(24).

De brouwerij die 21 jaar lang door Constant Bruneel was beheerd, werd na zijn dood door zijn weduwe Blandina Van de Keere verdergezet (25). Bij de verkaveling van Constants goederen in 1872 kwam de brouwerij aan zijn zoon Florimond toe (26). Ook Florimonds enige zoon, naar zijn grootvader Constant genoemd, was actief in de brouwerij (27).

(1) B.S.T., *geboorteregister 1809*, akte nr. 42, 9 februari 1809. Zie bijlage 1.

(2) Gegevens uit een brief van het Tieltse gemeentebestuur van 15 februari 1984 (ongenummerde huwelijksakte en bevolkingsregisters).

(3) P.A.T., *doopregister 1809*, akte nr. 39, 9 februari 1809.

(4) B.S.T., *huwelijksregister 1796*, akte nr. , 13 oktober 1796.

(5) A.A.V., A. VERHOUSTRAETE, *De hofstede 'Joris DAU' in Aalter-Dorp*, ongepubliceerd artikel van 18 juni 1963, 10 p., meegedeeld door Roger Defruyt.

(6) De hypothese berust op het feit dat een efficiënt beheer van de brouwerij de permanente aanwezigheid van de 'baas' vereist en dus zijn vestiging in Aalter. Het lijkt waarschijnlijk dat Constant Bruneel, indien hij zich in Aalter vestigde, in het huis van zijn zuster, precies vóór de brouwerij, introk.

(7) B.S.A., *huwelijksregister 1842*, akte nr. 28, 25 juli 1842. Zie bijlage 2.

(8) P.A.A., *huwelijksregister 1842*, akte nr. 30, 8 augustus 1842. Zie bijlage 3.

(9) B.S.A., *huwelijksregister 1842*, akte nr. 28, 25 juli 1842.

(10) Bij hun dood lieten Blandina's ouders en haar 'vaderlijken oom' aan hun erfgenamen een groot onroerend bezit na, waarvan de waarde op 59.350 frank werd geschat.

- (11) Bij de verkaveling van de goederen die aan Blandina's ouders en aan haar oom Petrus Van de Keere toebehoorden, had Blandina één broer en één zuster.
Het is echter mogelijk dat Joannes van de Keere en Regina De Loof kinderen hadden die vóór hun ouders en hun oom stierven.
- (12) G.A.A., *bevolkingsregister 1847-1860*, boek 3, folio 16.
- (13) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 25 februari 1848.
- (14) G.A.A., *registers briefwisseling*, brief van 25 februari 1848.
- (15) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 27 januari 1852.
- (16) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 9 maart 1853; *Le Moniteur Belge*, 20.2.1853/1,A. Zie bijlage 4.
- (17) Voor de politieke verwezenlijkingen van de Aalterse gemeenteraad, zie p.
- (18) R.A.G., *Fonds Notaris Westerlinck*, 5 (1861), akte nr. 26, 6-7 maart 1861.
- (19) B.S.A., *overlijdensregister 1860*, akte nr. 69, 8 september 1860. Zie bijlage 5.
- (20) P.A.A., *overlijdensregister 1860*, akte nr. 58, 10 september 1860. Zie bijlage 6.
- (21) *L'Echo des Flandres*, 12.9.1860/2,C; *Journal de Gand*, 12.9.1860/2,B; *Gazette van Gent*, 13.9.1860/1,D.
- (22) G.A.A., *bevolkingsregister 1891-1900*, boek 3, folio 22.
- (23) G.A.A., *bevolkingsregister 1871-1880*, boek 3, folio 32.
- (24) G.A.A., *bevolkingsregister 1881-1890*, boek 3, folio 5.
- (25) Dit valt af te leiden uit het feit dat bij het overlijden van Constant Bruneel, zijn kinderen allebei minderjarig waren en uit het feit dat Blandina in het bevolkingsregister van de periode 1871-1880 als 'bierbrouwster' staat aangeduid.
- (26) A.A.V., A. VERHOUSTRAETE, *De hofdstede 'Joris DAU' in Aalter-dorp*, ongepubliceerd artikel van 18 juni 1963, 10 p., meegedeeld door Roger Defruyt.
- (27) G.A.A., *bevolkingsregister 1901-1910*, boek 3, folio 27.

Hoofdstuk 2

DE TIELTSE PERIODE

De gegevens betreffende de 'Tieltse periode' van Constant Bruneel, zijn geconcentreerd rond de sociale stand van het gezin Bruneel en het vervullen van Bruneels leger- en burgerwacht dienst.

A. SOCIALE STAND VAN HET GEZIN BRUNEEL

De sociale stand van personen moet noodzakelijkerwijze op een indirecte wijze achterhaald worden. Wat het gezin Bruneel betreft, konden we gebruik maken van kiezerslijsten, belastingsrollen en bevolkingsregisters. De kiezerslijsten waarin wij Petrus Bruneel aantreffen, beslaan zowel de Franse, Hollandse als Belgische periode. Ondanks verschillende praktische bepalingen, hebben deze lijsten een gemeenschappelijke basis: wie een bepaald bedrag aan belastingen betaalt, krijgt stemrecht. Slechts in enkele lijsten wordt dit bedrag vermeld. Toch kunnen we de kiezerslijsten zonder belastingsbedragen voor sociale situering gebruiken. Wanneer de naam van een persoon op de lijst voorkomt, mogen we hem tot de bevoorrechten

onder de bevolking rekenen. Tot deze groep behoort ook Petrus Bruneel, Constants vader, reeds vanaf de Franse periode (1). Wanneer echter hogere eisen worden gesteld en stemrecht wordt verleend aan een beperkte groep (tot ongeveer 60 personen), wordt hij niet vermeld (2). M.a.w. Petrus Bruneel was een gegoed man, maar behoorde niet tot de sociaal-economische top.

Eenzelfde conclusie (geen al te grote rijkdom) kan men uit de door Petrus Bruneel betaalde patentbelasting — een belasting op de uitgeoefende economische activiteit — trekken. In 1824 oefende Constants vader drie activiteiten uit: hij was timmerman, hield een winkel open en verkocht zijn waren ook in een 'overdekt kram' (3). Voor alle drie behoorde hij tot de laagste, d.w.z. de economisch minst renderend geachte, klassen in de patentbelasting (3). Bovendien had het gezin Bruneel geen inwonende dienstmeid, wat, normaal gezien, als een uiterlijk teken van een zekere rijkdom werd beschouwd (4).

B. MILITIE- EN BURGERWACHT

Terwijl Constant Bruneel in 1828 dienst moest nemen in de Nationale Militie (zijn lotingsnummer was 102), zou hij nooit lid worden van de burgerwacht (5). In 1831 werd hij van de dienst ontslagen op grond van zijn wankelende gezondheid, hij leed aan epilepsie (6). Voor de lichten van 1832, 1833, 1834 en 1839 waren er steeds één of meerdere van zijn broers onder de wapens (7). Voor het jaar 1831 noteerde de kantonnale raad bij zijn naam 'tijdelijk vrij' (8).

- (1) S.A.T., *Modern archief 1794-1950*,
 - 891, lijst van de inwoners, welke tenminste 40 guldens belasting betalen en kunnen benoemd worden als leden van het Kiezerscollege, z.d. (j.V.)
 - 894, kiezerslijsten, j. IX - 1818
 - 895, kiezerslijsten, 1819-1830
 - 896, kiezerslijsten, 1831-1837
- (2) S.A.T., *Modern archief 1794-1950*,
 - 1635, lijsten van de honderd meest belasten van de stad, z.d. (ong. 1800).
 - 1636, lijsten van de honderd meest belasten van de stad, j. XII.
 - 895, kiezerslijsten, 1819-1830.
- (3) S.A.T., *Modern archief 1794-1950*, 1710 registers van patentschuldigen, 1824.
- (4) B.S.T., *bevolkingsregisters*, 1814-1815, 1827, 1834.
- (5) S.A.T., *Modern archief 1794-1950*, 2093, alfabetische lijsten der militie, 1828-1832.
- (6) S.A.T., *Modern archief 1794-1950*, 2012, inschrijvingsregisters en alfabetische lijsten der burgerwacht, 1830.
- (7) S.A.T., *Modern archief 1794-1950*,
 - 2015, inschrijvingsregisters en alfabetische lijsten, 1832.
 - 2016, inschrijvingsregisters en alfabetische lijsten, 1833.
 - 2017, inschrijvingsregisters en alfabetische lijsten, 1834.
 - 2018, inschrijvingsregisters en alfabetische lijsten der burgerwacht, 1839.
- (8) S.A.T., *Modern archief 1794-1950*, 2013, inschrijvingsregisters en alfabetische lijsten, 1831.

Hoofdstuk 3

BEROEP

Pas in Aalter oefent Constant Bruneel een echt beroep uit. Voordien wordt hij steeds als *'zonder beroep'* of *'bezondere'* aangeduid (1).

A. MOTIEVEN VOOR DE OVERNAME VAN DE BROUWERIJ

Op dertigjarige leeftijd nam Constant Bruneel het beheer in handen van een brouwerij in Aalter-centrum (2). De reden hiervoor was een eerder toevallige gebeurtenis, namelijk de dood op 10 april 1839 van de beheerder van deze brouwerij, Constants schoonbroer Leonard De Beil (2).

We kunnen ons de vraag stellen welke drijfveren Constant Bruneel ertoe aanzetten deze zaak over te nemen. Een mogelijke verklaring hiervoor is het feit dat Constant Bruneel door zijn opvoeding in een middenstandersmilieu — zijn ouders waren allebei winkeliers — ondernemingsgeest had aangekweekt (3). Petrus Bruneel en Isabella Verseele, zijn ouders, moeten over een zeker organisatietalent hebben beschikt om een winkel te (her)openen en om hem uit te bouwen tot een winstgevende zaak (4). In hun geval was dit organisatietalent immers een absolute noodzaak, aangezien ze zeven monden hadden te voeden (5)! Blijkbaar gaven Petrus Bruneel en Isabella Verseele niet enkel aan Constant, maar ook aan een andere zoon hun ondernemingsgeest door: Joannes Baptistus Bruneel was fabrikant en/of handelaar in katoenen stoffen te Gent (6). Een secundaire verklaring voor de overname van de brouwerij ligt in het feit dat deze overname weinig financiële inspanningen vereiste van Bruneels kant. De nodige infrastructuur was immers reeds aanwezig, zodat een uitgebreide kapitaalsinvestering voor het aanschaffen van nieuwe werktuigen nodig was.

B. HISTORIEK VAN DE BROUWERIJ

Zoals daarnet werd vermeld, werd de bierbrouwerij die Constant Bruneel vanaf 1839 beheerde, niet door hem opgericht, maar nam hij ze enkel over (7). In 1839 had ze reeds vier eigenaars gekend en vierde ze haar vijfentwintigjarig bestaan (7).

In 1814 werd immers op het perceel grond dat toen aan Frans-Bernard Bogaert behoorde, de aanwezigheid van een brouwerij vermeld (7). Einde 1816 had deze brouwerij echter al opgehouden te werken (7). Charles-Joseph de Vleeschauwer, die in 1818 de eigendom van Frans-Bernard Bogaert kocht, heropende de brouwerij (7). In 1818 brouwde de Vleeschauwer slechts 225 vaten bier (7). Ten gevolge van deze geringe productie, situeerde de brouwerij zich op dat moment in de laagste van de 14 klas-

sen van de patentbelasting (8). Men moet er echter rekening mee houden dat deze 225 vaten niet de produktie van een volledig jaar waren, aangezien de Vleeschauwer slechts in de loop van 1818 de brouwerij overnam (7). In 1822 werd de bierproduktie tot 500 vaten opgedreven en ten gevolge hiervan werd brouwer de Vleeschauwer tot de twaalfde klasse van de brouwers gerekend(7)(8). Het gaat hier echter opnieuw niet om de totale jaarproduktie, want in augustus 1822 verkocht Charles-Joseph de Vleeschauwer zijn eigendom aan Jan Frans Braem (7). Na diens dood in 1834, werd Leonard De Beil, gehuwd met Julie Annatolia Bruneel, de nieuwe eigenaar. De Beils schoonbroer, Constant Bruneel, kwam na De Beils overlijden naar Aalter om de brouwerij over te nemen (7). Op 18 januari 1853 tenslotte kocht Bruneel van zijn zuster Julie Annatolia, weduwe De Beil, haar eigendom te Aalter, zodat hij vanaf dat moment de volle eigenaar van de brouwerij werd (9).

Vanaf Constants dood tot in 1871, beheerde zijn weduwe de brouwerij, waarschijnlijk bijgestaan door haar zoon Florimond (10)(11). Laatstgenoemde verwierf in 1871 bij de verkaveling van Constants goederen ondermeer de brouwerij (7). In de bevolkingsregisters van 1901-1910 wordt ook Florimonds zoon, Constant, als bierbrouwer aangeduid (12). Vermoedelijk was Constant reeds vóór 1901 actief in de brouwerij, gezien zijn leeftijd (hij werd in 1871 geboren).

Florimond Bruneel overleed in 1923 (13). Reeds vóór zijn overlijden — waarschijnlijk in 1917 of 1918, na de dood van Zenobie Snoeck, Florimonds echtgenote — erfden zijn kinderen de goederen (13)(14). Na de eerste wereldoorlog werden de activiteiten van de brouwerij gestaakt (13). Uit deze historiek komen twee opvallende kenmerken naar voor.

Ten eerste, voor het brouwerijbeheer is 1839 een symbolische scheidingslijn. Vóór dat jaar zijn de opeenvolgende eigenaars van de brouwerij niet verwant (13). Vanaf 1839 echter groeit de brouwerij uit tot een waar familiebedrijf (13). Sindsdien bevinden er zich onder de eigenaars enkele personen die voor een langere periode de brouwerij beheerden: Constant Bruneel gedurende 21 jaar en Florimond Bruneel 46 jaar lang (13). Het is duidelijk de familie Bruneel die de grootste impact had op de uitbouw van de onderneming.

Ten tweede, blijkt uit de geciteerde omzetcijfers de kleinschaligheid van het bedrijf. Onder het beheer van Constant Bruneel kwam daarin vermoedelijk weinig verandering.

C. BEELD VAN DE BROUWERIJ VAN CONSTANT BRUNEEL BIJ ZIJN DOOD

De hiernavolgende gegevens zijn alle afkomstig uit de inventaris die op 6 en 7 maart 1861 door Alfons Goeminne, notaris te Aalter, werd opgemaakt in het sterfhuis van Constant Bruneel.

Ongetwijfeld vonden Bruneels erfgenamen in de zes maanden tussen diens overlijden en het opstellen van de boedelbeschrijving, de tijd en de wil niet

om veranderingen aan te brengen in de brouwerij. Daarom is het gebruik van de bovenstaande titel onzes inziens gerechtvaardigd.

Problematischer is het echter wanneer men dit beeld van de brouwerij verder wil projecteren in het verleden. De vraag rijst immers of er zich in de loop der jaren geen fundamentele veranderingen voordeden in het uitzicht van de brouwerij. Het constante karakter van de patentbelastingen tussen 1855 en 1860 zou er evenwel kunnen op wijzen dat er tijdens de genoemde jaren geen turbulente feiten voorvielen in de ontwikkeling van het bedrijf (15).

Bruneels brouwerij was gebouwd op het perceel 'C41', dat onmiddellijk achter zijn woonhuis was gelegen (16). Deze vestigingsplaats was ideaal, aangezien de brouwerij zich in de dorpskom situeerde van waaruit verkeerswegen in alle richtingen vertrokken. De bedrijfsgebouwen omvatten naast de brouwerij zelf, ook enkele voorraad- en opslagruimtes. Voorraden van cokes en mout (= gekiemde gerst) werden in de 'mouterij' opgeslagen. Zakken met hoppe kregen een plaats op de zolder. De grote stal deed dienst als opslagruimte voor lege en gevulde biertonnen, en tenslotte werden ook in de 'drijfkelder' tonnen bier geplaatst (17).

Bij de boedelbeschrijving werden vanzelfsprekend ook alle werktuigen die zich in de bedrijfgebouwen bevonden, opgetekend. Van deze voorwerpen sommen we de voor het bierproduktieproces belangrijkste op: moutmolen, koelbakken, brouwketels, geelkuip, werkkuip, kleine kuip met houten bierpomp en een grote ijzeren waterpomp (18). Hoewel we geen aanduidingen bezitten over de preciese werkwijze in Bruneels bedrijf, moeten we vaststellen dat veel geciteerde voorwerpen passen in de beschrijving die Verschuerens woordenboek van het bierproduktieproces geeft. Vooreerst wordt de mout door een moutmolen gemalen. Vervolgens wordt hij in een kuip met water gedaan zodat hij kan uittrekken. Nadat dit beslag van water en gemalen mout is gekookt, vermengt men de wort die uit het beslag is gefilterd met hoppe. Dit mengsel wordt opnieuw gekookt. Tenslotte laat men het vocht gisten. Het eindresultaat wordt in biertonnen getapt. Speciale distributiekarren brengen de tonnen naar hun plaats van bestemming (19). Het verdelingsgebied van Bruneels brouwerij strekte zich uit over Aalter, de aanpalende gemeenten zoals Knesselare en Lotenhulle en de dichtbijgelegen grotere centra waaronder Tielt en Zomergem (18). Het centrum werd door Aalter zelf gevormd (18). Niet alleen aan herbergiers werd geleverd, ook particulieren — landbouwers, bakkers en anderen — werden van bier voorzien (20). Het merendeel van het Aalterse cliënteel waren particulieren, die uiteraard maar geringe hoeveelheden afnamen, terwijl de kwantitatief grote leveringen voor de herbergiers bestemd waren (20). In de andere gemeenten bevoorraade de brouwerij voornamelijk herbergiers en in mindere mate particulieren.

In de bevolkingsregisters werden de functies van Bruneels dienstboden nooit gespecificeerd (21)(22). Bijgevolg is het bijna onmogelijk het aantal personen te bepalen die in de brouwerij werkzaam waren. De inventaris van notaris Goeminne maakt melding van 'twee bedden met slaping voor

de knekten' op de zolder boven de mouterij (20). Misschien mogen we hieruit afleiden dat Bruneel over twee brouwersknechten beschikte.

Naast het vermoedelijk aantal werkkrachten, wijst de bescheiden omvang van het produktiemateriaal en van de biervoorraden op het niet-grootschalige karakter. Het bedrijf beschikte slechts over één grote en één kleine brouwketel (20). Er waren maar twee bierwagens om de tonnen af te leveren en tenslotte had de brouwerij slechts 168 tonnen en 26 wijnstukken met bier in voorraad (20). Zelfs indien men deze voorraden beschouwt als de produktie van drie maanden, dan ressorteert het bedrijf nog onder één van de laagste klassen in de patentbelasting (23). Precies vanwege het beperkte karakter van de zaak, lijkt het waarschijnlijk dat Bruneel zelf een groot aandeel had in het vele manuele werk dat onvermijdelijk bij een bierhandel hoort.

(1) S.A.T., *Modern archief 1794-1950*

- 2012, inschrijvingsregisters
- 2013, inschrijvingsregisters
- 2015, inschrijvingsregisters
- 2016, inschrijvingsregisters
- 2017, inschrijvingsregisters
- 2018, inschrijvingsregisters
- 2093, alfabetische lijsten der militie 1828-1832 en alfabetische lijsten, 1830.
 - alfabetische lijsten, 1831.
 - alfabetische lijsten, 1832.
 - alfabetische lijsten, 1833.
 - alfabetische lijsten, 1834.
 - alfabetische lijsten, 1839.

(2) A.A.V., A. VERHOUSTRAETE, *De hofstede 'Joris DAU' in Aalter-dorp*, ongepubliceerd artikel van 18 juni 1963, 10 p., meegedeeld door Roger Defruyt.

(3) Gegevens uit een brief van het Tieltse gemeentebestuur van 15 februari 1984 (ongenummerde huwelijksakte).

(4) Het is niet bekend of de ouders van Constant Bruneel een nieuwe zaak oprichtten of een bestaande overnamen.

(5) Gegevens uit een brief van het Tieltse gemeentebestuur van 15 februari 1984 (ongenummerde bevolkingsregisters.)

(6) Gegevens uit een brief van het Tieltse gemeentebestuur van 15 februari 1984 (ongenummerde bevolkingsregisters);

R.A.G., *Fonds Notaris Westerlinck*, 5 (1861), akte nr. 26, 6-7 maart 1861;

R. DELBAERE, *Bijdrage tot de studie van de brouwersstand onder het Frans bewind te Gent en zijn sociale evolutie doorheen de 19de eeuw*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent, 1962.

In deze bronnen werd voor het beroep van Joannes Baptistus Bruneel respectievelijk 'fabrikant', 'négociant' en 'fabrikant in kantoenen stoffen' gevonden,

(7) A.A.V., A. VERHOUSTRAETE, *De hofstede 'Joris DAU' in Aalter-dorp*, ongepubliceerd artikel van 18 juni 1963, 10 p., meegedeeld door Roger Defruyt.

(8) E. PICARD, e.a., *Pandectes Belges. Inventaires général du droit à la fin du XIXème siècle*, Bruxelles, F. Larceur, 1903, tome 74, p. 327.

(9) R.A.G., *Fonds Notaris Westerlinck*, 5 (1861), akte nr. 26, 6-7 maart 1861.

- (10) A.A.V., A. VERHOUSTRAETE, *De hofstede 'Joris DAU' in Aalter-dorp*, ongepubliceerd artikel van 18 juni 1963, 10 p.; G.A.A., *Bevolkingsregister 1861-1870*, boek 3, folio 35.
- (11) Ondertussen was Florimond immers meerderjarig geworden.
- (12) G.A.A., *bevolkingsregister 1901-1910*, boek 3, folio 27.
- (13) A.A.V., A. VERHOUSTRAETE, *De hofstede 'Joris DAU' in Aalter-dorp*, ongepubliceerd artikel van 18 juni 1963, 10 p., meegedeeld door Roger Defruyt.
- (14) G.A.A., *bevolkingsregister 1911-1920*, boek 2, folio 68.
- (15) G.A.A., *belastingrollen ± 1820-1860*, passim.
- (16) R.A.G., *Fonds Notaris Westerlinck*, 5 (1861), akte nr. 26, 6-7 maart 1861;
R.A.B.-W., *Registratie Deinze*, 187 b (1860-1861), boek 21, folio 27, nr. 75, 7 maart 1861;
Ministerie van Financiën. Gewestelijke directie van het kadaster, Oost-Vlaanderen, gemeente Aalter, nr. 212, artikel 987,
- boek 3, folio 86.
- boek 4, folio 25 en 169.
- boek 6, folio 83.
- (17) R.A.G., *Fonds Notaris Westerlinck*, 5 (1861), akte nr. 26, 6-7 maart 1861.
Alle gegevens uit deze alinea zijn, behalve waar vermeld, afkomstig uit deze bron.
- (18) R.A.G., *Fonds Notaris Westerlinck*, 5 (1861), akte nr. 26, 6-7 maart 1861.
- (19) *Verschuere modern woordenboek*, Turnhout, N.V. Brepols, 1931, 2 delen. Zie onder 'Bier'.
R.A.G., *Fonds Notaris Westerlinck*, 5 (1861), akte nr. 26, 6-7 maart 1861.
Deze beschrijving werd uit het Verschuere woordenboek gehaald en aangevuld met gegevens uit de boedelbeschrijving.
- (20) R.A.G., *Fonds Notaris Westerlinck*, 5 (1861), akte nr. 26, 6-7 maart 1861.
- (21) G.A.A., *bevolkingsregisters 1847-1860*, boek 3, folio 16.
- (22) G.A.A., *bevolkingsregisters 1861-1870*, boek 3, folio 35.
- (23) E. PICARD. e.a., *Pandectes Belges. Inventaire général du droit belge à la fin du XIXème siècle*, Bruxelles, F. Larceur, 1903, tome 74, p. 327.



Vier brouwersgasten van de Brouwerij Bruneel rond 1890. Het negatief van deze foto, dat ons lid Paul Verplaetse ons bezorgde, is nog op metalen plaat!



Aalter — De Statiesstraat

*Gezicht op de Stationsstraat te Aalter rond 1900.
 Het eerste herenhuis op de rechterkant was de woning van Constant Bruneel. Het herenhuis, juist over zijn woning, en het lage huis met het uithangbord 'Estaminet Schoenmaker', juist vóór zijn woning, behoorden beide tot zijn bezittingen.*



*Gezicht op de markt te Aalter, rond 1910.
 Achter de huizenrij, zien wij de schoorsteen en het dak van Bruneels brouwerij.
 Tussen zijn huis en de herberg was de oprijweg.*

Hoofdstuk 4

RIJKDOM

A. SAMENSTELLING VAN DE RIJKDOM

Hoewel expliciete gegevens over de financiële middelen van Constant Bruneel ontbreken, nemen we aan dat Bruneels welstand op de eerste plaats tot stand kwam door bedrijfsinkomsten en op de tweede plaats door pachten en door vergoedingen voor zijn politieke mandaten, eventueel aangevuld met de geldinbreng uit het huwelijk met Blandina Van de Keere. De exacte verhouding tussen de diverse bronnen van inkomst hebben we eventueel niet kunnen achterhalen.

B. BEROEPSINKOMSTEN

Een benadering van Bruneels beroepsinkomsten berust ten volle op de gegevens over de patentbelasting die hij moest betalen.

Deze belasting werd geheven op alle personen die een beroep uitoefenden of in hun naam lieten uitoefenen in de handel en de nijverheid, en op sommige vrije beroepen (1). Vooraleer de 'patentschuldigen' een patent bekwaamen, moesten ze een bepaalde som belasting betalen die afhankelijk was van hun beroepsinkomsten (2). De mogelijke winstgevendheid van het beroep werd geschat aan de hand van bepaalde uiterlijke kenmerken (3). Voor de bierbrouwers was de basis voor de belastingsaanslag het aantal vaten bier die tijdens het vorige jaar werden geproduceerd; later werd de hoeveelheid gebruikte grondstof als basis genomen (4)(5). Naargelang van de winstgevendheid van zijn beroep, werd elke patentschuldige tot één der veertien of zeventien patentklassen gerekend (3). In de veertien patentklassen werden de B-beroepen geplaatst, beroepen die ook belast werden in verhouding tot het aantal inwoners van de gemeente waar ze werden uitgeoefend (3). De andere patentschuldigen (de A-beroepen), waarvan de belastingsaanslag eenvormig was voor alle gemeenten, werden in zeventien klassen onderverdeeld (6). De bierbrouwers behoorden tot de A-beroepen (7). Constant Bruneel komt voor het eerst voor op de lijst van de patentschuldigen in 1840: 1839 was voor hem immers zijn eerste produktiejaar (3). In 1841 werden 387 vaten bier gebrouwen (8). In vergelijking met de 500 vaten die van januari tot augustus 1822 werden gebrouwen onder Charles-Joseph de Vleeschauwer, was dit slechts een minieme jaarproduktie (8).

Voor de jaren 1854 tot 1860 kennen we niet meer de omvang van de bierproduktie, maar wel het bedrag dat Bruneel aan patentbelasting moest betalen (9). In 1854 bedroeg deze som 39,60 frank, het volgende jaar echter werd de patentbelasting tot 53,90 frank verhoogd (9). Volgens het door de wet van 22 januari 1849 vastgestelde tarief, betekende dit dat brouwer Bru-

neel in het eerste geval tot de tiende en in het tweede geval tot de negende klasse behoorde (10).

Ten gevolge van de verschillende aard van de cijfers voor 1841 en voor 1845-1860, is het gevaarlijk uit deze gegevens een evolutie van de brouwerij af te leiden. Met enig voorbehoud mag men echter een toename van de bedrijfsproductie en dus ook van Bruneels beroepsinkomsten veronderstellen. Voor de verhoging van de patentbelasting in 1855 werd geen verklaring gevonden. In elk geval is deze verhoging niet het gevolg van een tariefaanpassing (11).

C. DE ONROERENDE GOEDEREN

1. Evolutie

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de percelen die Bruneel tussen november 1844 en juli 1860 heeft verworven:

Gemeente	Sectie	Perceelnummer	Oppervlakte			Datum van aankoop	Datum van verwerving
			ha	a	ca		
Aalter	C	647a, 648 en 649	2	51	70	10 nov. 1844	
Aalter	H	411a, 412, 413, 414a en 415a	1	9	90	15 jan. 1849	
Aalter	D	76, 77, 78 en 91	4	12			26 sept. 1849
	H	799					
Aalter	C	107a, 107c, 108a, 109a, 110a en 110c		11	50	27 maart 1850	
Aalter	B	834a		32		16 juli 1850	
Aalter	H	835, 836 en 837	2	78	80	3 jan. 1852	
	D	82, 85 en 90					
Aalter	H	798		60	90	30 juni 1852	
Aalter	C	40a, 41 en 42		21	80	18 jan. 1853	
Aalter	H	805	1	12	50	28 juni 1853	
Aalter	H	838 (i.p.v. D 82)		- 5	- 10	23 juni 1855	
Lotenhulle	B	178, 17, 9, 180 en 181	1		30	5 juli 1855	
Aalter	D	333 en 334	1	62	30	31 aug. 1855	
Aalter	C	47 en 48		17	50	2 dec. 1855	
Aalter	C	43b en 46b		24	20	10 maart 1857	
Lotenhulle	A	287b, 288a, 294 en 299	1	6	10	9 okt. 1858	
Aalter	C	155	1	7	80	28 maart 1860	
Aalter	C	36, 37 en 38a		37	40	21 juli 1860	
TOTAAL:			18	51	80		

waarvan 63 a 70 ca in bloten eigendom.

Deze onroerende goederen kwamen op twee manieren in Bruneels bezit. Vijf stukken landbouwgrond met een totale oppervlakte van 4 ha 12 a, waren aan Blandina Van de Keere toegekomen als erfdeel na de verkaveling

van de eigendommen van haar ouders en van haar 'vaderlijken oom'. De andere onroerende bezittingen werden door Constant Bruneel met een opvallend grote regelmaat aangekocht.

In 1844, dit wil zeggen vijf jaar nadat hij zijn werkterrein naar Aalter had verplaatst en twee jaar na zijn huwelijk, verwierf Bruneel zijn eerste stukken grond in het gehucht De Veldstraet, vlakbij de splitsing van de Tieltse weg en de baan naar Lotenhulle. Daarop volgde een periode van windstilte tot hij begin 1849 een huis met tuin, boomgaard en land aankocht in Maenewaerde, ten westen van het centrum. Van dan af verhoogde de frequentie van de eigendomsuitbreiding. In 1850 werd hij eigenaar van vier huizen van geringere kwaliteit in het dorp en een stuk land te Houtem, in de buurt van de spoorlijn Gent-Oostende. Anno 1852 vergrootte hij tot tweemaal toe het erfgoed van zijn vrouw door aanvullende aankopen in het Biesemgoed en de Sterrestraet, wat erop wijst dat hij met doorzicht en overleg handelde. Hij zette deze politiek in 1853 verder door het perceel 805, bestaande uit 1 ha land in de Sterrewijk, te bemachtigen. Van meer gewicht dat jaar was echter de verwerving van het eigen huis annex brouwerij in de Statiestraat. Een hele resem belangrijke transacties waren geconcentreerd in de tweede helft van 1855. Bruneel wist enkele stukken land te verwerven aan de Nevelsestraat in Lotenhulle.

Bovendien ruilde hij een stuk grond met de grootgrondbezitter Alexandre Julien, om andermaal zijn eigendommen in het Biesemgoed uit te breiden (12). Verder kocht hij meer dan 2 ha landbouwgrond in de Veldstraet en een huis in de directe omgeving van zijn woonplaats, op de Aalterse markt. Onder de aankopen die hij nog verrichtte tussen 1857 en 1860 vermelden we nog het huis van zijn buurman, enkele percelen aan de Aalterstraat in Lotenhulle en een bebouwd terrein van ongeveer 1 ha op Den Teerlinck (13).

Ongetwijfeld konden deze voortdurende bezitsverruiming en enkel geschieden doordat de brouwerij succes kende en voldoende winst opleverde.

2. Gebruik

Er kunnen in Bruneels onroerende bezittingen drie soorten eigendommen onderscheiden worden, volgens het gebruik dat ervan gemaakt werd. Een eerste groep percelen bezat Constant Bruneel enkel in blote eigendom. Andere personen bezaten het recht om op deze gronden het vruchtgebruik uit te oefenen. De naakte eigendommen omvatten 63 à 70 ca en bestonden uit twee huizen en de aanpalende percelen (14).

Tot de tweede categorie behoorden de verpachte eigendommen. In de boedelbeschrijving van 6 en 7 maart 1861 worden personen vermeld die op dat moment nog land- en huispacht aan Bruneel verschuldigd waren (1). Het merendeel van deze personen huurden een huis, slechts enkelen hadden een stuk landbouwgrond in pacht (15).

Een derde groep eigendommen waren voor eigen gebruik bestemd. Twee

elementen wijzen erop dat hiertoe zaai- en weidelanden behoorden: in de stallen achter zijn woonhuis hield Bruneel enkele koeien en runderen en tevens beschikte hij over heel wat landbouwwerktuigen (15).

Van deze drie categorieën zijn de verpachte eigendommen het belangrijkste. Ze vormen niet alleen een niet onaanzienlijke bron van rijkdom, maar ze creëren ook een zekere afhankelijkheidsband tussen de pachter en de eigenaar, waaruit deze laatste aanzien en prestige put. In Bruneels geval bevonden zich onder de pachters een paar landbouwers en herbergiers en zelfs de gemeentesecretaris van Aalter, Karel-Louis Faut (16).

D. UITERLIJKE TEKENEN VAN RIJKDOM

De rijkdom die Constant Bruneel in hoofdzaak door zijn beroepsinkomsten samenbracht, kon ondermeer aangewend worden voor het aanschaffen van luxevoorwerpen en het aannemen van enkele dienstboden. De aanwezigheid van contanten is eveneens een symptoom van welstand.

1. Dienstboden

Het dienstpersoneel van Constant Bruneel bestond uit één dienstmeid en enkele dienstboden (15). Deze laatsten waren nooit met meer dan twee tegelijkertijd in het bevolkingsregister ingeschreven (17). In bepaalde periodes woonde zelfs géén dienstknecht bij de familie Bruneel in (17). Hoogstwaarschijnlijk waren in dat geval personen die in de omgeving woonden, bij Bruneel werkzaam. De functie die deze dienstknechten vervulden, werd niet aangeduid (17). Mogelijk werkten ze in de brouwerij. Terwijl vaak andere dienstknechten bij Bruneel in dienst traden, bleef de dienstmeid steeds dezelfde (17). Deze dienstmeid, Rosalie De Roo, zou na het overlijden van Constant Bruneel zijn weduwe blijven dienen tot haar eigen dood (in 1890) (18). Tijdens het leven van Constant Bruneel zorgde Rosalie De Roo voor het huishouden en vermoedelijk was ze ook kindermeid van Florimond en Maria Emelania Bruneel (19) (20).

2. Luxe - objecten en wijnvoorraden

In het voorste deel van Bruneels huis, aan beide zijden van de hal, waren twee plaatsen die voor bezoekers bedoeld waren: de spreekplaats en het salon. Deze kamers waren opvallend luxueuzer ingericht dan de rest van het huis. In de spreekplaats stonden er op de schouw vier met gouden randen versierde vaasjes en een spiegel met een vergulde lijst. Er bevonden zich hier ook enkele mahoniehouten tafels. Tenslotte was er parket aangelegd. Ook in het salon hing er een spiegel met een vergulde omlijsting en stonden er enkele mahoniehouten meubels. Tevens werd hier het zondags servies opgeborgen. Dit servies bestond uit 'twee witte sauspennen, vier- en twintig geleyerde witte platte taillooren, vier- en twintig diepe dito, eenen salade-

kom, elf groote dienschotels, eene grootte witte souprien en eene kleyne dito, twaalf witte geleyerde dessert taillooren, twaalf witte eyerpotjens' en 'twee komkommer schotelkens'.

Daarnaast bevatten de kastjes in het salon nog een wit koffieservies met vergulde randen, een uitgebreide collectie kristallen bier- en wijnglazen, twee kristallen karaffen en een kristallen bokaal.

De andere gedeelten van Bruneels woonst waren in veel mindere mate met luxe - voorwerpen gevuld. Het materiaal waaruit de voorwerpen voor dagelijks gebruik waren vervaardigd, was evenwel degelijker en ook duurder. Het grootste deel van het kookgerei was van koper, ijzer en tin gemaakt. Uit een even degelijke materie was het beddegoed vervaardigd: het bestond uit wollen dekens, met pluimen gevuld hoofd- en oorkussens en wollen matrassen. In die periode moest het merendeel van de bevolking zich tevreden stellen met katoenen dekens en met matrassen en kussens met kaf gevuld (21).

Eén van de drie kelders van Bruneels woonhuis, de wijnkelder, bevatte een grote hoeveelheid flessen wijn, namelijk 332 flessen rode en 48 flessen witte wijn, en 7 flessen morgenwijn. Er was ook goud- en zilverwerk aanwezig ter waarde van 779,5 frank. Enkele van deze voorwerpen werden in elk geval niet door Bruneel aangekocht: de initialen van andere personen stonden erin gegrift.

Tenslotte vermelden we nog dat het gezin Bruneel over een tilbury beschikte. Dit was een tweewielig open rijtuig voor twee personen met een lichte bak en een naar achter neer te laten leren kap (22). De tilbury vervulde in Bruneels tijd dezelfde functie als een sportwagen heden ten dage: het was een statussymbool (23).

3. *Contanten*

Bij het opstellen van de boedelbeschrijving was in het huis 1115,35 frank aan contanten aanwezig: 40 goudstukken van 20 frank, 60 stukken van 5 frank, 5 stukken van 2 frank, 'dry enkele francs' en in koper 'twee francs vijf en dertig centimen'.

E. SLOTBEMERKING

Voor de Belgische kieswetgeving vormen de jaren 1831 tot 1893 de periode van het cijnskiesstelsel: om stemgerechtig te zijn, moest men een bepaald bedrag aan cijns of belasting betalen (24). Ten gevolge hiervan bestond het kiezerspubliek uit een kleine bevolkingslaag van bemiddelde burgers. In het Aalter van 1857 bijvoorbeeld, hadden op een totale bevolking van 6207 inwoners, slechts 197 personen kiesrecht voor de gemeenteverkiezingen; voor de provinciale en wetgevende verkiezingen was het aantal zelfs

beperkt tot respectievelijk 111 en 107 stemgerechtigden (25) (26).

Binnen deze beperkte groep werden de personen met een groot prestige voor een politiek mandaat aangeduid. Aanzien kon door verschillende elementen verkregen worden, ondermeer door kennis, macht, relaties en rijkdom. Het is waarschijnlijk dat in een kiessysteem gebaseerd op welstand, de financiële armslag van een individu een doorslaggevende factor is bij verkiezing van politieke verantwoordelijken.

Vermoedelijk speelde het groeiende vermogen van Constant Bruneel een grote rol voor zijn benoeming tot schepen in 1848 en tot burgemeester in 1853. Bruneels aanzien omstreeks 1848 is wellicht te danken aan de financiële stabiliteit van zijn bedrijf, die hem niet alleen een onafhankelijke positie waarborgde maar die hem ook perspectieven bood voor het opbouwen van een respectabele rijkdom. Bij zijn benoeming tot schepen bezat hij relatief weinig grond: ongeveer één zevende van wat hij tijdens zijn leven zou verwerven (27). In 1853, toen hij tot burgemeester werd benoemd, had hij zijn onroerende bezittingen reeds tot 7 ha 66 a 60 ca weten uit te breiden (27). Ook daarna bleef hij investeren in allerlei immobiliën, zodat we moesten constateren dat zijn politieke carrière nagenoeg parallel loopt met de consolidatie van zijn maatschappelijke rang, als gevestigd middenstander.

- (1) H. BALTHASAR, e.a., *Enkele Bronnen voor de Sociale Geschiedenis van de XIX^e eeuw (1815-1914)*, Leuven/Parijs, Nauwelaerts/Béatrice Nauwelaerts, 1961, p. 25, (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, bijdrage 18).
Vele personen waren echter vrijgesteld van de patentbelastingen. Onder deze vrijgestelden bevonden zich ondermeer geestelijken, advocaten, kunstenaars, landbouwers en arbeiders.
- (2) H. BALTHASAR, e.a., *Op. cit.*, pp. 25 en 27.
- (3) H. BALTHASAR, e.a., *Op. cit.*, p. 27.
- (4) E. PICARD, e.a., *Pandectes Belges. Inventaire général du droit belge à la fin du XIX^e siècle*, Bruxelles, F. Larceur, 1903, tome 74, p. 327.
- (5) H. BALTHASAR, e.a., *Op. cit.*, p. 28.
- (6) H. BALTHASAR, e.a., *Op. cit.*, p. 27.
- (7) H. BALTHASAR, e.a., *Op. cit.*, p. 28.
- (8) A.A.V., A. VERHOUSTRAETE, *De hofstede 'Joris DAU' in Aalter-dorp*, ongepubliceerd artikel van 18 juni 1963, 10 p., meegedeeld door Roger Defruyt.
- (9) G.A.A., *belastingrollen*, passim.
- (10) H. BALTHASAR, E.A., *Op. cit.*, p. 26.

- (11) I. PLAISANT, *Pasinomie ou collection complète des lois, décrets, arrêtes et réglemens généraux qui peuvent être invoqués en Belgique*, Bruxelles, H. Tarlier, 1789-1945. In de Pasinomie van 1853, 1854 en 1855 werd geen tariefaanpassing van de patentbelasting tijdens die jaren vermeld.
- (12) L. STOCKMAN, *Geschiedenis van Aalter*, Aalter, gemeentebestuur Aalter, 1979, pp. 375, 426, 507-508.
Alexandre Julien was grootgrondbezitter te Aalter. Hij schonk een stuk land en bos in Sint-Maria-Aalter voor de bouw van een kerk, een school en een pastorie.
- (13) R.A.G., *Fonds Notaris Westerlinck*, 5 (1861), akte nr. 26, 6-7 maart 1861.
Deze alinea werd gebaseerd op de gegevens uit het bovenstaande archiefstuk; de ligging van de percelen werd nagegaan op de Popp-kaart van Aalter.
- (14) R.A.B. -W., *Registratie Deinze*, 187 B (1860-1861), volume 21, folio 27, n° 75, 6 maart 1861.
- (15) R.A.G., *Fonds Notaris Westerlinck*, 5 (1861), akte nr. 26, 6-7 maart 1861.
- (16) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 2 april 1857. Karel-Louis Faut werd in april 1857 gemeentesecretaris van Aalter, in opvolging van Joseph Verbiest.
- (17) G.A.A., *bevolkingsregisters 1847-1860*, boek 3, folio 16;
G.A.A., *bevolkingsregisters 1861-1870*, boek 3, folio 35.
- (18) G.A.A., *bevolkingsregisters 1861-1870*, boek 3, folio 35;
G.A.A., *bevolkingsregisters 1871-1880*, boek 3, folio 32;
G.A.A., *bevolkingsregisters 1881-1890*, boek 2, folio 65.
Rosalie De Roo werd te Aalter geboren op 6 december 1818; ze overleed in Aalter op 26 oktober 1890.
- (19) G.A.A., *bevolkingsregisters 1871-1880*, boek 3, folio 32.
Aangezien Rosalie De Roo in de bevolkingsregisters van 1871-1880 als 'huishoudster' staat aangeduid, mag men aannemen dat ze reeds vroeger deze functie uitoefende.
- (20) R.A.G., *Fonds Notaris Westerlinck*, 5 (1861), akte nr. 26, 6-7 maart 1861.
Uit het feit dat op de kamer van dienstmeid De Roo het kinderbed stond, zou men kunnen afleiden dat De Roo vroeger voor de kinderen zorgde.
- (21) Ook aan de dienstknachten van Constant Bruneel was dit lot toebedeeld.
- (22) *Grote Winkler Prins Encyclopedie*, Amsterdam en Brussel, Elsevier, achtste uitgave, 1979-1983, deel 22, blz. 83.
- (23) R.A.G., *Fonds Notaris Westerlinck*, 5 (1861), akte nr. 26, 6-7 maart 1861.
Deze paragraaf en de volgende is op het bovenstaande archiefstuk gebaseerd. Er werd van de veronderstelling uitgegaan dat de meeste luxe-voorwerpen door Constant Bruneel werden aangekocht.
- (24) M. DIERICKX, *Geschiedenis van België en van onze eigen tijd*, Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1965, zevende druk, p. 180.
- (25) L. STOCKMAN, *Op. cit.*, p. 352
- (26) G.A.A., *registers beraadslagingen schepencollege*, zitting van 3 oktober 1857.
- (27) R.A.G., *Fonds Notaris Westerlinck*, 5 (1861), akte nr. 26, 6-7 maart 1861.

Hoofdstuk 5

IDEOLOGIE

Men mag Constant Bruneel als een liberaal-katholiek bestempelen, dit wil zeggen een confessioneel katholiek met een sterke liberale gezindheid. Deze ideologische combinatie lag in de lijn van de algemene tijdsgeest, waarin de liberale burgerij vooral in de plattelandstreken de katholieke godsdienst bleef belijden.

Verschillende uiterlijke tekenen wijzen op Bruneels katholieke geloofsovertuiging: hij huwde kerkelijk, werd kerkelijk begraven; in zijn huis hingen twee wijwatervaten en één kruisbeeld (1)(2)(3). Misschien wijst het feit dat Bruneel regelmatig de Aalterse en Maria-Aalterse kerkraden bijwoonde, ook in dezelfde richting (4). Daarnaast getuigt Constants doop van de katholiciteit van het milieu waaruit hij stamde (5).

Constant Bruneel stond ook als een liberaalgezinde bekend. Dit blijkt uit een zin die in 'Journal de Gand' en 'L'Echo des Flandres' aan het bericht van Bruneels overlijden werd toegevoegd: 'Le parti libéral perd en M. Bruneel un chaud partisan'(6). Verdere opzoekingen lieten niet toe de preciese inhoud van 'chaud partisan' te achterhalen. Een tweede argument voor de liberale gezindheid van Constant Bruneel, dat echter minder krachtig is, is het feit dat zijn kleinzoon, eveneens Constant Bruneel genoemd, in Aalter als een 'liberaal-katholiek', of, zoals de volksmond het zegt, als een 'bleekblauwe' bekend stond (7). Dit argument krijgt slechts enige waarde, wanneer men ervan uitgaat dat ideologie dikwijls wordt bepaald door familie-traditie.

(1) P.A.A., *huwelijksregister 1842*, akte nr. 30, 8 augustus 1842.

(2) P.A.A., *overlijdensregister 1860*, akte nr. 58, 10 september 1860.

(3) R.A.G., *Fonds Notaris Westerlinck*, 5 (1861), akte nr. 26, 6-7 maart 1861.

(4) G.A.A., *samenstelling kerkraad*, passim.

(5) P.A.T., *doopregister 1809*, akte nr. 39, 9 februari 1809.

(6) *L'Echo des Flandres*, 12.9.1860/2,C; *Journal de Gand*, 12.9.1860/2,B.

(7) Deze inlichting werd door Robert De Tavernier, de huidige bewoner van Bruneels huis, verstrekt.

Hoofdstuk 6

CONSTANT BRUNEEL ALS POLITICUS

De politieke carrière van Bruneel begon pas in Aalter en is niet te verklaren als een familietraditie; geen enkele van zijn verwanten zetelden te Tielt in de politieke organen.

A. POLITIEKE LOOPBAAN

Op 39-jarige leeftijd begon Constant Bruneel zijn politieke carrière: door een uitzonderlijke verkiezing op 20 januari 1848 voor de aanduiding van drie gemeenteraadsleden, kwam hij in de Aalterse gemeenteraad (2).

Als 'onervarene' op politiek vlak werd Bruneel door de Aalterse gemeenteraad tot eerste schepen gekozen (3). Dit is een duidelijk bewijs van het grote vertrouwen en aanzien dat hij in deze kringen genoot. Een dergelijke onmiddellijke toekenning van de functie van eerste schepen was sinds 1830 te Aalter slechts één persoon te beurt gevallen, namelijk aan Bruneels voorganger als schepen, Pieter Maenhaut (4). Door koninklijk besluit van 7 februari 1848, werd Constant Bruneel tot schepen benoemd (2). In de eerste daaropvolgende raadszitting, namelijk op 23 februari, legde Bruneel, samen met de twee andere nieuwverkozenen, de eed af als gemeenteraadslid en schepen (2).

Twee dagen later benoemde het college van burgemeester en schepenen haar eerste schepen tot officier van de gerechtelijke politie (3). Deze officieren zijn de hulpambtenaren van de procureurs des konings, die samen met de onderzoeksrechters de groep van hogere officieren van de gerechtelijke politie uitmaken (5). Van de gemeentelijke besturen komen enkel de burgemeesters en schepenen voor deze functie in aanmerking (5). Men mag het belang van dit ambt niet overschatten — in de meeste gevallen is het slechts een 'bijbaantje' — maar, wat Constant Bruneel betreft, is het een aanduiding van het vertrouwen dat burgemeester Joseph-Jean Snoeck en schepen Charles De Bruycker in hem stelden (5). Vanaf maart 1849 zetelde Constant Bruneel met de twee juist genoemde personen en met enkele andere Aalterse notabelen (waaronder ook zijn schoonbroer Blandinus Van de Keere) in het 'comité de la salubrité publique' dat opgericht was als gevolg van een ministeriële omzendbrief (6).

Constant Bruneel was eerste schepen van de gemeente Aalter gedurende een periode van vijf jaar. Op 18 februari 1853 werd hij door de koning tot burgemeester benoemd, in opvolging van dokter Snoeck die uit deze functie ontslag had genomen (7).

Eind 1853 stelde de Aalterse gemeenteraad burgemeester Bruneel en schepen De Bruycker aan als leden van de herzienings- of onderzoekingsraad der burgerwacht (8). Deze herziening had een dringend karakter, aangezien de burgerwacht 'alleenlijk op het papier van memorie' bestond (9).

Tijdens zijn burgemeesterschap woonde de heer Bruneel heel vaak de vergaderingen van het 'bureel van weldadigheid' bij: op de vergaderingen van het weldadigheidsbureau waarvan we de aanwezigheidslijst bezitten, was hij slechts éénmaal afwezig (10). Tevens was hij een regelmatig bezoeker van de Aalterse en Maria-Aalterse kerkraden, waarvan hij van rechtswege lid was (11).

Op 8 september 1860 bezweek burgemeester Bruneel aan een langdurige uitterende ziekte (12)(13). Waarschijnlijk was hij reeds ziek op 4 juli 1860, aangezien hij op die datum de gemeenteraad niet bijwoonde (14). Het schepencollege van 1 augustus werd eveneens niet onder het voorzitterschap van de burgemeester gehouden (15). Het overlijden van Constant Bruneel werd door twee belangrijke figuren van de gemeentelijke overheden aangegeven, namelijk door Karel Louis Faut, secretaris en dus eerste ambtenaar van de gemeente, en door veldwachter Karel De Plecker (12).

In afwachting van het in functie treden van een nieuwe burgemeester trof het schepencollege op 1 september 1860 de volgende beslissingen; schepen Diericx werd aangewezen als ambtenaar van de burgerlijke stand en gemeenteraadslid Joseph-Jean Snoeck werd belast met de politie (16). Deze toestand bleef voortduren tot de benoeming van Joseph-Jean Snoeck tot burgemeester, in begin 1861 (17).

B. POLITIEKE VERWEZENLIJKINGEN VAN DE GEMEENTERAAD EN HET SCHEPENCOLLEGE ONDER BURGEMEESTER CONSTANT BRUNEEL

Aangezien de verslagen zowel van de Aalterse gemeenteraad als van het Aalterse schepencollege niet nominaal zijn opgesteld, is het bijna onmogelijk het aandeel van de verschillende politici in de beslissingen te bepalen. Men mag evenwel aannemen dat de burgemeester als voorzitter van de gemeenteraad en het schepencollege een zeer grote invloed uitoefent op de beslissingen van deze twee bestuursinstellingen. Om die reden werd gepoogd het politieke profiel van de gemeente Aalter te schetsen tijdens het burgemeesterschap van Constant Bruneel.

Bij een globale kijk op de gevoerde politiek onder burgemeester Bruneel, vallen onmiddellijk twee beleidspunten op: de bestrating van wegen en de maatregelen ter bevordering van de markt. Beide elementen beogen dezelfde doelstelling, namelijk Aalter van een aangepaste structuur voorzien om als centrum te fungeren voor de omliggende gemeenten.

1. De bestrating van wegen

Bij de aanvang van Bruneels burgemeesterschap, beschikte Aalter reeds over enkele grote verbindingswegen met Maldegem, Tielt, Deinze en Eeklo (18).

Dit was echter niet voldoende om de gemeente volledig uit het isolement te halen. Daarom zorgde de Aalterse gemeenteraad in de periode 1853-1860 voor de bestrating van de weg tussen Oostmolen-Noord en Ursel en voor de financiële middelen om de aanleg van de steenwegen naar Bellem en tussen Hoekestraat en Veldkapelleken mogelijk te maken (19). Het belang van de drie vermelde steenwegen ligt in het feit dat ze een directe of indirecte verbinding tot stand brachten met belangrijke centra en in het feit dat ze een grotere toegankelijkheid van het Aalterse grondgebied veroorzaakten. Het financiëringmechanisme voor de drie wegen was erg gelijkend: een deel van de nodige geldsom werd door opcentiemen op de grondbelasting bijeengebracht; het ontbrekende geld verkreeg de gemeente door subsidies vanwege de provincie en de staat (20). Voor de weg van Hoekestraat naar het Veldkapelleken bestond er ook nog een inschrijvingslijst voor de grondeigenaars van de wijk Aaltershoekskenen, die voor één vijfde van de nodige financiële middelen zorgde (21). Vermelden we tenslotte dat de bestrating van de weg naar Ursel in 1857 werd voltrokken (22).

2. Maatregelen ter bevordering van de markt

Een eerste maatregel ten gunste van de markt was de uitbreiding en de bestrating van de marktplaats. Het voorstel tot de vergroting van de marktplaats werd reeds in 1848 door de Aalterse gemeenteraad goedgekeurd (23). De raad besloot toen zes bebouwde eigendommen, gelegen aan de markt, te kopen om de marktitbreiding mogelijk te maken. Toch zou het nog tot 1852 duren vooraleer enkele van deze eigendommen werden gekocht (24). Tijdens het burgemeesterschap van Constant Bruneel werd een nieuwe impuls gegeven aan de realisatie van het voorstel. Op 20 september 1854 vroeg de gemeenteraad de machtiging om de resterende bebouwde eigendommen aan te kopen of eventueel te onteigenen (24). Tussen 20 september 1854 en 1856 moet de gemeenteraad de toelating hebben gekregen om haar plannen uit te voeren. In 1856 ging ze immers over tot de aankoop van de eigendommen en de uitvoering van de uitbreiding (25)(26). Het daaropvolgende jaar werd met de bestrating van de marktplaats begonnen, zodat Aalter vóór 6 oktober 1859 over een vernieuwde marktplaats beschikte (27) (28).

Een tweede stimulans voor de marktfunctie van Aalter, was de inrichting vanaf 1855 van een maandelijkse veemarkt en de prijzen die door de gemeente werden gegeven ter aanmoediging van deze markt (29)(30).

Tenslotte mag men ook de steenweg tussen Aalter en Bellem als een verwezenlijking ter bevordering van de markt beschouwen. In de eerste beraadslaging over de eventuele aanleg ervan (13 februari 1856), benadrukte de gemeenteraad immers het gunstig effect dat de weg zou hebben op de wekelijkse markt, aangezien hij in Bellem zou aansluiten op een directe weg naar Gent (31).

Dit beleid ter stimulering van de markt was geen exclusiviteit voor de

gemeente Aalter. Uit de veranderingen door andere gemeenteraden aan hun markten aangebracht, blijkt de voortdurende zorg die zij aan de uitbouw van de marktfunctie van hun gemeente besteedden (32). Deze bekommernis is gemakkelijk te begrijpen. De marktkramers moeten immers aan de gemeente staangeld betalen voor hun standplaats op de openbare markt. In 1856 voorzag de gemeenteraad voor de begrotingspost 'gebruik openbare markt en feesten' 1510 fr. (33). Deze som komt overeen met 19 % van de totale gemeenteinkomsten voor 1856 (34)! Een tweede reden voor het belang van de markt is het feit dat ze een directe stimulans betekent voor de handel in de gemeente.

C. CONFLICT TUSSEN GEMEENTESECRETARIS JOSEPH VERBIEST EN DE AALTERSE GEMEENTERAAD

Het conflict tussen Verbiest en de Aalterse gemeenteraad werd apart behandeld omdat in de verslagen omtrent deze gebeurtenis de woorden van burgemeester Bruneel zoniet aangehaald, dan toch geparafraseerd worden.

Aanleiding voor dit conflict was de koppige weigering van Joseph Verbiest het verslag te maken van de raadszitting van 28 januari 1857 (35). In de bewuste vergadering had de gemeenteraad immers beslist zich tegenpartij te stellen van de gemeentesecretaris in een rechtszaak betreffende een som geld die, volgens Verbiest, hem ten onrechte was aangeslagen (36). Het ging om 41104,04 frank, die in 1831, dus 26 jaar vóór de aanklacht, werd aangeslagen (36).

De oorzaken van de botsing lagen echter dieper: sedert geruime tijd had Verbiest talrijke ernstige slordigheden begaan in het administratief werk, ten gevolge van zijn hoge leeftijd (37).

In eerste instantie besliste de gemeenteraad de secretaris te schorsen voor zes weken, dit wil zeggen de langste schorsingsperiode door artikel 99 van de gemeentewet toegelaten (35). Enkele dagen voor de beëindiging van deze periode werd de gemeenteraad opnieuw bijeengeroepen om een definitieve oplossing te zoeken voor de moeilijkheden met Joseph Verbiest.

De gemeenteraad zag de enige mogelijke uitweg in het ontslag van de gemeentesecretaris (38). Uiteindelijk diende Verbiest zelf zijn ontslag in en bekwam hij van de gemeente een pensioen (39).

Het aandeel van Constant Bruneel in deze zaak als voorzitter van het schepencollege was erg groot. Twee elementen wijzen hierop. Ten eerste, het was de heer Bruneel die de verschillende aanmaningen richtte tot Verbiest; de ene keer tijdens de gemeenteraadszitting van 4 februari 1857, de andere keer buiten de vergaderingen om (40). Ten tweede, zowel het voorstel tot de schorsing als dat tot het ontslag van de gemeentesecretaris, werden door Constant Bruneel naar voor gebracht (38)(40). De aanmaningen en de twee voorstellen gebeurden echter in naam van het schepencollege, zodat we ze niet als louter persoonlijke acties van Constant Bruneel mogen beschouwen.

- (1) S.A.T., *Modern archief 1794-1950*, 24, tabellen van de samenstelling van de gemeenteraad, 1812-1841.
- (2) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 23 februari 1848.
- (3) G.A.A., *registers briefwisseling*, 25 februari 1848.
- (4) L.STOCKMAN, *op. cit.*, pp. 288-289.
- (5) *De Katholieke Encyclopedie*, Amsterdam/Antwerpen, Joost van den Vondel/Standaard-boekhandel, 1949, deel 20, p. 275.
- (6) G.A.A., *registers briefwisseling*, 7 maart 1849.
- (7) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 9 maart 1853; *Le Moniteur Belge*, 20.2.1853/1,A.
- (8) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 19 december 1853.
- (9) G.A.A., *registers beraadslagingen schepencollege*, zitting van 28 september 1853.
- (10) G.A.A., *registers beraadslagingen van de C.O.O.*, passim.
- (11) G.A.A., *samenstelling kerkraad*, passim.
- (12) B.S.A., *overlijdensregister 1860*, akte nr. 69, 8 september 1860.
- (13) G.A.A., *registers briefwisseling*, 9 september 1860.
- (14) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 4 juli 1860.
- (15) G.A.A., *registers beraadslagingen schepencollege*, zitting van 1 augustus 1860.
- (16) G.A.A., *registers beraadslagingen schepencollege*, zitting van 12 september 1860.
- (17) L.STOCKMAN, *op. cit.*, p. 292.
- (18) L.STOCKMAN, *Op. cit.*, pp. 335-337.
- (19) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, passim.
- (20) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zittingen van 10 juni 1854, 7 april 1859 en 28 maart 1860.
- (21) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 7 april 1859.
- (22) G.A.A., *registers beraadslagingen schepencollege*, zitting van 3 oktober 1857.
- (23) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 29 maart 1848.
- (24) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 20 september 1854.
- (25) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 7 april 1856 en 23 juni 1856.
- (26) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 13 oktober 1856.
- (27) G.A.A., *registers beraadslagingen schepencollege*, zitting van 3 oktober 1857.
- (28) G.A.A., *registers beraadslagingen schepencollege*, zitting van 6 oktober 1859.
- (29) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 19 september 1855.
- (30) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zittingen van 13 oktober 1856 en 16 september 1858.
- (31) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 13 februari 1856.
- (32) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zittingen van 24 juni 1854 en 19 september 1855.
- (33) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 13 oktober 1856. Vermoedelijk kwam deze schatting ongeveer met de realiteit overeen.
- (34) Ook indien men slechts de helft van de som aan het gebruik van de openbare markt toeschrijft, vertegenwoordigt dit begrotingsonderdeel nog 9,5 %.
- (35) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 4 februari 1857.
- (36) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 28 januari 1857.
- (37) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 16 maart 1857.
- (38) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 16 maart 1857.
- (39) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 2 april 1857.
- (40) G.A.A., *registers beraadslagingen gemeenteraad*, zitting van 4 februari 1857.

BESLUIT

Burgemeester Bruneel stamde uit de lagere gegoede klasse te Tielt. Zijn 'Aalterse periode' begon bij de overname van een brouwerij in Aalter-Centrum. Vermoedelijk werd hij tot deze stap gebracht door de ondernemingsgeest die hem door zijn ouders was bijgebracht, en door de aantrekkelijkheid van een relatief kleine kapitaalsinvestering. Aanvankelijk bereikte het bedrijf slechts een geringe jaarproductie; waarschijnlijk kwam onder het beheer van brouwer Bruneel hierin weinig of geen verandering.

Voornamelijk door Bruneels beroepsinkomsten, werd zijn onroerend bezit uitgebreider. Samen met zijn rijkdom nam zijn politiek gewicht toe. Bij zijn benoeming tot schepen in 1849 genoot Bruneel het vertrouwen van de andere gemeenteraadsleden.

Na zijn benoeming tot burgemeester, streefde het Aalterse gemeentebestuur naar de verdere uitbouw van Aalter tot een centrum voor de omliggende gemeenten door de bestrating van wegen en de bevordering van de marktfunctie. Naast deze verwezenlijkingen moet slechts één politiek feit vermeld worden: het conflict tussen de gemeenteraad en gemeentesecretaris Joseph Verbiest. Hierin speelde burgemeester Bruneel een grote rol als voorzitter van het schepencollege.

Aan de levensloop van Constant Bruneel kwam een vroegtijdig einde door een kwijnende ziekte die hem op 8 september 1860 velde.

Joost VAN BOUCHAUTE
Blekkervijverstraat, 60
Aalter

WIE KENT WIE?

DE LANDBOUWSCHOOL TE AALTER OMSTREEKS 1934.



Van links naar rechts:

*Onder: Julia Cools, Irène Lambrecht, Maria Van Cleemput (lesgeefster),
Onderpastoor Remi van Coppenolle, Clara De Smet (lesgeefster), Cesarine
Welvaert en Maria Clincke.*

*Midden: Elza Verheye, Andréa Maerschallck, Maria Martens, Margriet
Van Poucke, Rachel Welvaert, Martha Steculorum, Maria Cools en Alma
Hoste.*

Boven: Maria Van Maldeghem, Maria De Clercq en Maria Sucaet.

DE LAGERE MEISJESSCHOOL TE AALTER-CENTER, ACHTSTE LEERJAAR.



Onder: Anna Lambrecht, Clarisse Van Watermeulen, Maria Defoor, Suzanne De Milde, Anna Cools en Gabriëlle De Meyer.

Midden: Germaine De Neve (?), Augusta Cools, Anna Martens, Martha De Scheemaecker (met kroontje en medaille voor de prijs van uitmuntendheid), Frida De Neve, ? Wittewrongel en Maria Van de Keere.

Boven: Emelie Santens, Martha (of Gusta) Bearelle, Maria De Meyer, Paula Hoste, ? Lannoo, Elza De Neve, Martha Bultynck en Godelieve Iterbeke.

Medewerkster: Julia Cools. Hartelijk dank!

Maurice THYS



Land van de Woestijne



Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete”

8e jaargang • nr. 2 • 1985

ENKELE GEGEVENS OVER DE KERKKLOKKEN VAN DE ST.-CORNELIUSKERK VAN AALTER

Over de eerste kerkklokken van de St.-Corneliuskerk te Aalter zijn er bijna geen gegevens. Volgens Frans de Potter en Jan Broeckaert wordt er voor het eerst over een klok te Aalter gesproken in een dokument van 1615 (1). Zij vermelden echter niet de bron noch de tekst er van. Wellicht houdt dit dokument verband met de wederopbouw van de kerk, die in 1598 begon. In 1590 werd ze door Vrijbuiters door een brand vernield (2). Het duurde echter tot 1655 vooraleer de toren hersteld was.

Zij vermelden verder dat de kerk in dat jaar, d.i. in 1866, slechts over één klok beschikt. Hierop stond volgende tekst:

ME VOCAVERUNT CORNELIUM. DOMINUS CAROLES GUISENIUS
DE MERODE WESTERLOO QUONDAM HUIUS PAROCHIAE
TOPARCHA, ET DOMINA JACOBA AERNOUT VIDUA
DOMINI GUILLIELMI BOGHAERT QUONDAM PROETORIS,
EJUSDEM PHILIPPI JACOBI BEKAERT PASTORIS, JOANNIS-
BAPTISTA DE PAUW, VICE PASTORES, LIVINI DE BRUYN,
MAYERII, FRANCISCI EMMANUELIS VAN DOORSLAER, JOANNIS
BAPTISTAE VERWEE ET CAROLI FRANCISCI STEYAERT
MAGISTRORUM FABRICA ECCLESIAE. ME FECIT CLEMENS
DROUOT MENSE JUNII 1808 (1)

In juni 1808 kreeg de kerk een nieuwe klok, die de naam 'Cornelius' kreeg; dit was tijdens het herderschap van pastoor Franchois De Vleeschauer, die hier pastoor was van 1805 tot 1811.

Op de klok staat echter E.H. Jacobus Bekaert, die hier pastoor was van 28 oktober 1785 tot aan zijn overlijden op 18 juni 1805 (3).

De inwijding gebeurde dus 3 jaar na zijn overlijden. Het aanbrenge van de klok zal dus wel een initiatief geweest zijn van pastoor Bekaert. Joannis-Baptista De Pauw was hier onderpastoor van 22 januari 1803 tot 1808.

De 'beschermers' waren: Karel de Merode, een voormalig heer van Woestijne en Maria Jacoba Aernout, de weduwe van Guillaume Boghaert. Hij was baljuw van 1787 tot 1796. De onlangs fraai gerestaureerde woning in de Stationsstraat, nu nr. 4 en bewoond door Maurits De Wulf, werd waarschijnlijk door hem gebouwd.

De overige personen behoorden tot de toenmalige notabelen nl.:

Lieven De Bruyne: meier (burgemeester) van Aalter van 1800 tot 1805,

Fr.-E. Van Doorslaer: burgemeester van Aalter van 1805 tot 1815,

J.-B. Verwee: grootgrondbezitter, kerkmeester en schoonzoon van J.B. Roelandts,

C.F. Steyaert: voorzitter van de kerkraad.

Clemens Drouot was de klokkengieter.

Tot in 1938 bezat de kerk van Aalter slechts één klok (4). De klok van 1808 hing er toen niet meer. Dank zij een bewaarde foto, waarop de tekst bijna volledig leesbaar is, weten wij dat er rond de eeuwwisseling een klok werd gewijd. Deze nieuwe klok moest de oude vervangen. Naar het schijnt klonk ze 'vals', daar ze gebarsten was. De Kinderen Verhoustraete herinneren zich nog dat hun ouders dit vertelden.

Op de nieuwe klok lezen wij:

ME VOCAVERUNT CORNELIUS
DOMINUS BLANDINUS COIGNIET FABRICAE ECCLESIAE
... MARIE RUTSAERT CONJUX DOMINI HENRI SOUDAN ...
R.D. THEODORUS FRANCISCUS DALSCHAERT PASTOR
R.D. FRANCISCUS MACHARIS
R.D. EMILIUS KESTENS VICEPASTORES

E.H. Dalschaert was hier pastoor van 1892 tot 1912. Van 1897 tot 1912 was Fr. Macharis hier onderpastoor en E.H. Kestens van 1898 tot 1903. De klok moet dus omstreeks de eeuwwisseling, wellicht in 1903, ingewijd zijn, daar E.H. Kestens in dat jaar de parochie verlaten heeft. We mogen veronderstellen dat de oude klok vervangen werd tijdens de vergroting van de kerk en het optrekken van de toren in 1903. Dit was dus de klok die tot in 1938 alleen in de toren hing.

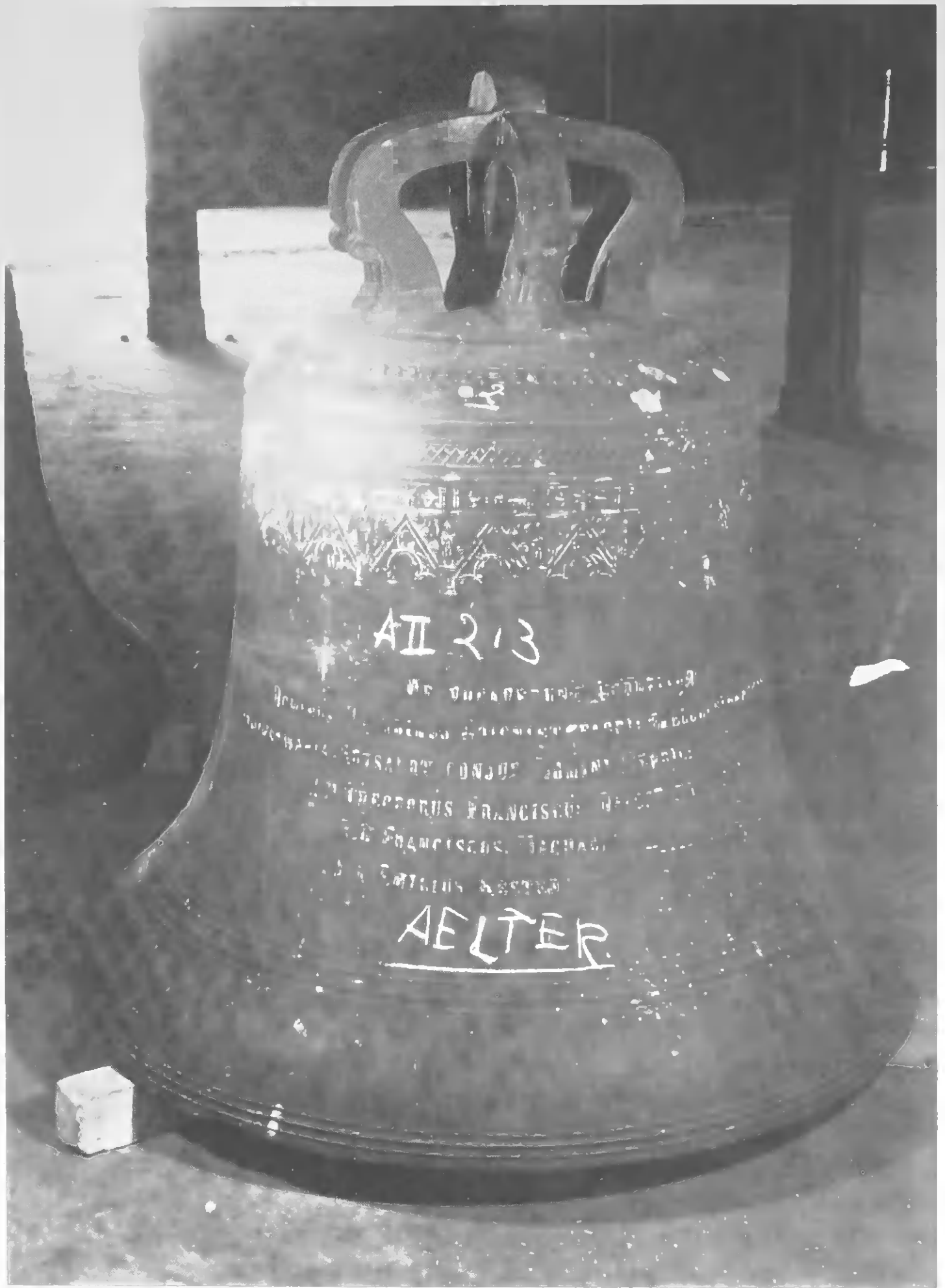
Blandinus Coignet (of Coignet ?) was lid van de Kerkraad en tevens ook de eerste 'chef' van de Katholieke Fanfare "Eendracht" (5).

Mevrouw Marie Rutsaert was de tweede echtgenote van Henri Jan Joseph Soudan die toen burgemeester was (van 1893 tot 1914).

In 1938 zou een trio de parochianen met hun feestklanken verwelkomen. Op 11 september had de plechtige inwijding plaats van twee nieuwe klokken. Een systeem voor elektrische bediening werd voorzien, maar tot op heden heeft de 'bim-bam-bom-serenade' nog nooit *'met de regelmaat van een klok'* gewerkt !

De zwaarste klok, 'Karel', woog 800 kg en was een gift van de toenmalige burgemeester, de heer Karel Bockaert, en zijn echtgenote (5). De tekst op de klok hebben wij niet kunnen achterhalen, daar ze tijdens de Tweede Wereldoorlog door de Duitsers werd geroofd.

De andere klok, die momenteel nog in de toren hangt, draagt volgende tekst:



De klok, ingewijd tijdens het herderschap van E.H. Dalschaert.

ME FECIT MARCELLUS MICHIELS JR. TORNACENSIS ANNO
DOMINI 1938
PATRINUS DOMINUS DR AEMILIUS DE PAUW
MATRINA DOMINA EUPHRASIA BRUGGHEMAN
CONJUX DOMINI AEMILII DE PAUW
R.D. THEOPHILUS NEYT PASTOR
R.D. CYRILLUS DE LETTER
R.D. LEONTIUS DE JAEGER VICEPASTORES
SOLEMNITER BAPTIZATA SUM DIE 11 SEPTEMBRIS 1938

Ze woog 600 kg en is gestemd in 'la'; ze werd geschonken door dokter en mevrouw Emiel De Pauw-Brugghevan, die peter en meter waren.

In 1943 kregen de Duitsers stilaan een tekort aan grondstoffen om hun wapenarsenaal aan te vullen. In de bezette gebieden deden zij dan ook heel wat 'opeisingen'. Tramrails werden weggenomen (o.m. deze van de lijn Tielt-Aalter) en veel kerken werden van één of meerdere klokken beroofd.

'Wie met klokken schiet, wint de oorlog niet!', was de spreuk van die tijd.

Van de drie klokken die de kerk rijk was, werden er twee opgeëist om in de smeltkroes te verdwijnen.

De oudste klok 'Cornelius' van 1.300 kg en de kleinere 'Karel' van 800 kg van 1938 werden op bevel van de Duitse overheid, tijdens de zomer van 1943 uit de toren weggehaald. Ze stonden nog enige tijd op het kerkplein, vóór de kerk, op hun deportatie te wachten. Dank zij Jozef De Muynck, die hiervan vlug een beeld vastlegde, beschikken we over een paar herinneringen aan dit gebeuren.

Bijna 10 jaar later kreeg de toren opnieuw zijn volledige bezetting. Op zondag 8 februari 1953, toen de grote stormramp van 1 februari nog volop in de belangstelling stond, werden twee nieuwe klokken door Z.E.H. pastoor-deken B. De Pauw gewijd.

De eerste klok, gestemd in 'fa', met een gewicht van 1.170 kg kreeg de naam van de oude gestolen klok 'Cornelius'. Ze werd gegoten door Marcel Michiels jr. uit Doornik.

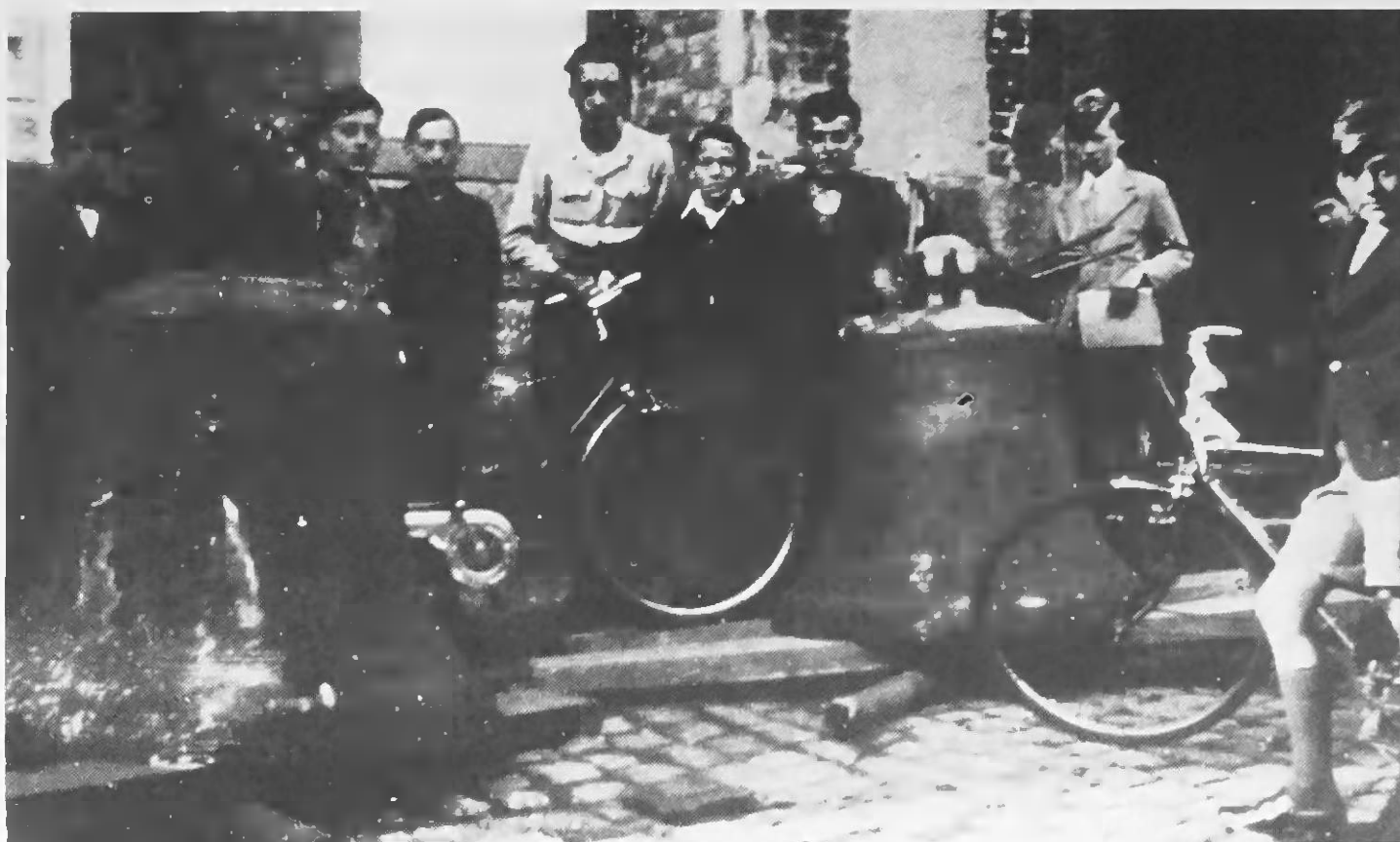
Wij lezen er de volgende tekst op:

ME FUDIT MICHIELS JR. TORNACI

CORNELIUS

PETER MR. AUGUST GOEMINNE VOORZITTER VAN DE KERKRAAD
METER MEVR. HENRI D'HULSTER-MARIA MARTENS
PASTOOR E.H. THEOPHIEL NEYT
ONDERPASTOORS E.H. RENE VAN IMPE
E.H. LEON BOTERDAELE

INGEWIJD DOOR Z.E.H. PASTOOR-DEKEN TE NEVELE
GEGOTEN DOOR MARCEL MICHIELS JR. DOORNIK



*De twee gestolen klokken vóór de kerk in 1943.
 Enkele scholieren poseren rond de klokken. Het zijn van l. naar r.: Frans De Muynck, ... ? ..., Gabriël De Muynck (+), Willy Lambrecht, Robert Pisonnier (+), Jozef Van den Broecke, Willy De Muynck, Robert Van Driessche, .. ?(Antoine De Brauwer?) en Antoine De Bruyne.
 Foto: Willy De Muynck.*



*De klokken zijn opgeladen en verlaten onze parochie langs de Kerkstraat. Deze foto werd stiekem genomen door Jozef De Muynck vanuit een kamervenster op de achtergevel van het huidige 'Oud Huis De Muynck'.
 De fotograaf kon gelukkig dit beeld vastleggen, daar de vrachtwagen met de klokken moest stoppen voor een wagen die in de Brouwerijstraat passeerde.
 Foto: Frans De Muynck.*

De tweede klok, gestemd in 'sol' en met een gewicht van 870 kg, kreeg de naam 'Jozef'. Wij lezen er de volgende tekst op:

ME FUDIT MICHIELS JR TORNACI

JOSEPHUS

PETER MR. JOZEF FAUT SCHATBEWAARDER VAN DE KERKRAAD
METER MEVR. HECTOR MAENHOUT-ELVIRA HASSAERT

PASTOOR E.H. THEOPHILIUS NEYT
ONDERPASTOORS E.H. RENE VAN IMPE
E.H. LEON BOTERDAELE

INGEWIJD DOOR Z.E.H. PASTOOR-DEKEN TE NEVELE
GEGOTEN DOOR MARCEL MICHIELS JR. DOORNIK

Het is de eerste keer dat bijna de volledige tekst in het Nederlands is. De heer Jozef Faut was gemeentesecretaris geweest. De heer Henri D'Hulster was lid van de Kerkraad.

In de klokketoren hangt nu in het midden 'Cornelius' (fa), links ervan de overgebleven klok van 1938 (la) en rechts 'Jozef' (sol).

Het totale gewicht van het stel is 2.640 kg. Om het halfuur wordt het tijdsein gegeven door 'Cornelius'.

Op de feestdagen alleen, laat het trio haar vreugdeklanken weerklinken. Maar ze hebben nog steeds niet de juiste maat gevonden ...

Bij zo'n wijding gaan er een hele reeks ceremoniën gepaard. Op een aandenken, uitgereikt bij de inwijding op 8 februari 1953, vernemen wij het gehele ritueel.

' De celebrant met assistenten komen bij de klokken en te zamen met de andere bedienaars bidden zij de zeven psalmen, waarvan de eerste 'Miserére' en de laatste 'de Profundis'.

Daarna worden zout en water gewijd, met een speciaal gebed voor de klokkenwijding, om door 't gelui der klokken de plagen te verdrijven en de gelovigen ter kerke te roepen om God en z'n heiligen te loven en de hulp der hemelse geesten af te smeken.

Dan met dat gewijde water worden de klokken binnen en buiten gewassen en ondertussen worden zes andere psalmen gebeden van lof en eer voor de almachtige God.

Met de H. Olie van de zieken maakt de celebrant een kruis op de klokken, en zingt de zevende psalm en ondertussen tekent hij zeven kruiskens langs de buitenkant van de klokken met dezelfde H. Olie der zieken, en daarna met het H. Chrisma vier kruiskens langs de binnenkant. Daarna leest hij een gebed om Gods hulp te vragen door de wijding en de consecratie van de klokken tegen 1) alle aanvallen van de vijand 2) tegen bliksem, 3) aardbeving en 4) onweder. Na het gebed doet hij wierook in de vaten en plaatst ze onder de klokken; en de laatste psalm wordt gezongen ter ere van de almachtige God, die alle kwalen verdrijft, met het laatste gebed over de gewijde klokken. De diaken zingt dan het evangelie van Maria en Martha, als op O.L. Vrouw Hemelvaart.

Peters en Meters luiden de eerste gewijde klokken

'TE DEUM LAUDAMUS!'

Ruim 30 jaar luiden diezelfde klokken, zowel bij feestelijke aangelegenheden als bij droevige gebeurtenissen. Het is evenwel eigenaardig dat die klanken, alhoewel het steeds dezelfde zijn, in ons een afwisselend gevoel opwekken. Soms stemmen hun klanken ons vreugdevol en op een andere keer worden wij er weemoedig van ...

Roger DEFruyt

- (1) F. DE POTTER en J. BROECKAERT, *Geschiedenis der Gemeente Aalter* (1866) p. 36.
- (2) F. DE POTTER en J. BROECKAERT, a.w., p. 31.
- (3) Papieren Verhoustraete, bundel Lijst der pastoors en onderpastoors.
- (4) A. VERHOUSTRAETE, *Aalter. II Ken uw Parochiekerk*. (1960), p. 28.
- (5) Eerste verslagboek van de Katholieke Fanfare 'Eendracht'.

OVERBLIJFSELEN VAN DE VROEGERE DIERENKULTUS.

ASPEKTEN VAN DE VOLKSKULTUUR OP EN ROND ONZE HOFSTEDEN.

OUDE SYMBOLEN (vervolg)

Ook dieren moeten voor onze verre voorouders een bijzondere betekenis gehad hebben. Sommige dieren boezemden de mens angst in of vormden een bedreiging. Andere dieren wekten bewondering op omwille van hun voorkomen of hun gedrag. Weer andere dieren werden bejaagd. Het vlees diende tot voedsel, huiden werden gebruikt voor kleding en gebruiksvoorwerpen, beenderen werden bewerkt tot wapens en werktuigen, tanden werden aaneengeregen tot sierlijke halssnoeren.

Uit het Jong-Paleolithicum dateren de afbeeldingen van dieren in de grotten van Altamira (Spanje) en Lascaux (Frankrijk). Deze rotstekeningen worden wel eens beschouwd als 'de geboorte van de kunst', maar vermoedelijk hadden deze afbeeldingen ook een kultische betekenis. Zo'n 30.000 jaar geleden zal de jacht op de mammoet, de bison, het hert, de ever, het wilde paard en het wilde rund wel iets heel anders geweest zijn dan het neerknallen van een konijntje de dag van vandaag. Was het jagen met primitieve middelen als speren, knotsen en stenen vuistbijlen al een hachelijke onderneming, het succes van de jacht was bepalend voor het dagelijks levensonderhoud. Waarschijnlijk geloofden de mensen van toen, dat ze met rituele handelingen het welslagen van de jacht konden beïnvloeden en vonden ze het normaal de 'heilige krachten' te danken voor het welslagen van de jacht.

Ook nadat de mens graangewassen ging verbouwen en een aantal diersoorten domesticeerde, bleven sommige dieren een bijzondere betekenis behouden. Niet dat men dieren beschouwde als godheden, wel dat men ze zag als de inkarnatie van één of andere godheid, van goddelijke krachten. Overigens moet allicht ook de plantenkultus goeddeels in die kontekst gezien worden. In talrijke mythen spelen dieren een belangrijke rol. Aan zowat iedere godheid zijn dieren toegewijd. Sommige diersoorten werden gebruikt als offer bij rituele plechtigheden.

Kerkelijke bepalingen uit de kersteningstijd geven weinig details over de toen nog gangbare gebruiken. Ze bevestigen echter wel het bestaan van een blijkbaar algemeen verspreide dierenkultus in de voorkristelijke tijd. In sagen en legenden komen heel wat elementen voor die allicht hun oor-

sprong hebben in de vroegere dierenkultus. Ook sommige volksgebruiken en de hier en daar nog voorkomende diersymbolen getuigen van vroegere tradities.

Vanouds speelt het paard een belangrijke rol in het leven van de mens. Aanvankelijk werd het wilde paard bejaagd. Later werden paarden gevangen en gehouden ten behoeve van de voedselvoorziening. Pas veel later werd het paard gebruikt als rij-, last- en trekdier.

Bij zowat alle volkeren had het paard dan ook een bijzondere betekenis. Afbeeldingen van het wilde paard vinden we al in de grotten van Altamira en Lascaux. Afbeeldingen van paarden zijn overigens een vaak en algemeen voorkomend motief zowel in de prehistorische tijd als in de historische tijd.

Volgens de Griekse mythologie werd de zonnewagen van Apollo getrokken door paarden. Het houten paard dat de Grieken vóór de muren van Troje achterlieten was ogenschijnlijk bedoeld als offer voor de goden. Daarom dat de Trojanen het feestelijk binnen de stadwallen haalden. Tot de dierenoffers die Grieken en Romeinen brachten, zullen allicht ook paardenoffers behoord hebben. Volgens sommigen zouden de paardenwedrennen, die in Griekenland en Italië zeer populair waren en oorspronkelijk gehouden werden ter gelegenheid van godsdienstige plechtigheden, een kulturele oorsprong hebben. Ook ten noorden van de Alpen stond het paard in hoog aanzien.

Over de gebruiken bij de Germanen verhaalt TACITUS:

''Eigen is het aan dit volk om gebruik te maken van paarden om voorspellingen te doen en raadgevingen te bekomen. Door de gemeenschap worden in heilige bossen en wouden sneeuw witte paarden gehouden die nooit door mensen aangeraakt worden. Als ze de heilige wagen voorttrekken, observeren de priester, de koning of de voornaamste van de stam hun gehinnik en gesnuif. Geen enkel voorteken wordt meer vertrouwd, niet alleen door het volk, maar ook door de aanzienlijken en de priesters. Ze geloven immers dat priesters slechts de dienaren zijn van de goden, paarden echter de vertrouwelingen van de goden.''(6)

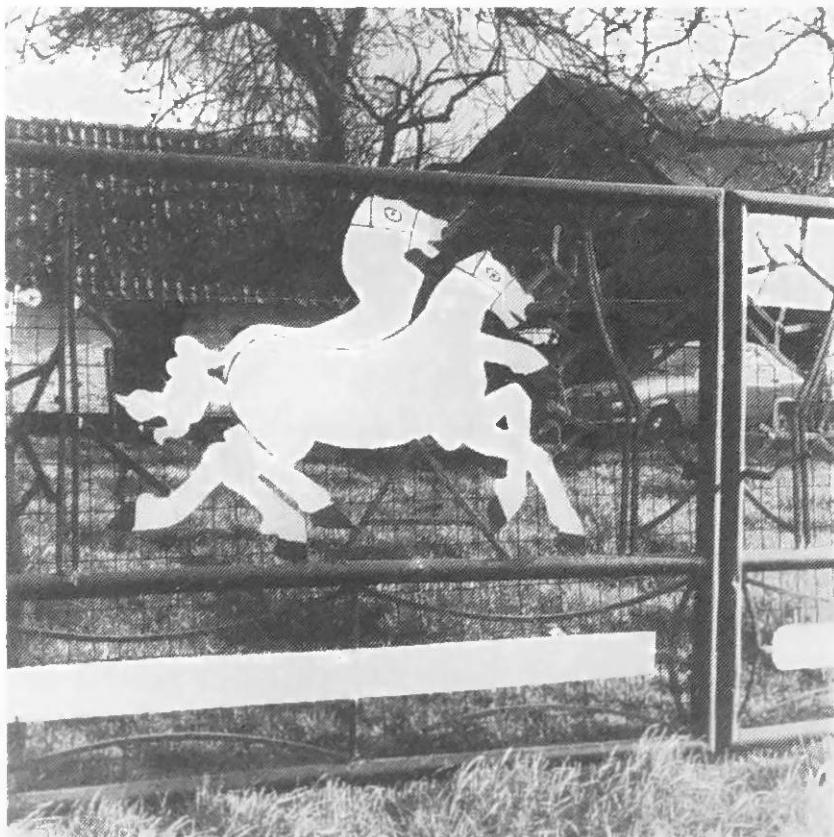
Eeuwen later bevestigen kerkelijke bepalingen het verhaal van TACITUS. Het 'Indiculus superstitionem et paganiarum' opgesteld op het concilie van Leptines in 743 maakt onder andere gewag van 'het voorspellen door middel van vogels of paarden of runderen, hetzij uit de mest of uit het niezen'. (1) Volgens de Germaanse mythologie berijdt Wodan (Odin) het achtbenige paard Sleipnir. Er zijn diverse afbeeldingen gevonden van zo'n achtbenig paard bereden door een mannenfiguur, die te oordelen naar andere attributen, vereenzelvigd kan worden met Wodan. Sleipnir wordt wel eens beschouwd als het symbool voor de wind en dat zou de rol van het paard als schutssymbool op onze hofsteden kunnen verklaren. Konkrete aanwijzingen daarvoor ontbreken echter. Sommigen zien in Wodan ook een dodengod. Daarvoor pleiten alvast een aantal gebruiken in de Joeltijd. Mogelijk

speelt Sleipnir ook hierbij een rol. Er zijn overigens afbeeldingen gevonden waarop een paard doden naar de onderwereld begeleidt.

Er zijn verschillende aanwijzingen dat het paard ook aan Freyr, de germaanse vruchtbaarheidsgod, was toegewijd. In die kontekst zou het paard een rol gespeeld hebben in de vruchtbaarheidskultus.

Van keltische oorsprong zijn afbeeldingen van een vrouwenfiguur te paard en een vrouwenfiguur in het gezelschap van paarden. Deze afbeeldingen dateren uit de Gallo-Romeinse tijd. Die vrouwenfiguur zou de paardengodin Epona zijn. Epona is mogelijk te vereenzelvigen met de in keltische mythen vermelde Rhiannon.

In verband met het offeren van paarden zijn er een aantal archeologische vondsten die wijzen op het ritueel doden van paarden in de prehistorische tijd. Verder zijn er diverse vermeldingen en beschrijvingen van paardenoffers. We wijzen hier ook op een besluit van de synode van Cleveshoe (Engeland) anno 747 *''dat de drie dagen voor Hemelvaart met vasten en misoffers moesten doorgebracht worden, maar zonder ijdele gebruiken als paarderennen, spelen en maaltijden.''* Op andere plaatsen verbood de kerk niet alleen het offeren van paarden, maar ook het eten van paardenvlees (1). Dat elementen van de paardenkultus ook na de kerstening zouden blijven voortleven is niet verwonderlijk. Destijds werden paardeschedels op het dak of op de gevel van de woningen aangebracht. In werken van Pieter BRUEGEL de Oudere (1525/30-1569) en David TENIERS de Jongere (1610-1690) vinden we daar afbeeldingen van. Soms werden op het dak gestileerde paardekoppen aangebracht. Dergelijke voorstellingen vinden we nog in Nederland en Duitsland. We vermelden hier meer bepaald het heemkundig museum te Rotenburg/Wümme (Neder-Saksen). Bij ons vinden we nog hier en daar een hekken waarop een paard of paarden zijn afgebeeld.



*Motief van paarden
op hek te Beernem*

Vaker treffen we op woningen, stallen of schuren een hoefijzer aan. Clemens TREFOIS verwijst hier naar 'Nederlandse Volkskunde I' van J. SCHRIJNEN:

'Vooral beveiligt een hoefijzer boven den stal aangebracht. Het hoefijzer is een algemene talisman, het brengt geluk, maar vooral het heeft afweerende kracht ... Het behoort tot de Wodansymbolen, heilig was met name het hoefijzer van Wodans ros ... Ter bescherming is het dier zelf niet noodzakelijk; het wordt ten volle vertegenwoordigd door zijn exuviën, dus ook door het hoefijzer (9).'



Hoefijzer aan gevel van hofstede

We vermelden hier tenslotte ook de heilige Stephanus. Hij was één der zeven diakens die door de apostelen werden uitgekozen om hen terzijde te staan in de eerste kristelijke gemeenschappen van Jeruzalem. Omwille van zijn geloof werd hij gestenigd en stierf als eerste martelaar voor het kristelijk geloof. Ofschoon deze heilige helemaal niets met paarden te maken had, toch duikt hij in de volksdevotie op als patroon van de paarden. Vermoedelijk heeft één en ander te maken met het tijdstip van zijn feestdag 26

december. In de Joeltijd dus, de feesttijd van Wodan aan wie het paard was toegewijd. Het 'Steffen-rijden' dat op heel wat plaatsen voorkwam, was allicht een overblijfsel van de paardenritten die men in de Joeltijd maakte over akkers en weiden. Er waren overigens meer volksgebruiken die op de feestdag van de heilige Stephanus gehouden werden, maar niets kristelijks hadden. Bij ons is de heilige Eligius (Sint-Elooi) niet alleen patroon van de smeden, maar heel dikwijls ook patroon van de paarden. Op verschillende plaatsen werden en worden op Sint-Elooi (1 december) de paarden geze-gend.

Ook gehoornde dieren hadden destijds een bijzondere betekenis. Herten, rammen, bokken en stieren waren in de prehistorie een vaak voorkomend motief op rotstekeningen, aardewerk en voorwerpen. Van deze dieren zijn ook beeldjes gevonden in steen, ivoor, brons en edele metalen. Er zijn diverse aanwijzingen dat deze dieren een kultische betekenis hadden. Hoornen waren allicht het symbool van mannelijkheid en in die zin kunnen gehoornde dieren een rol gespeeld hebben in de vruchtbaarheidskultus. Een 22.000 jaar geleden uit kalksteen gehouwen vrouwenfiguur met in de rechterhand een dierenhoorn, gevonden in een grot in de Dordogne (Frankrijk), wijst alvast in die richting (15). De talrijke afbeeldingen van gehoornde mensenfiguren moeten waarschijnlijk ook in die kontekst gesitueerd worden. Deze gehoornde figuren worden doorgaans als godheden beschouwd. Typisch zijn hier de afbeeldingen van de keltische god Cernunos. In sommige gevallen gaat het echter om voorstellingen van in dieren vermomde mensen, zoals de afbeelding in de grot van Les Trois-Frères in Zuid-Frankrijk. Het zich vermommen in dieren lijkt trouwens een frekwent voorkomend element geweest te zijn bij rituele plechtigheden. Dergelijke gebruiken zijn bij de kerstening nog algemeen verspreid. Dat blijkt althans uit vele kerkelijke bepalingen. Omdat vermomming in herten blijkbaar het meest voorkwam, noemde men deze gebruiken 'cervaria'. Opmerkelijk detail is dat de heilige Eligius, nadat hij in 641 bisschop van het bisdom Doornik-Noyon geworden was, herhaaldelijk opkwam tegen dat soort gebruiken. Ondanks alles zouden de 'cervaria' op heel wat plaatsen in sommige volksgebruiken blijven voortleven tot in recente tijden. Blijkbaar is ook de maskerade, die we tot op onze dagen met karnaval houden, een overblijfsel daarvan.

Hoornen waren niet alleen een symbool voor mannelijkheid, maar mogelijk ook voor macht. In die kontekst kan het frekwent voorkomen van hoornen op wapenschilden misschien verklaard worden.

Zie het wapenschild van de familie WIJTS: Land van de Woestijne 6de jg. - nr. 1.

Hoornen moeten ook een rol gespeeld hebben als schutsymbool. Dat blijkt althans uit afbeeldingen van onder andere hertegeweien op woningen. We vermelden hier een afbeelding uit het 'Kräuterbuchs' van Jacobus TABERNAEMONTANUS (1510-1590) (16). Bij ons vindt men toevallig nog eens

een hertegewei op een huisgevel. Het is echter de vraag of die geweien aansluiten bij enige traditie, dan wel overgenomen zijn uit het buitenland. Volledigheidshalve moet hier ook de heilige Cornelius vermeld worden. Vooral in Frankrijk wordt hij beschouwd als de patroon van het gehoornde vee. Dikwijls wordt hij dan ook afgebeeld met een hoorn. Eén en ander zal allicht te maken hebben met de associatie van zijn naam met het franse 'corne' (hoorn). Merkwaardig is wel dat ook te Aalter een 'Sente Cornelis-hoorne' bewaard wordt. Deze werd in 1608 aangekocht ter vervanging van de tijdens de geuzentijd verloren gegane relikwie. In 1614 wordt het vereren van deze hoorn op bevel van de bisschop van Gent als 'bijgelovige praktijk' verboden (17). Te Aalter is de heilige Cornelius de beschermer tegen vallende ziekte, jicht en verlamming. Op andere plaatsen echter geldt hij als beschermer tegen veeplagen.



Borstbeeld van St.-Cornelius te Aalter



Reliekhorn van St.-Cornelius te Aalter

Op onze kerktorens is het torenkruis meestal versierd met een weerhaan. Ook de klokketorentjes die onze hofsteden sieren of sierden dragen of droegen zo'n haan. Misschien zijn we geneigd die haan in verband te brengen met een passage uit het evangelie van Palmzondag waarin Christus aan Petrus voorspelde dat hij hem driemaal zou verloochenen vóór de haan

kraaide. In werkelijkheid is de haan als symbool een overblijfsel uit de voorkristelijke tijd. Mogelijk heeft die passage uit het evangelie ertoe bijgedragen dat de haan tot op onze dagen de kerktorens siert, maar concrete aanwijzingen daarvoor zijn er niet.



Klokketorentje op hofstede



Haan op klokketorentje hofstede

Het huishoer stamt uit Azië. In de 14de eeuw v. Chr. treffen we het al aan in Egypte en uit de 6de eeuw v. Chr. dateren de griekse afbeeldingen van een haan en een hen en van twee vechthanen. Voor de komst van de Romeinen was het huishoer ook al ten noorden van de Alpen bekend.

Welke motieven er waren om het hoen, meer bepaald de haan, een bijzondere betekenis toe te kennen, kunnen we alleen maar gissen. Feit is dat het hoen, zoals uit diverse aanwijzingen blijkt, een bijzondere betekenis had. Het eten van eieren in de lente ter gelegenheid van één of andere rituele plechtigheid was bekend bij de Chinezen, de Grieken en de Germanen. - Eieren hadden hier allicht de funktie van levens- en vruchtbaarheidssymbool. In de kristelijke tijd zou dat gebruik blijven voortleven in allerlei gebruiken rond de paastijd.

Bij de Romeinen hield men hoenders met de bedoeling uit hun gedragingen de toekomst te voorspellen.

Ook in de 'Edda' wordt de haan vermeld:

*"En Guldenkam
bij de goden kraaide,
die wekt de helden
in Heervaders hal;
een andere kraait
onder de aarde,
een bloedrode haan
in de hal van Hel."* (4)

Hier wordt de haan in verband gebracht met Wodan (Heervader) en de dodenwereld. De bijzondere betekenis van de haan blijkt ook uit het vroegere gebruik om na de oogst een haan te offeren voor Wodan. Later werd alleen nog een houten haan aangebracht op de wagen waarmee de oogst werd binnengehaald.

In Oost-Vlaanderen zong men daarbij:

*"Koekeloeren haan
Het laatste voer is op de baan...
dat in den boer zijn schuur moet gaan.
De luie boeren alleen hebben nog staan."* (9)

In Oost-Nederland noemt men het oogstfeest de 'stoppelhanen' en in Wallonië 'le coq d'Aoute'. In West-Vlaanderen spreekt men in verband met het drinkgelag dat gehouden wordt na de oogst van 'den hane verdrinken' (18). Hier is de haan het symbool van de groeikracht, de vruchtbaarheid. Met zijn gekraai verdrijft de haan de nacht en de boze geesten. Soms beschouwt men hem ook als afweer tegen donder en bliksem. Soms ziet men de haan als beschermer tegen brandrampen. In die kontekst moet allicht ook de zegswijze: 'de rode haan kraait' gezien worden.

Het offeren van kippen is een voorkristelijk gebruik. Het zou echter in de kristelijke tijd blijven voortleven. Zo blijkt het tot in de 18de eeuw gebruikelijk geweest te zijn bij kerkelijk feesten of bij heiligen feesten onder andere ook kippen als offergave aan te bieden. Ook te Aalter blijkt één en ander gebruikelijk geweest te zijn. Dat bevestigt althans een rekening uit 1764 waarin er sprake is 'over het maken van eene kiekerenne ten gebruyke van Sente Cornelis' (17).



Kipperen in de St.-Corneliuskerk te Aalter

De daken van sommige friese boerderijen zijn tot op onze dagen versierd met gestileerde zwanekoppen. Bij ons is de zwaan een eerder zeldzaam versieringsmotief. Talrijk zijn echter de herbergen die 'De Zwaan' als naam hebben. Lijkt de zwaan in de loop der eeuwen een bijzondere belangstelling genoten te hebben, konkrete aanwijzingen voor een bijzondere betekenis van deze vogel hebben we niet gevonden.

In tegenstelling tot de zwaan, blijkt de raaf wel een bijzondere betekenis gehad te hebben. De raaf was aan Wodan toegewijd. Soms wordt Wodan afgebeeld met twee vogels. Vermoedelijk gaat het hier om de in de 'Edda' vermelde raven Hugin en Munin. Die namen zouden de oudgermaanse benaming zijn voor 'geheugen' en 'herinnering' (1).

Wodan was de krijgsgod en dat kan verklaren waarom in diverse teksten gewag wordt gemaakt van met een raaf versierde vaandels.

TACITUS verhaalt dat de Germanen uit het gekrijs en de vlucht van de vogels de toekomst voorspellen (6). Latere bronnen kennen aan raven een voorspellende betekenis toe (19). Tot in recente tijden lijkt de raaf of andere kraaiachtigen zoals de zwarte kraai, de roek of de kauw een rol gespeeld te hebben bij lotsvoorspellingen. Zo weten oudere mensen nog te vertellen, dat wanneer men 's morgens buiten ging en na het krijsen van een kraai een man ontmoette, zulks goed nieuws inhield. Ontmoette men echter een vrouw, dan hield dat slecht nieuws in (20).

(Wordt vervolgd)

Jan CAMERLINCKX

BRONVERMELDING

- (1) F.E. FARWERCK: "Noordepese mysteriën en hun sporen tot heden".
- (4) Jan de VRIES: "Edda-, Goden- en heldenliederen uit de Germaanse oudheid".
- (6) TACITUS: "Germania".
- (7) Julius CAESAR: "De bello Gallico".
- (9) Clemens TREFOIS: "Landelijke architectuur".
- (15) Tom PRIDEAUX: "Het ontstaan der mensheid - De Cro-Magnon mens".
- (16) Wilhelm RUDIGER: "Ihr Name ist Apis".
- (17) Luc STOCKMAN: "Geschiedenis van Aalter".
- (18) Bert DEWILDE: "20 eeuwen vlas in Vlaanderen".
- (19) Jan de VRIES: "Altgermanische Religions Geschichte".
- (20) Louis CAMERLINCKX: mondelinge mededeling.
- (21) E. VERSTRAETE: "Huismerken en sabbeteekens in Vlaanderen".
- (22) Cesar DENORME: mondelinge mededeling.
- (23) Mark VERSTOCKT: "De genesis van de vorm".
- (24) Roger DEFRUYT: "Land van de Woestijne 1981, nr. 2".

WIE KENT WIE ?

HET SINT-CECILIAKERKKOOR VAN AALTER-BRUG ROND 1953
(Pastoor Robert Van Haelst, 1948-1959).



1e rij: van links naar rechts

Ornelis Daniël, Claeys Maurice, Bonami Alfons, E.H. Van Haelst Robert, Versele Gabriël, Verhoye Marcel, Roets Gerard.

2e rij:

Boute Noël, Vermeire Julien, Mortier Gerard (van Raymond), Mortier Gerard (van Omer), De Sutter Arnold, Lambrecht Willy, De Jaeger Roger, De Jaeger Julien, Laroy André.

3e rij:

Bonami Robert, Boute Hubert, Boute Gustaaf, De Neve Herman, Boute Julien, Bonami Leon, Van Damme Julien, Van Maldeghem Gerard, Coddens Herman.

Medewerking: Daniël Ornelis

MEEGEDEELD

— Begin oktober 1985 verschijnt een "*Bijdrage tot de Geschiedenis van Hamme (Dendermonde) onder het Oud Regime*". Het is een studie van ons bestuurslid *Willy Stevens*.

Bestelling kan via de auteur, *Larestraat 14, 9890 Knesselare*. De prijs wordt schriftelijk meegedeeld.

— GENT & ARCHITECTUUR

Endelijk een wetenschappelijk gefundeerde studie, vlot geschreven, met een volledig historisch overzicht van het bouwen, wonen en leven in en rond de Arteveldestad.

Rijk geïllustreerd met 200 foto's, 160 pagina's en uitgegeven bij uitgeverij Marc Van de Wiele, St.-Salvatorkeorstraat 3, 8000 Brugge.

Prijs: 1.150 fr. (in elke goede boekhandel).

Auteurs: Guido Deseyn, Marc Dubois, Marie Fredericq-Lilar, M.-Chr. Laleman, Norbert Poulain, Frieda Van Tyghem en ons *bestuurslid Jean Van Cleven*.

LAND VAN DE WOESTIJNE

Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring
'Arthur Verhoustraete'.

Redactie: Roger Defruyt, Kestelstraat 65, 9880 Aalter
Overname uit het tijdschrift toegelaten mits bronvermelding.

Lidmaatschapsbijdrage 300 fr. per jaar.

Steunende leden 400 fr. en ereleden 600 fr.

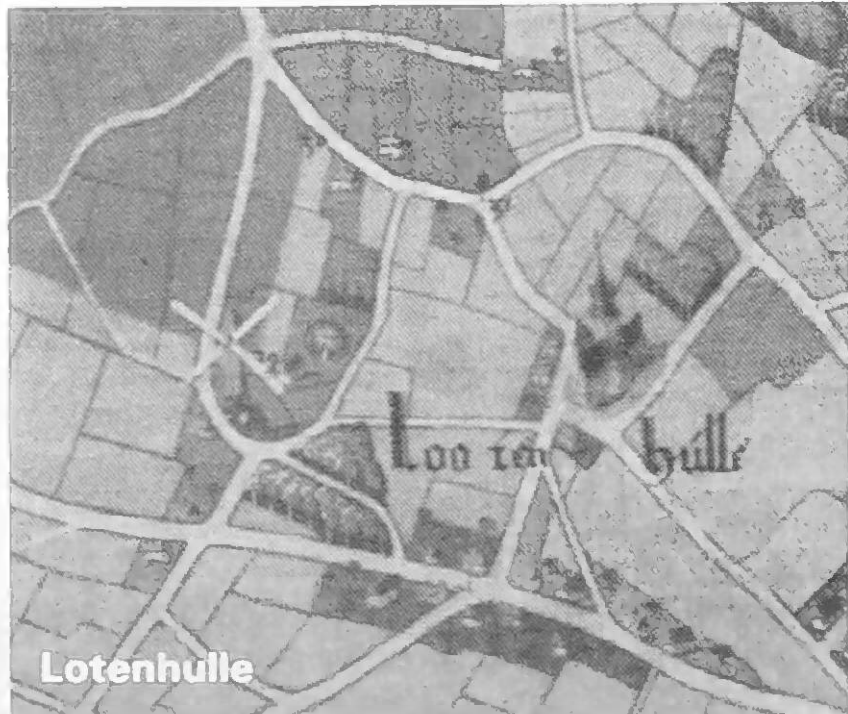
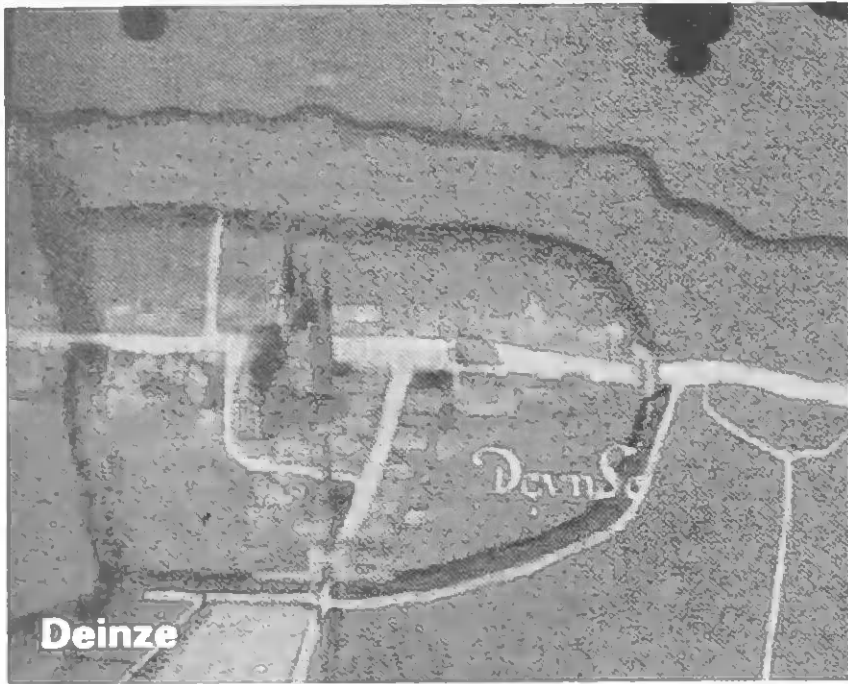
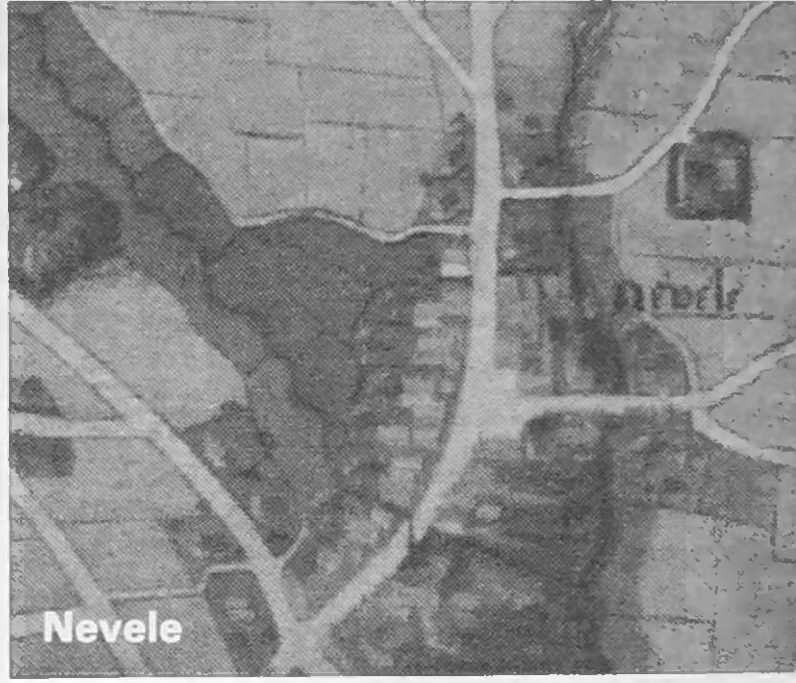
Te storten op rekening nr. 442-6594361-40 van de Heemkundige Kring
'Arthur Verhoustraete', Kestelstraat 65, 9880 Aalter.

Buitenland: 100 fr. meer voor verzendingskosten.

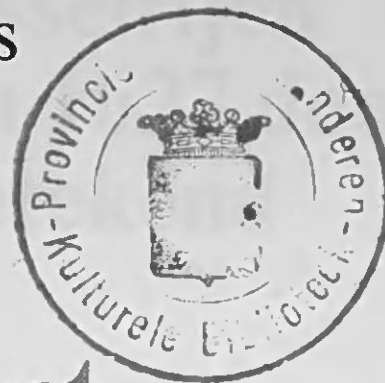
Wie na het verschijnen van het laatste nr. van de lopende jaargang zijn
lidmaatschap niet opzegt, wordt als blijvend lid aanzien.

INHOUD

Enkele gegevens over de kerkklokken van de St.-Corneliuskerk van Aalter	Roger DEFRUYT	3
Overblijfselen van de vroegere dieren- kultus II. Oude symbolen (vervolg)	Jan CAMERLINCKX	10
Wie kent wie?	Roger DEFRUYT	22
Mededelingen	Redactie	23



Loys de Bersaques



Grenskaart
tussen
de kasselrijen
Kortrijk
en de
Oudburg

1627

Uitgave van

Heemkundige Kring
'Arthur Verhoustraete'
Kestelstraat 65
9880 Aalter

Heemkundige Kring
'Het Land van Nevele'
Veldestraat 26
9841 Nevele-Merendree

Heemkring Ruiselede
Veldstraat 11
8080 Ruiselede

Met medewerking van

Stadsbestuur en Bijlokemuseum
Gent

Realisatie

Foto's
Lothar Graumann, Aalter

Kleurscanning
Datascan, Brugge

Fotozetsel
Grafikon, Oostkamp

Drukwerk
Ter Roye, Oostkamp

De grens tussen de Kasselrijen Kortrijk en de Oudburg in 1627 door Loys de Bersaques getekend

Bij het voorbereidend opzoekingswerk voor het opstellen van de *Geschiedenis van Poeke* signaleerde Roger Moelaert, heemkundige te Knesselare, mij het bestaan van een kaart in het Bijlokemuseum te Gent betreffende het grensgebied tussen de kasselrijen van Kortrijk en de Oudburg te Gent. Bij navraag ter plaatse werd ik gekonfronteerd met een reuzekaart van 1,31 meter hoog en 2,91 meter breed, waarop de grens tussen beide kasselrijen nauwkeurig staat afgebeeld¹.

Deze kaart beslaat een gebied begrepen tussen Deinze-Ruiselede aan de zuidzijde, Ruiselede-Aaltershoekje aan de westzijde, Aaltershoekje-Nevele aan de noordzijde en Nevele-Deinze aan de oostzijde. Binnen dit gebied staan water- en landwegen, kerkgebouwen, grote hoeven en molens afgebeeld. Ook de talrijke vijvers en de plas- en geulen gelegen in het Bulskampveld op het grondgebied van Aalter en Ruiselede zijn op die kaart geschilderd.

De afbeeldingen van de kerken zijn natuurgetrouw weergegeven. Dit is alleszins het geval voor Aalter, waar de kerktoren in 1627 nog in puin lag², voor Vinkt, waar de kerk herbouwd werd in de periode 1621-1625 zonder de toren³ en voor Ruiselede,

waar enkel de vier traveeën van de drie koren en het transept met de toren in 1627 waren heropgebouwd⁴. Deze kaart heeft dan ook een uitzonderlijke iconografische waarde voor deze streek!

Bedoelde kaart werd in 1627 door landmeter Loys de Bersaques getekend in opdracht van het kasselrijbestuur van de Oudburg, naar aanleiding van een proces met de kasselrij van Kortrijk voor de Raad van Vlaanderen betreffende drie stroken grond.

De eerste strook was tussen de Poekebeek, de Neringbeek (= de beek van Kanegem) en de hofstede 'de Schuppe' (nummers 21 en 22 op de kaart) gelegen. Ook was er een betwisting over een hofstede met 6 bunder land, meers en bos (nummer 23), een leen van de heerlijkheid Poeke en het goed 'te Weewitte' genoemd, gelegen te Vinkt tussen de Staggestraat en de Maenbeek (= grensbeek tussen Vinkt en Wontergem). Daarnaast betwistte men een tweede hofstede met eveneens 6 bunderland, meers en bos (nummer 24), te Vinkt ten zuiden van het Staggebos gelegen. Deze beide hofsteden lagen te midden van de Gentse Oudburg en raakten geenszins de kasselrijgrens.

In de linkerbovenhoek, in de rechterbovenhoek en onderaan in het midden, bekroond door het wapenschild van de Oudburg van Gent, staat een genummerde beschrijving van die grens, daarin begrepen ook de enclaves in het andere gebied. Loys de Bersaques geeft uiteraard de Gentse versie weer!

Elk nummer (dat naar de kaart zelf verwijst) is door een korte tekst in landmeterstijl gevolgd. Dit is gebruikelijk bij het beschrijven van de diverse belopen en percelen in een landboek. Bedoelde tekst wordt na

¹ Deze kaart heeft het inventarisnummer 683. Zie A. DE SCHRIJVER en C. VAN DE VELDE, *Catalogus van de Schilderijen*, Gent, 1972, p. 43-44.

² L. STOCKMAN, *Geschiedenis van Aalter*, Aalter, 1979, p. 133.

³ F. MICHEM, *Sint-Bartholomeuskerk te Vinkt*, Deinze, p. 17-18.

⁴ G. DE SMET, *Historiek van de kerk van Ruiselede, 900-1968*, Ruiselede, 1968, p. 26-27.

deze inleiding woordelijk uitgegeven, met bibliografische verwijzingen aangaande de voornaamste aangehaalde heerlijkheden in voetnoot.

Loys de Bersaques wordt in 1616 vrij *erfachtigh landmeter der stede ende casselrye van Corterijck* genoemd⁵. Hij werd in 1586-87 te Kortrijk geboren als zoon van Pieter, eveneens een landmeter. Hij trouwde in 1617 met Joanna Van den Berghe, dochter van Loys, griffier van de baronie van Ingelmunster⁶.

In de periode 1614-1645 vervaardigde hij talrijke kaarten en landboeken in het Kortrijkse en elders. In 1623-1624 stelde hij een *renteboeck der heerlicheide van Rode* op, waarvoor hij twee figuratieve kaarten tekende. Daarop zijn de kerken en de burgerlijke gebouwen in perspectief geschetst en vormen heel mooie akwarellen⁷. Hij leverde ook plattegronden en kaarten voor de *Flandria Illustrata* van Sanderus. De twee grote geschilderde kaarten, die in het stadhuis van Kortrijk hangen, worden aan hem toegeschreven. De ene is een gezicht op de stad Kortrijk in vogelvlucht en de andere is een kaart van de kasselrij Kortrijk die in 1641 werd gemaakt⁸.

Wordt bevestigd door een biografisch notitie over Loys de Bersaques, door een zekere Felix Stappaerts in 1868 getekend waarin vermeld staat dat in 1641 Loys de Bersaques 300 p. par. van het Kortrijks stadsbestuur kreeg 'ter causen van ghemaeckt te hebben de carte figuratyf van de stede ende casselrie van Cortryck end andere debvoiren'. Diezelfde Stappaert signaleert verder dat Loys de Bersaques de plattegronden van Kortrijk en Menen tekende voor het 'Novum magnum Theatrum', een atlas van Blaeu (9).

Hij werkte ook herhaaldelijk voor het Kortrijkse kasselrijbestuur, zoals uit volgend rekeninguittreksels mag blijken:

□ Aen Loys de Bersaques, van ghemaect thebbende upden cleynen voet een chaerte figurative deser casselrie, omme te senden an dheer Jan-Baptist Grammaye, historieschrijver van haerl. hooghede bij ordonnan. van 4.4.1614, 30 p. par.¹⁰

□ An Loys des Bersaques, lantmeter, van ghemaect thebben een charte figurative deser casselrye ghepresenteert gheweest zijnde an mijn eerw. heren den bisschop van Ghendt, bij ordonnantie van de 8.5.1627, 132 p. par.¹¹

□ An Loys de Bersaques van ghemaect thebbende een charte figurative deser stede, schependom end kuerstaecken van Curtrijck omme texhiberen end dienen in zeker proces, bij ordonn. van 21.5.1627, 5 p. par.¹²

⁵ *Liber memorialis Leo Van Ackere*, Handzame, 1980, p. 236.

⁶ E. VAN HOONACKER, *Ikönografie van Kortrijk en omgeving, 1280-1900*, Kortrijk, 1977, p. 381-382.

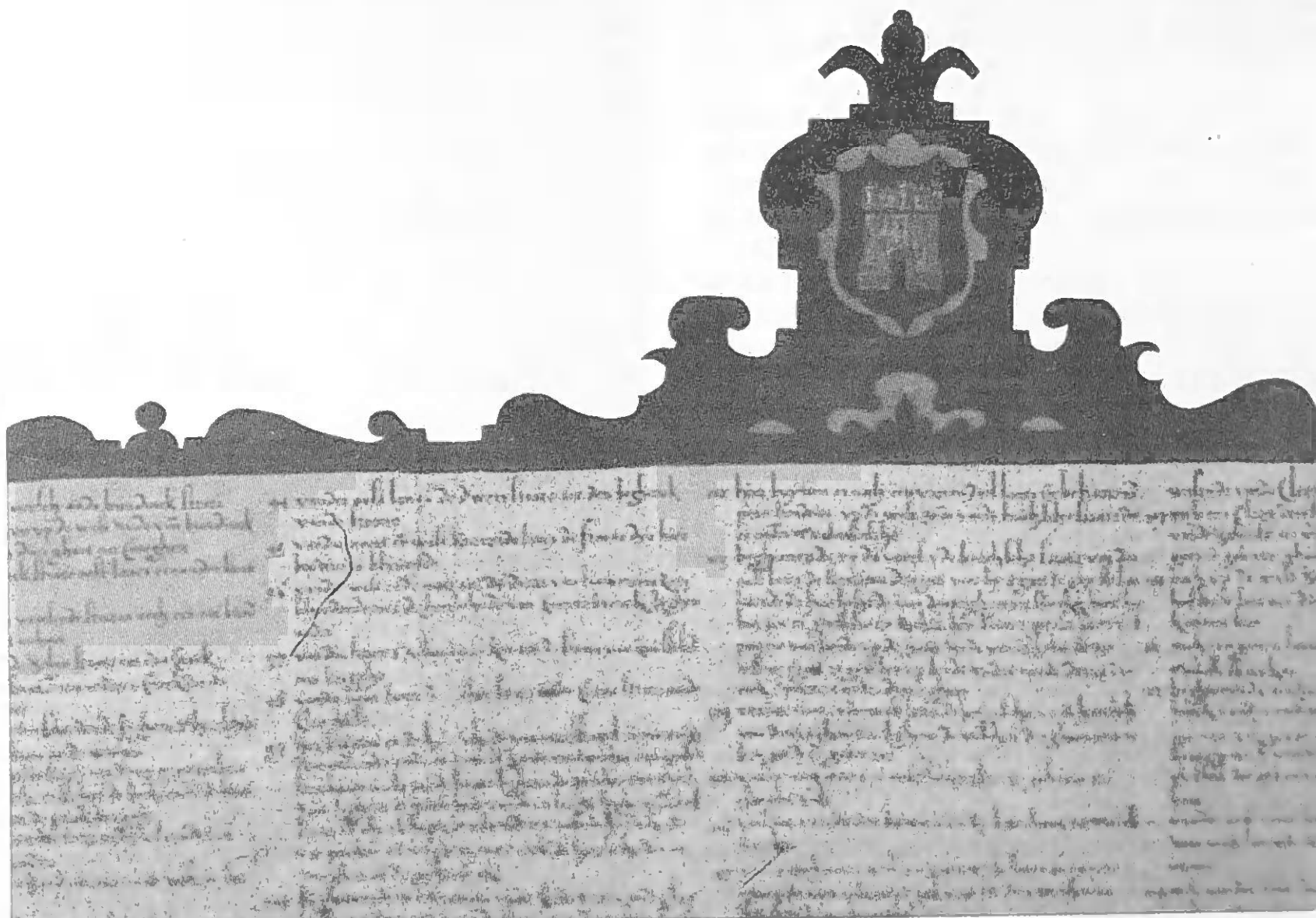
⁷ *De landtmeeters van de XVI^e tot de XVIII^e eeuw in onze provincies*. Tentoonstellingskatalogus. Samenstelling en redactie van de katlogus door Roger Schonaerts, Brussel, Kon. Bibliotheek Albert I, 1976, p. 37.


⁸ E. VAN HOONACKER, *De eerste kaarten van de kasselrij Kortrijk*, in: *De Leiegouw*, 25 (1984), p. 257-259.

⁹ F. STAPPAERTS, *Louis de Bersacques* in: *Biographie Nationale*, Tome II, Brussel, 1868, kol. 291-292. Met dank aan Jozef Depredomme die mij daarvan een fotokopie bezorgde.

¹⁰ Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer, nr. 42.998, kasselrijrekening 1614-1615, folio 88 recto.

**Carte figuratyf
vande palen der casselrye
vander Auderburcht
jeghens
de casselrye van Corteryc
tusschen de Leye
ende de vaert
van Ghent nar Brugghe**




¹⁵ F. MICHEM, *Vinktse hoeven en hun bewoners*,
 Deinze, 1980, p. 37-42.

¹⁶ F. MICHEM, *a.w.*, p. 25-31.

¹⁷ De Eekhoutmolen staat op het grondgebied van
 Kanegem ten zuiden van de grens Poeke-Kanegem.

1 Beghinnende ande Leye tusschen
 Deynse ende Bachte

2 noch lancx de zelve beeke tot het
 sluuseken

3 noch lancx de zelve tot de strate by de
 kercke van Zeveren

4 van dar lancx de strate voorby de
 kercke tot den voetwech

5 lancx den voors. voetwech nar Vinckt
 tot den waterloop

6 lancx den waterloop nar tgoet te
 Pennincx

7 lancx den zelve tot de Leystrate

8 lancx de zelve zootwest tot den Cnock

9 van dar tusschen de landen westwaert

10 keerende zootwest lancx de landen
 vanden goede te Bracx¹⁵ tot de beek

11 lancx de beek neffens Deyns coutt(er)
 ende prochie van Gra(m)me(ne) tot de
 Maen-

12 brugghe noch lancx dezelve beeke
 neffens de prochie van Wonter(ghem) tot
 jeghens de prochie van Arseele

13 van dar noort duer den Heek couter

14 van dar noortoost over de strat van
 Deynse naer Thielt

15 noch oost ende dan noort over de
 strate van Ghent nar Thielt

16 keerrende achter tgoet ter Burcht¹⁶
 noort ende west tot de strate nar Eechout
 muellen¹⁷

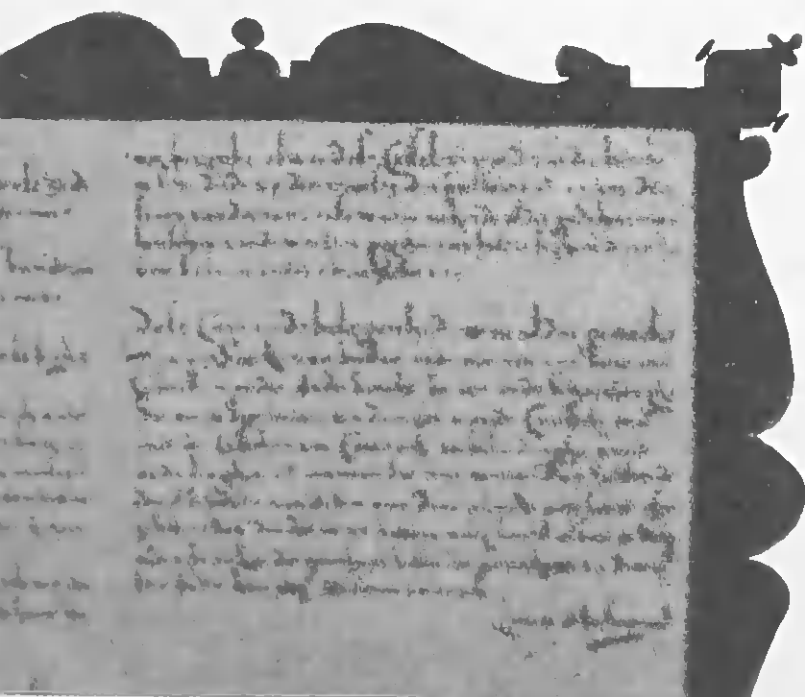
17 lancx de zelve strat tot de beeke dye
 van Caneghem compt

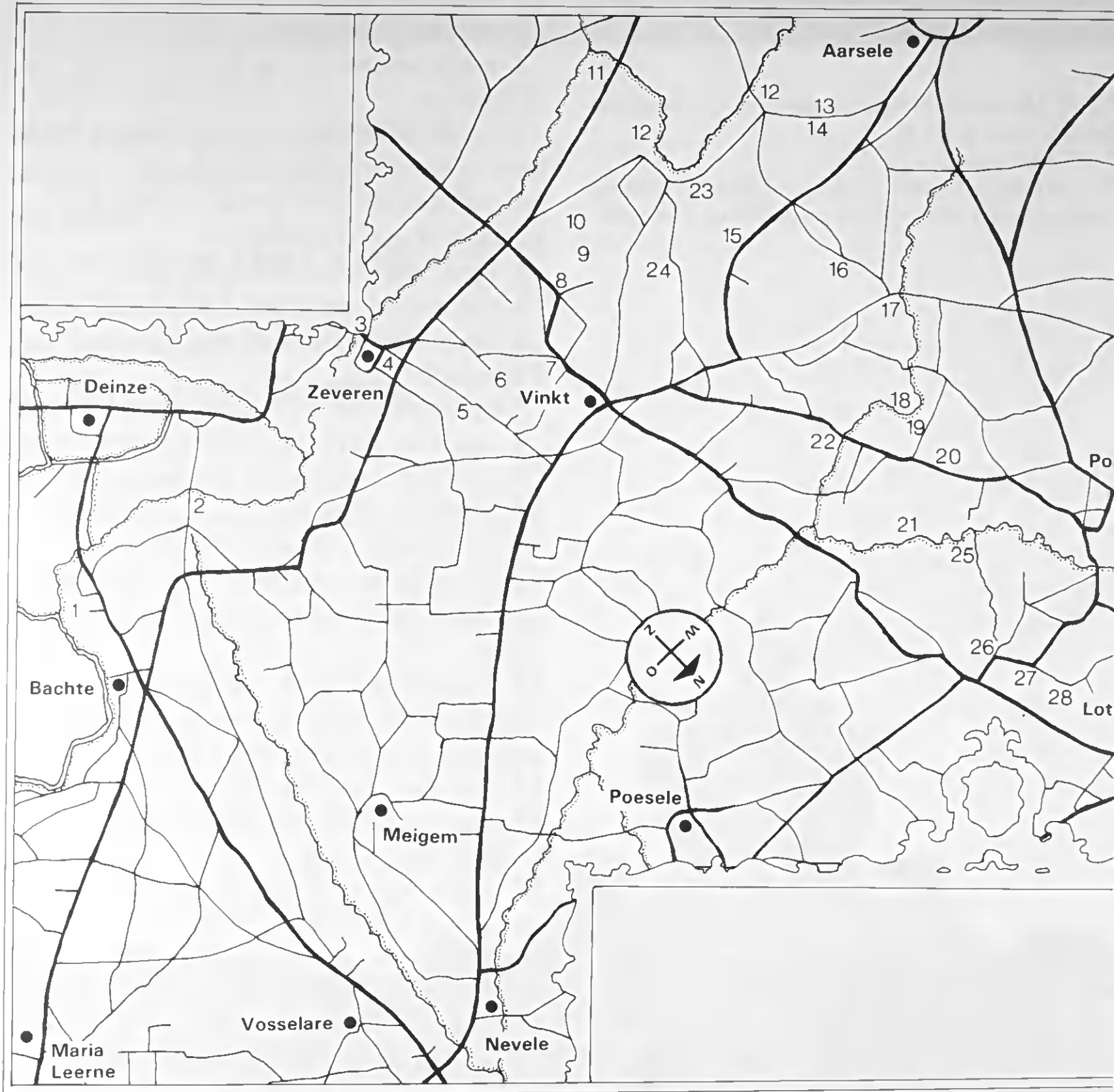
18 lancx de zelve beeke neerre waret tot
 den o(m)meloop

19 van dar tot de hofstede genaempt de
 Schuppe

20 van dar noortoost duer de landen tot
 de strate van Pouc(ke) nar Vinc(kt)

21 van dar oost tot de Pouckbeeke hier
 dyent geweten dat al dat licht tusschen de

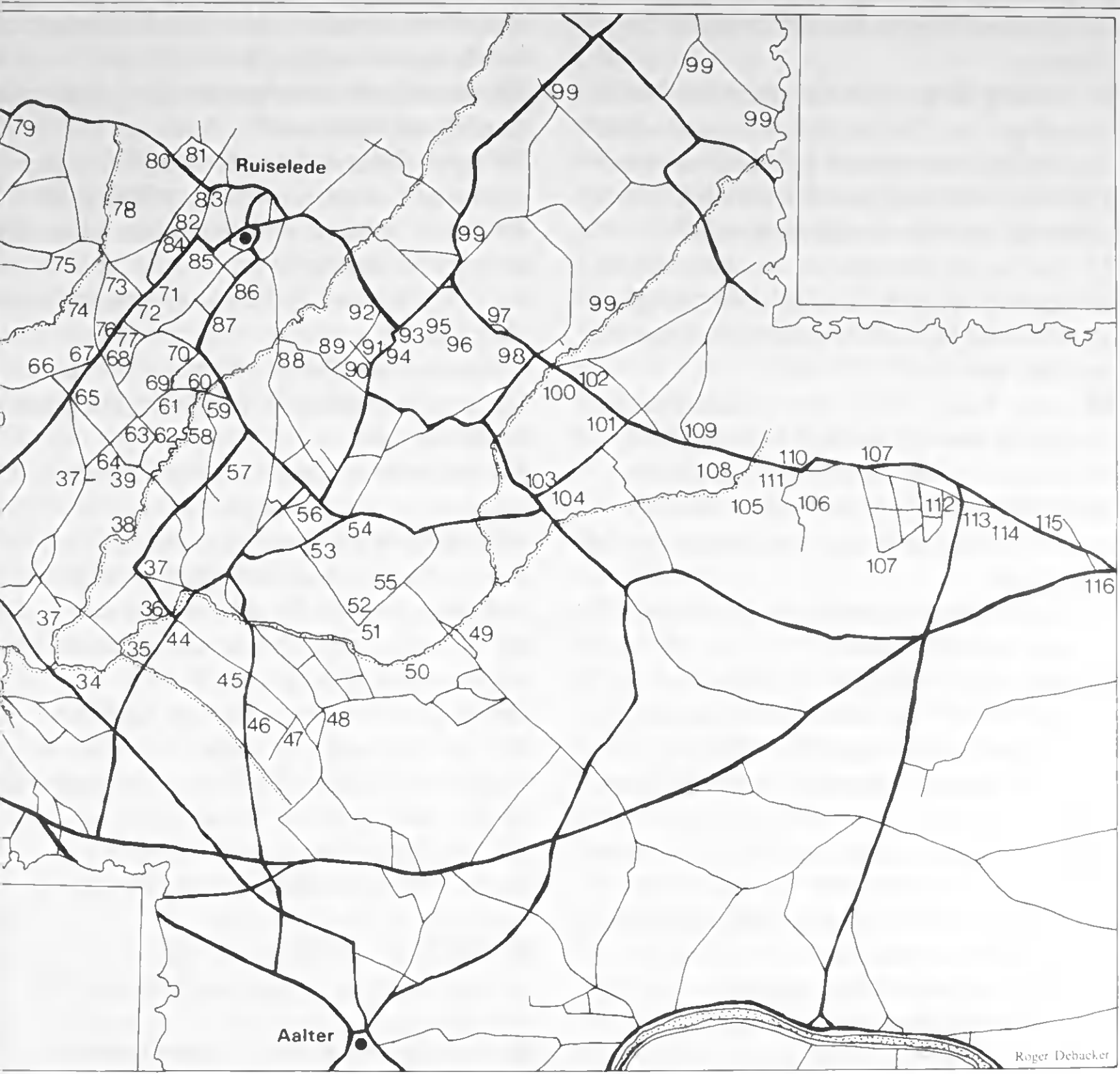




Loys de Bersaques

**Grenskaart tussen
de Kasselrijen
Kortrijk en de Oudburg**

1627



Situeringkaart met *huidige plaatsnamen*, getekend op basis van de 'Grenskaart tussen de Kasselrijen Kortrijk en de Oudburg, 1627'.

Let vooral op de *oriëntatie*: bij moderne kaarten is het noorden bovenaan, op deze kaart onderaan rechts (zie naar de windroos in de kaart zelf met N = noorden).

Voor alle duidelijkheid nog dit: alleen de voornaamste toenmalige wegen en waterlopen zijn overgetekend. De plaats van de kerk is met een bolletje aangeduid.

De cijfers verwijzen naar de grensbeschrijving, die in deze uitgave voorkomt.

Pouckbeeke de beeke van Caneghem tot ten voorsey(den) o(m)meloop ende de Schuppe

22 dwelck es de splete in questien dye de casselrye van Corterijck oock pretendeert waro(m)me dat proces es inde Raet van Vlaend(eren) metgaders up noch 6 bund. hofstede lant busch ende mersch¹⁸

23 dar Jacob Sutterman up woont ende es leen ghehouden van Pouc(ke) geleghen up de beeke jehghens Wonterghem met noch ander

24 sesse bund. chins oock onder Poucke dwelck es een hofstede, 7 sticken lants, wat mersch ende busch deen en dander ande Stagghibusch warof de 4 bund. toebehooren Jan Baudounck ende dander 2 Jan Yde

25 beginnende weder up de Poucbeeke tot een cleen beexken

26 lancx tzelve ach(ter) tgoet te Leurebrouck¹⁹ tot den Cnock van(de) strate van Poucke nar Ghendt

27 lancx dezelve strat tot eenen anderen Cnock

28 van dar lancx den voetwech tot eenen pit

29 van dar duer 5 sticken lants tot den paelsteen by de muellen

30 van dar west tot de strate

31 lancx de zelve strate tot den Cnock genaempt tHoochpoort

32 van dar zuut ende west jegh(ens) de heerl(ichede) van Poucke²⁰ tot tMuellestraet(ken)

33 van dar zuut ende west tot de Pouckebeeke jehghens Ruusselede

34 van dar tot de Nieuwendam

35 van dar tot de vaert

36 van dar tot de brugghe up den wech dye compt van(den) Boterwech

37 hier buytten es theerschip ter Eeke² ende te Moortele²², deen an dander up beede zyden van(de) Pouckebeeke

38 noch de Meyers mersch dye ghaet m t pachtgoet tAcxpoel²³

39 noch 2 bund. lants ond(er) Wostyne westwaert vanden goed(e) te Burre(nt)²

40 noch 20 bund. leen ende 2 bund. chint goet ter Strate²⁶

41 noch 9 bund. lants dar an genaempt Zwynhaghe

42 noch de hofstede Joos van Renterghem ond(er) Hansbeek ant goet ter Strat(en)

43 noch noort dar an twee partiekens lants onder Zwynhaghe

44 beghinnende weder up de Pouckebeeke up de brugghe lancx het straetken tot den Boterwech dar by

45 noort lancx tzelve straetken tot de wech van Acxpo(ele) nar Haltre

46 van dar tot de galghe van Acxpoel

47 van dar lancx den wech noort tot de hofstede Guillame De Brunne scheeden up de cave van(den) huuse

48 van dar tot den houck vanden Berlootvyver latende theerschip van Acxpoel ter slincker hant

49 van dar tot den houck van Schoonberch bosch ende mersch tot by thiltgewere

50 van dar oost lancx Acxpoelbrouck alsoo theerschip ter Wostyne aldar es scheedende jehghens Acxpoel

51 van dar zuut tot den Cnock vande Veltackerstrate

52 van dar west ende dan zuut duert lancx Macxemilliaen De Vrient

53 van dar zuut tot den Boterwech

54 keerrrende west lancx den Boterwech tot het Varentgat

55 binnen desen belucke es een hofstede met een stick lants dar an up de zuutzide vande Veltackerstrate onder Acxpoel

56 weder beghinnende ant Varentgat up de strate nar de Waelplas up doostzyde es een hofstede met drye sticken lants onder Sto(p)penberghe ende Craeyenbrouck

57 van dar noch wat zuut lancx de zelve strate dan oost ende zuut alsoo theerschip van Poelvoorde²⁷ ende Hansbeeke²⁸

al dar es scheidende up beede de zijden vanden wech van Ruuslede nar Acxpoel

58 van dar duer den Pietackere

59 van dar zuut oost tot de beeke alsoo de heerlicheide van Hansbeek es scheidende jehens Quadestrade

60 van dar lancx de beeke up de brugghe ende voetwech bij de Waelplas

61 van dar oost ende dan weder zuut den voetwech

62 van dar weder noort ende oost tot de dreve vande hofstede Lau(reins) Van de Moortele

63 van dar weder zuut lancx de zelve dreve

64 dan weder oost den voetwech dye vande Vlasbruggh(e) compt nar Acxpoel scheidende al dar jehens de heerlicheide van Acxpoel

65 van dar weder zuut lancx tvoorseyde voetweghelken dat nar de Vlasbruggh ghaet tot inde strate van Ruuslede nar Poucke

66 van dar noch zuut lancx den zelve voetwech tot de Quadestrade

67 van dar west lancx de Quadestrade tot inde voorseyd(e) strate van Ruusselede nar Poucke

68 van dar noch west tot deerste straetken dat noortwaert ghaet

69 volghende tzelve straetken met noch west dar neffens de partyen onder de heerlicheiden ten Dryessche²⁹ ende van hoven Damast³⁰ scheidende jehens Quadestrade tot den waterloop ofte beexken

70 volgende den waterloop tot de strate dye vanden Waelplas compt

71 noch volgende den zelve waterloop zuutwest ende zuut tot de Rentstrate

72 van dar oost lancx de zelve strate tot den Cnock vande strate nar den Houckeplas

73 van dar zuut lancx de voorseyde strate tot daer theerschip van Grevelinghe³¹ es bestreckende up doostzyde vande strate oost ende zuutwaert tot de beeke

74 vande voorseyde beeke zuutwest tot tHondebeekstraetken

75 lancx het Hondebeekstraetken tot de Zomerstrate

²⁸ F. MICHEM, *a.w.*, p. 47-50. Het betreft hier het goed te Weewitte.

²⁹ I. HOSTE en L. STOCKMAN, *Geschiedenis van Poelke*, Aalter, 1985, p. 79-80.

³⁰ I. HOSTE en L. STOCKMAN, *a.w.*, p. 31-34.

³¹ I. HOSTE en L. STOCKMAN, *a.w.*, p. 37-39.

²⁷ A. VERHOUSTRAETE, *Feodaal overzicht van Ruuslede*, in: *Appeltjes van het Meetjesland*, 16(1965), p. 108.

²³ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 93-94.

²⁴ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 116-120.

²⁵ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 96.

²⁶ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 102.

²⁷ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 103-104.

²⁸ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 102.

²⁹ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 112.

³⁰ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 98.

³¹ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 130.

76 hier buytten es noch een stick lants toeb(eh)oorende de scheppers van Ghent dar een voetweghelken duer ghaet met de noortzyde jeghens de strate dye nar Pouck ghaet

77 noch een ander stick lants dat ghaet met de heerliche de ten Driessche dat aboutten zuut ende west jeghens de voorseyde straten

78 beghinnende weder o(m)me up de Zomerstrate ant Hondebeekstraetken van dar tot den Houckelas

79 van dar zuutwest lancx de beeke met noch zuut over de beeke tleen ende heerliche de genaempt Jaghersacker³² groot 45 ghemeten streckende zuut jeghens de prochie van Caneghem

80 van dar tot de Pannemersch ande Bundinckstrate

81 met noch 5 bunderen leen up de westzyde vande Bundinckstrate dar den voetwech duer ghaet nar Caneghem

82 keerrrende uut de Bundinckstrate oost lancx een ander strate tot de Rentstrate

83 up de noortzyde vande voorseyde strat es noch een out bund. capelryelant onder Groot Eechout

84 van dar noch oost lancx de zelve strate tot den Cnock

85 keerrrende noort lancx de strate tot eenen anderen Cnock dar de strate ter kerckewart keert

86 van dar noort duer de landen scheidende jeghens theerschip van Vlaenderen³³ tot de strate nar de Waelplas

87 van dar oost lancx de zelve strate tot de 19 gemeten leen onder Ooyghem³⁴ tGhentsche tusschen de beeke ende strate

88 van dar lancx de beeke tot de Pouckbrugge

89 van dar lancx tkerckelant dat licht onder Vlaenderen

90 van dar duer de drye bunders

91 van dar den voetwech ande dreve vande hofstede Jan Waghebrugge

92 van dar west lancx den voetwech tot de strate van Ruusselede nar B(r)ugghe

93 van dar noort tot den Cnock vande strate

94 van dar oost lancx de dwersstrate tot den inghanck vande Froone

95 van dar noort ende west keerrrende lancx de Froone dye hier buytten es blijvende

96 van dar west ende noort tot de dreve van Lauwereins Rotz scheidende met de heerliche de van Craeyenbrouck³⁵ jegher ander

97 van dar lancx tzelve dreveken tot de strate van Ruusseled(e) nar Brugghe

98 van dar noort lancx de zelve strate tot de Cruusstrate ande Claphulle

99 hier buytten es de heerliche de van Maelstapel³⁶ ende Moeracker³⁷ deen ander dander ende es de westzyde vande prochie

³² A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 107-108.

³³ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 84-91.

³⁴ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 128-129.

³⁵ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 102-103.

³⁶ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 92-93.

³⁷ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 112-113.

³⁸ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 98-101.

³⁹ I. HOSTE en L. STOCKMAN, *a.w.*, p. 31-34.

⁴⁴ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 122.

⁴¹ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 109-110.

⁴² A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 115.

⁴³ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 115-116.

⁴⁴ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 93.

⁴⁵ A. VERHOUSTRAETE, *a.w.*, p. 104-107.

van Ruussele(de) streckende west tot de strate jehens de prochie van Thielt zuut jehens de heerliche vander Vlaecht³⁸ jehens dAbeelstrate ende theerschip van Vlaenderen oost de heerliche vander Pouckes³⁹ ende Ooyghem noort oock de heerliche vander Ooyghem ende de Pachtenbeeke

100 beghinnende weder omme up de Cruusstrate ande Claphulle van dar noort lancx de strate over de Pachtenbeeke

101 noch alsoo voort lancx de zelve strate tot de strate dye ghaet nar dErsgat

102 hier buytten es noch een vierendeel lants toebehoorend Pieter Hendricx up de westzyde vander Bruchsche strate dat es onder tValensinsche⁴⁰

103 beghinnende up de voorseyde Bruchsche strate van dar oost lancx de strate nar dErsgat voorby tgoet te Ghysseloo⁴¹ latende de heerliche vander Denterghem⁴² ter slincker hant hier buytten en Ghysseloo ter rechter hier binnen gereserveert vijf partyen van lande up de zuutzyde vander zelve strate neffens tgoet te Gysseloo up beede zyden vander dreve dye oock sorteren onder Denterghem

104 van dar noort ende west lancx het gescheet vander heerliche(de) vander Denterghem tot jehens de merschen dye ghaen metten leengoede te Galentas⁴³

105 van dar noch noort ende west lancx tleen te Galentas tot tLanghe Velt

106 van dar voorby den Borwaen ter rechter hant tot tMuellekenstratken

107 van dar noch noortwest ende zuutwest lancx de vyvers ghaende metten leene te Galentas tot den wech van Ruusselede nar Brugghe

108 hier buytten up doostzyde vander

voorseyde strate nar Brugghe zyn twee hofsteden met de landen dar an deel wesende vander cleenschult van Maelstapel

109 noch een cleen dryehoucte hofstedeken up de westzyde vander zelve strate up den Cnock vander strate dye nar tgoet te Galentas ghaet

110 noch up de westzyde vander zelve strate vyf bunderen hofstede lant met Duvels busch al deen an dander onder Ramouts leen⁴⁴

111 noch een gemet lants upt Langhe Velt noortoost jehens tMuellestraetken

112 beghinnende weder omme up den Bruchschen Wech anden houck vander voorseyde vyvers dye ghaen metten leene te Galentas volghende noortwest waert lancx den voorseyd(e) Brugghe wech latende tleen wylent Pr Van Ackere nu Boudewyn Gheldolf dat gehouden es van Bellem en Schurvelt⁴⁵ ter rechter hant

113 van dar noch voort lancx den zelve Brugghe wech tot den Zautwech latende de Gullicke Pitten ter rechter hant hier binnen

114 noch van dar voo(r)t lanc het Dischvyverken

115 noch van dar voort tot daer tLuuseexken placht te stane

116 noch van dar voort al lancx den Brugghe wech tot den paelsteen staende up den Grooten Herwech van Ghent nar Brugghe al war dese casselrye vander Auderburcht es scheidende up den voorseyden paelsteen ende andere dy staen van dar noort oost waerts makende aldar gescheet vander heerschip vander Woesten prochie van Haltre jehens de prochie van Bernem onder tBruchsche Vrye

Dese carte ende belegerthede was aldus
gemackt ten versoucke van bailluy ende
mannen van leene vanden casteelle vander
Auderburcht by my onderschreven
gheswooren lantmeter ten dyenste vande
conelicke Ma(jes)tyt ende der casselrye
van Corteryck ter beleedynghe vande
ouderlinghen ende mannen dar van
wetenschap hebbende dye dinhouden van
desen van deen plaetse pale limite ofte
gescheet tot dander an my hebben
verclaerst alsoo te scheeden. In teeken der
warheyt hebbe dit geteekent up den iij Juni
inden jare xvj^c zevenentwintich

Lowijs de Bersaques

Registers

Hierna volgen vier woordenlijsten die het opzoeken van personen, onderwerpen en plaatsen verge-

makkelijken. Er wordt telkens naar de betreffende pagina verwezen.

Oudere benamingen worden *kursief* gezet volgens de toenmalige schrijfwijze.

Auteursnamen

Blaeu J., 4.
de Bersaques Loys, 3, 4.
De Schrijver A., 3.
De Smet G., 3.
Grammays J.-B., 4.
Graumann L., 2.
Hoste I., 11, 12.
Michem F., 3, 7, 11.
Sanderus A., 4.
Schonaerts R., 4.
Stappaerts F., 4.
Stockman L., 3, 5, 11, 12.
Van de Velde C., 3.
Van Hoonacker E., 4, 5.
Verhoustraete A., 11, 12.

Persoonsnamen

Baudonck Jan, 10.
de Bersaques Pieter, 4.
De Brunne Guillaume, 10.
Depredomme Jozef, 5.
De Vrient Macxemilliaen, 10.
Gheldolf Boudewyn, 13.
Hendrickx Pieter, 13.
Moelaert Roger, 3.
Rotz Lauwereins, 12.
Sutterman Jacob, 10.
Van Ackere Pr, 13.
Van de Moortele Laureins, 11.
Van Den Berghe Joanna, 4.
Van Den Berghe Loys, 4.
van Renterghem Joos, 10.
Waghebrugghe Jan, 12.
Yde Jan, 10.

Plaatsnamen

Aalter, 3, 9, 10, 13.
Aaltershoekje, 3.
Aarsele, 7, 8.
Abeelstraat, 13.
Acxpoelbrouck, 10.
Axpoele, 10, 11.
Bachte, 7, 8.
Beernem, 13.
Bellem en Schuurveld (heerlijkheid), 13.
Berlootvyver, 10.
den Borwaen, 13.
Boterwegh, 10.
goed te Bracx, 7.
Bruchschen Wech, 13.
Bruchsche strate, 13.
Brugge, 12, 13.
Brugse Vrije, 13.
Bulskampveld, 3.
Bundingstraat, 12.
tgoet ter Burcht, 7.
te Burrent (heerlijkheid), 10.
den Cnock, 7, 10, 11, 12, 13.
Craeyenbrouck (heerlijkheid), 11, 12.
Cruusstrate, 12, 13.
Damast, 11.
Deinze, 3, 7, 8.
Dentergem (heerlijkheid), 13.
Deyns couter, 7.
Dischvyverken, 13.
ten Driessche (heerlijkheid), 11, 12.
Duvels busch, 13.
ter Eeke (heerlijkheid), 10.
Eekhoutmolen, 7.
dErsgat, 13.
Froone, 12.
Galentas (heerlijkheid), 13.
Gent, 3, 4, 5, 7, 12.

Ghysseloo (heerlijkheid), 13.
Grammene, 7.
Grevelinghe (heerlijkheid), 11.
Groot Eekhout (heerlijkheid), 12.
Gullicke Pitten, 13.
Hansbeke (heerlijkheid), 10, 11.
Heek couter, 7.
Herwech, 13.
tHondebeekstraetken, 11, 12.
tHoochpoort, 10.
Houckelas, 11, 12.
Ingelmunster (baronnie), 4.
Jagersakker (heerlijkheid), 12.
Kanegem, 3, 8, 10, 12.
Klaphulle, 12, 13.
Knesselare, 3.
Kortrijk (kasselrij), 3, 4, 6, 10, 14.
Kortrijk (stad), 4.
tLanghe Velt, 13.
Leie, 6, 7.
tgoet te Leurebrouck, 10.
Leystrate, 7.
Lotenhulle, 8.
tLuuseexken, 13.
Maalstapel (heerlijkheid), 12, 13.
Maenbeek, 3.
Maenbrugghe, 7.
Maria-Lerne, 8.
Meigem, 8.
Menen, 4.
tMuellestraetken, 10.
Meyers mersch, 10.
Moerakker (heerlijkheid), 12.
te Moortele (heerlijkheid), 10.
tMuellenkenstratken, 13.
tMuellestraetken, 13.
Neringbeek, 3.
Nevele, 3, 8.
Nieuwendam, 10.
Ooigem (heerlijkheid), 12, 13.
Oudburg (kasselrij), 3, 6, 13, 14.
Pachtenbeeke, 13.

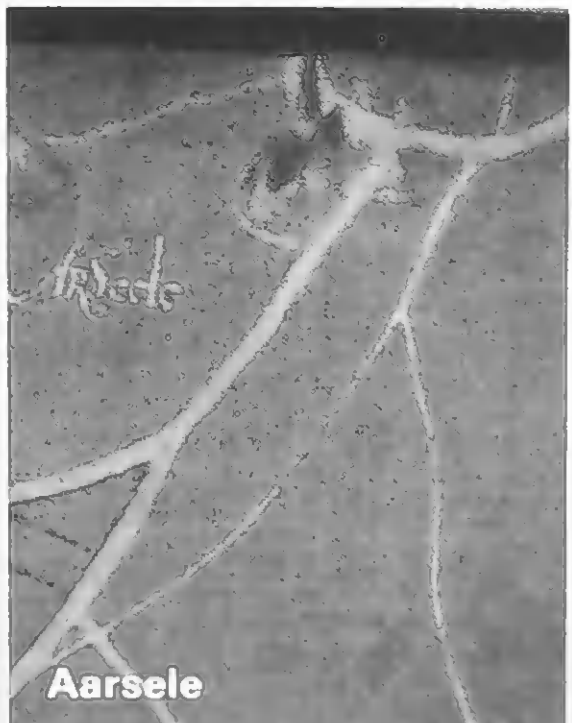
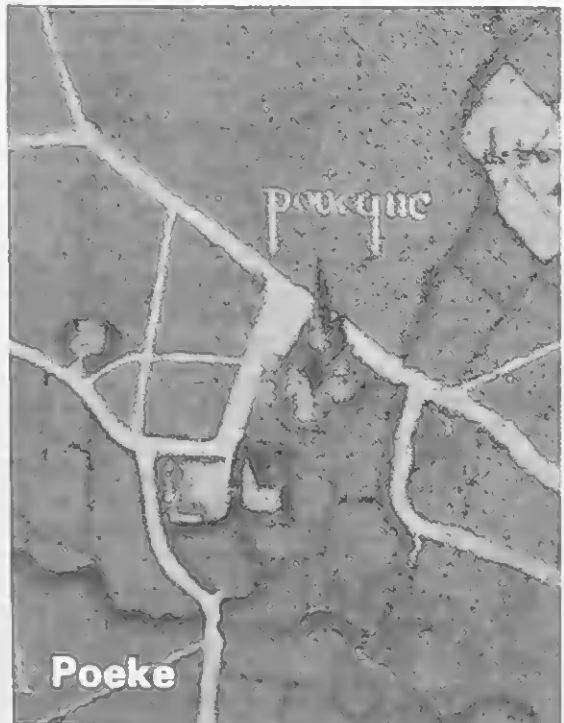
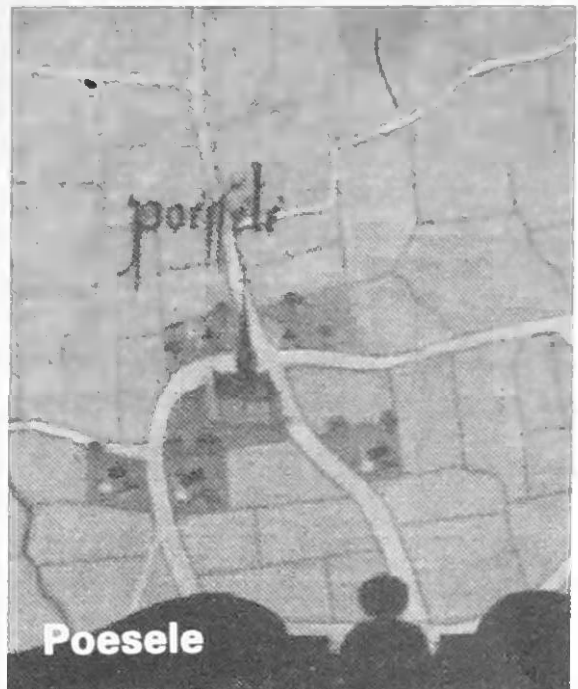
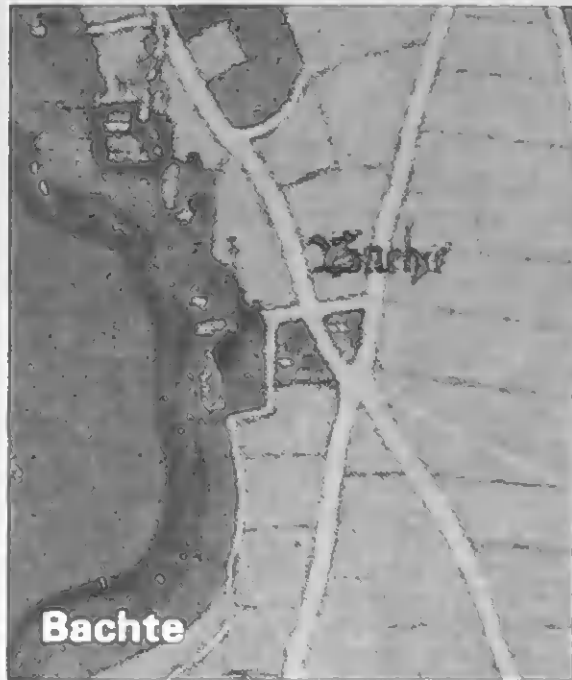
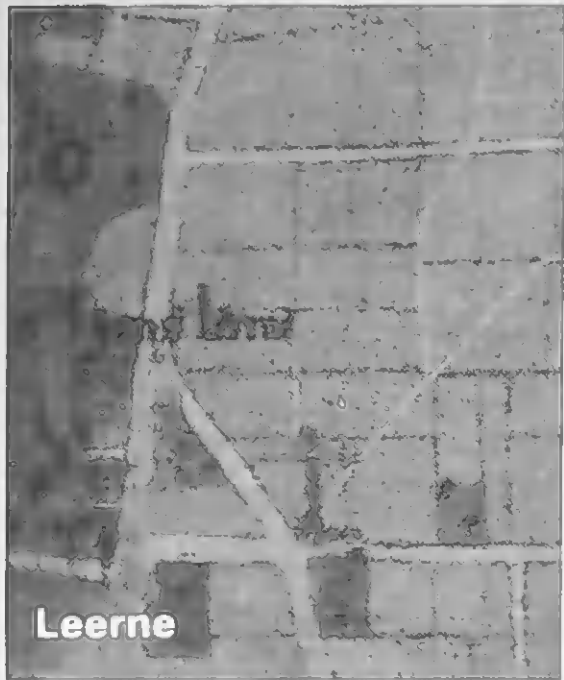
Pannemeers, 12.
igoet te Pennincx, 7.
 Pietakker, 11.
 Poeke, 3, 7, 8, 11, 12.
 Poeke (heerlijkheid), 3, 5, 10, 13.
 Poekebeek, 3, 7, 10.
 Poelvoorde (heerlijkheid), 11.
 Poesele, 8.
Pouckbrugghe, 12.
Quadestrate (heerlijkheid), 11.
Ramouts leen, 13.
Rentstrate, 11, 12.
 Rode (heerlijkheid), 4.
 Ruiselede, 3, 9, 10, 11, 12, 13.
 Schoonberg, 10.
de Schuppe (hoeve), 3, 7, 10.
 Staggebos, 3, 10.
 Staggestraat, 3.
 Stoppenberge (heerlijkheid), 11.
 ter Straten (heerlijkheid), 10.
 Tielt, 7, 13.
 Vaart Gent-Brugge, 6.
tValensinsche (heerlijkheid), 13.
Varentgat, 10, 11.

Veltackerstrate, 10, 11.
 Vinkt, 3, 7, 8.
 Vlaagt (heerlijkheid), 13.
 Vlaanderen (heerlijkheid), 12, 13.
Vlasbrugghe, 11.
 Vosselare, 8
Waelplas, 11, 12.
te Weewitte (hoeve), 3, 11.
 Woeste (heerlijkheid), 13.
 Woestijne (heerlijkheid), 10.
 Wontergem, 3, 7, 10.
Zautwech, 13.
 Zeveren, 7, 8.
Zomerstrate, 11, 12.
Zwynhaghe (heerlijkheid), 10.

Trefwoorden

Bijlokemuseum (Gent), 3.
Capelrye, 12.
 Cijnsgrond, 10.
 Enclave, 3.
Flandria Illustrata (boek), 4.

Galg, 10.
 Grensbetwisting, 3.
 Grenspaal, 10, 13.
Thiltgewere, 10.
 Iconografie, 3.
 Kasselrijrekening, 5.
 Kerkgebouwen, 3.
 Landboek, 3, 4.
 Landmeter, 3, 4, 14.
 Molens, 3.
Novum magnum Theatrum
 (boek), 4.
 Oriëntatie, 9.
 Proces, 3, 10.
 Raad van Vlaanderen, 3, 5, 10.
 Renteboek, 4.
 Schippers, 12.
 Situeringskaart, 9.
 Sluis, 7.
Splete, 10.
 St.-Michielskerk (Gent), 5.
 Vijvers, 3, 10, 13.
 Wapenschild, 3.



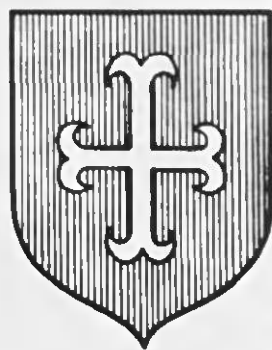
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47

...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...



...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...

Land van de Woestijne



Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete”

8e jaargang • nr. 4 • 1985

LAND VAN DE WOESTIJNE

Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring
'Arthur Verhoustraete'.

Redactie: Roger Defruyt, Kestelstraat 65, 9880 Aalter
Overname uit het tijdschrift toegelaten mits bronvermelding.

Lidmaatschapsbijdrage 300 fr. per jaar.

Steunende leden 400 fr. en ereleden 600 fr.

Te storten op rekening nr. 442-6594361-40 van de Heemkundige Kring
'Arthur Verhoustraete', Kestelstraat 65, 9880 Aalter.

Buitenland: 100 fr. meer voor verzendingskosten.

Wie na het verschijnen van het laatste nr. van de lopende jaargang zijn
lidmaatschap niet opzegt, wordt als blijvend lid aanzien.

INHOUD

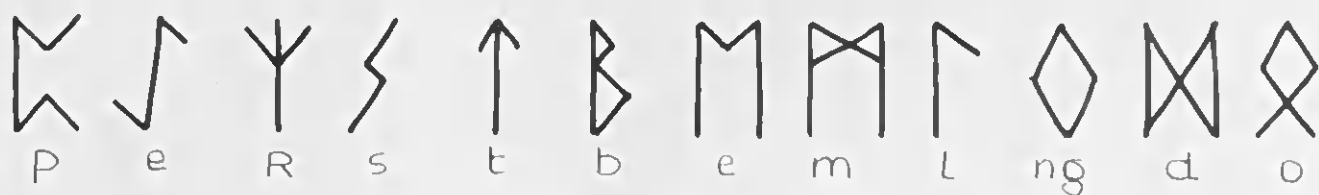
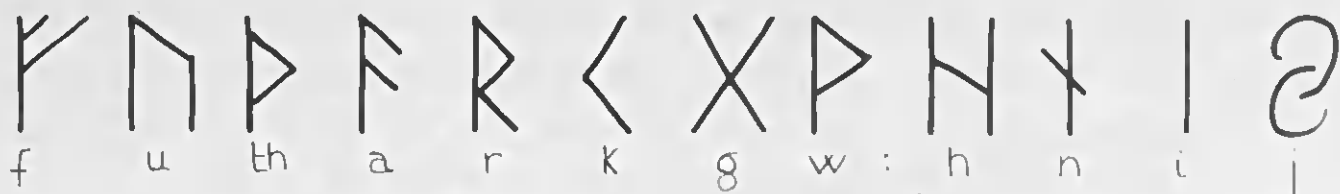
Aspekten van de volkskultuur op en rond onze hofsteden (vervolg)	Jan CAMERLINCKX	3
Verdwenen herbergen langs de vaart te Aalterbrug	Roger DEFRUYT	17
Errata en aanvullende gegevens	Roger DEFRUYT	27
Iets over Camiel Haeck en de velo- droom van Maria-Aalter	Maurice THYS	28
Wie kent wie?	Maurice THYS	49
Boekbespreking en Mededelingen	Roger DEFRUYT	51

ASPEKTEN VAN DE VOLKSKULTUUR OP EN ROND ONZE HOFSTEDEN.

OUDE SYMBOLEN (vervolg)

RUNEN ALS SYMBOLEN.

De runetekens die we vooral in Scandinavië, maar ook in Engeland, Noord-Nederland en Noord-Duitsland op gedenkstenen aantreffen behoren tot een volwaardig fonetisch alfabet, waarbij elk teken een bepaalde klankwaarde heeft. Dat wordt alvast bevestigd door diverse transkripties uit de vroege middeleeuwen, waar elk van de 24 tekens, die het oorspronkelijke runenalfabet telde, voorzien is van het bijpassende letterteken in ons latijns alfabet.



Het klassieke runenalfabet

Over de oorsprong van het runenschrift zijn de meningen verdeeld. Sommigen menen dat het runenschrift ontstaan is in de eerste eeuwen van onze jaartelling en afgeleid is van een Zuideuropees alfabet, mogelijk het Griekse alfabet. Die opvatting wordt alvast gesteund door vermeldingen van TACITUS en CAESAR. Zo schrijft TACITUS: *"Litterarum secreta viri pariter ac feminae ignorant"* (mannen en vrouwen kennen de geheimen van het geschrift niet). (6) Over de Galliërs zegt CAESAR: *"Zij menen dat het niet toegelaten is hun kennis schriftelijk vast te leggen, ofschoon zij in schier alle overige aangelegenheden, zo bij voorbeeld, in staats- en particulier verkeer, het Griekse alfabet bezigen."* (7)

Anderen menen dat het runenschrift een veel oudere oorsprong heeft. TACITUS heeft beslist gelijk wanneer hij bedoelt dat de Germanen het schrift niet gebruikten als kommunikatiemiddel. Dat sluit echter niet uit dat ingewijden, priesters, wel het schrift kenden. CAESAR schrijft dat de Galliërs hun kennis niet neerschreven, maar voegt daar toch onmiddellijk aan toe dat ze voor praktisch gebruik toch ook al het schrift gebruikten.

We vermelden hier overigens een andere passage uit 'De Bello Gallico': *"In het kamp der Helvetiërs vond men lijsten in grieks schrift aangelegd en men stelde ze Caesar ter hand. Op die lijsten was, naar rubrieken, de rekening opgemaakt van het getal weerbare mannen die hun land hadden verlaten en, afzonderlijk, van de kinderen, grijsaards en vrouwen."* (7) Ook TACITUS maakt gewag van Griekse lettertekens op gedenkstenen en grafstenen. De sprekende overeenkomst tussen het runenalfabet en het Griekse alfabet was er allicht oorzaak van dat zowel CAESAR als TACITUS de runetekens en de gallische schrifttekens als Griekse lettertekens beschouwden. Blijkt het schrift al bij het begin van onze jaartelling bekend geweest te zijn ten noorden van de Alpen, het had vermoedelijk een louter numineuse betekenis. Er zijn trouwens aanwijzingen dat ook in het oude Italië en het oude Griekenland het schrift oorspronkelijk een bijzondere betekenis had. Voor de bijzondere betekenis van het runenschrift pleit alsvast het relaas van TACITUS:

"Van een vruchtdragende boom hakken ze een tak af en snijden deze in staafjes, die door het aanbrengen van een merkteken van elkaar onderscheiden kunnen worden. Op een wit kleed strooien ze deze staafjes zonder orde en willekeurig uit. De priester van de stam bij publieke raadplegingen of de vader van de familie bij private raadplegingen, neemt vervolgens, biddend tot de goden en opziend naar de hemel, één per één drie staafjes op en interpreteert ze naar het vooraf ingekerfde merkteken." (6)

Ook uit de 'Edda' blijkt het numineuse karakter van de runen.

*"Runen zult gij leren,
ontraadselde tekens,
zeer machtige staven,
zeer sterke staven,
die kleurde de krachtige ziener,
die maakten de machtige goden,
die ritste der radenden heer."* (4)

In een ander lied luidt het:

*"Drie meisjes komen,
veel kennis bezittend,
uit de woning
onder die boom;
Urd heet de ene,
de andere Werdandi
— zij sneden de runen —
Skuld heet de derde;
zij voerspelden de toekomst,
bestemden het leven
voor de stervelingen,
hun lot in de strijd."* (4)

Ook op wapens en gebruiksvoorwerpen werden destijds runetekens aangebracht, wat er kan op wijzen dat men ze magische krachten toeschreef. Het numineuse karakter van de runetekens verklaart misschien waarom

bepaalde van die tekens ook vandaag nog een symbolische betekenis lijken te hebben.

Een motief dat we vaak aantreffen op hekken en op gevels van woningen, is de dubbele omkerende spiraal.



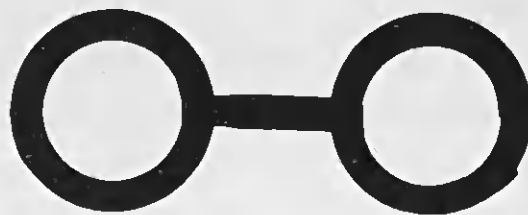
Dubbele omkerende spiraal.



Dubbele omkerende spiraal op hek van hofstede.

Reeds in de prehistorie waren spiralen een frekwent voorkomend motief. Allicht waren deze soms meer dan alleen maar abstracte geometrische versieringen en hadden ze een symbolische betekenis. Zo suggereert de dubbele spiraal de vereniging van tegengestelden: leven en dood, man en vrouw, zon en maan, winter en zomer...

In dezelfde zin moeten mogelijk ook de afbeeldingen gezien worden van twee met elkaar verbonden cirkels.

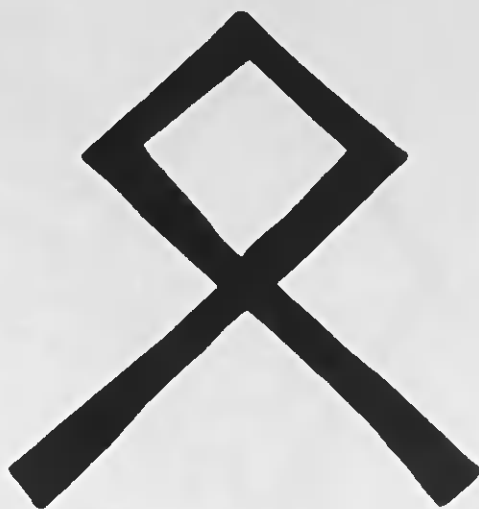


Afbeelding van twee met elkaar verbonden cirkels.

Astrologen gebruiken tot op onze dagen deze voorstelling om de oppositie van hemellichamen aan te duiden. Ook op gedenksteden vinden we dit motief terug. Motief dat duidelijk een symbolische betekenis heeft. Betekenis die mogelijk te maken heeft met leven en dood, met wedergeboorte... Het was F.E. FARWERCK die de met elkaar verbonden cirkels en de dubbele spiraal interpreteerde als de 'odil'- of 'odal'-rune. Hij steunde daarbij op een transkriptie afkomstig van de abdij van Brunnweil (Duitsland), thans berustend in het Vaticaan en bekend als de 'codex Vaticanus Urbinus 290'. Met name zou volgens deze transkriptie de 'odil'-rune afgebeeld zijn als twee met elkaar verbonden cirkels (1).

Ook bij ons is in verschillende publikaties, allicht in navolging van F.E. FARWERCK, de dubbele spiraal op onze hekken vereenzelvigd met de 'odil'-rune. Een opvatting die we toch enigszins willen relativeren.

Immers, in andere transkripties wordt de 'odil'-rune voorgesteld als een ruit met naar onder toe verlengde benen.



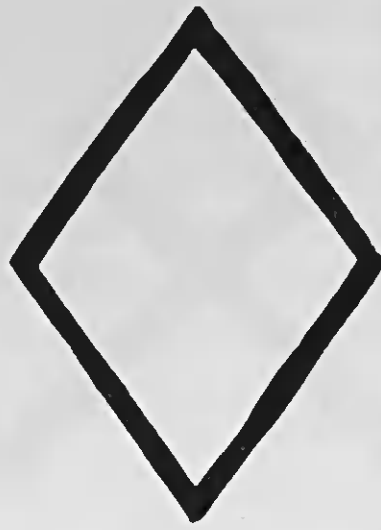
Odal-rune

Daarenboven verschilt de 'odil'-rune uit het manuscript van Brunnweil, behalve het feit dat ze ondersteboven is weergegeven, in niets van deze in andere transkripties. Dat blijkt althans uit een door F.E. FARWERCK zelf gepubliceerde foto van het betreffende dokument (1).

Dat de dubbele spiraal en het motief van twee met elkaar verbonden cirkels een bijzondere betekenis had, lijkt waarschijnlijk. We vermelden hier een duitse zwingelspaan (werktuig dat gebruikt werd bij de vlasbewerking) aan voor- en achterzijde versierd tot bruidsgeschenk. Op de ene zijde is een met bloemen omkransd hart afgebeeld en het jaartal 1843. Op de andere zijde is een zonnerad afgebeeld, daaronder twee met elkaar verbonden zonneraden en het jaartal 1860. Deze zwingelspaan berust in het museum voor Volkskunde te Berlijn (18).

Dat de dubbele spiraal verband zou hebben met de 'odil'-rune of ermee vereenzelvigd zou kunnen worden, is echter lang niet zo evident. De 'odil'-rune heeft uiteraard ook een symbolische betekenis, met name bezit, eigendom, vaderland ... Ofschoon een dergelijke betekenis ook zinvol is op onze hofsteden, toch verschilt ze wezenlijk van de betekenis die men meent te moeten geven aan de dubbele spiraal en het motief van de twee met elkaar verbonden cirkels.

De ruit is een ander versieringselement dat we dikwijls aantreffen. We vinden de ruit afgebeeld op hekken, vensterluiken of deuren. Soms hebben uilegaten de vorm van een ruit of is op de gevel een ruit-motief ingewerkt. Ook heel wat torenkruisen op onze kerken hebben een ruit als centraal motief.

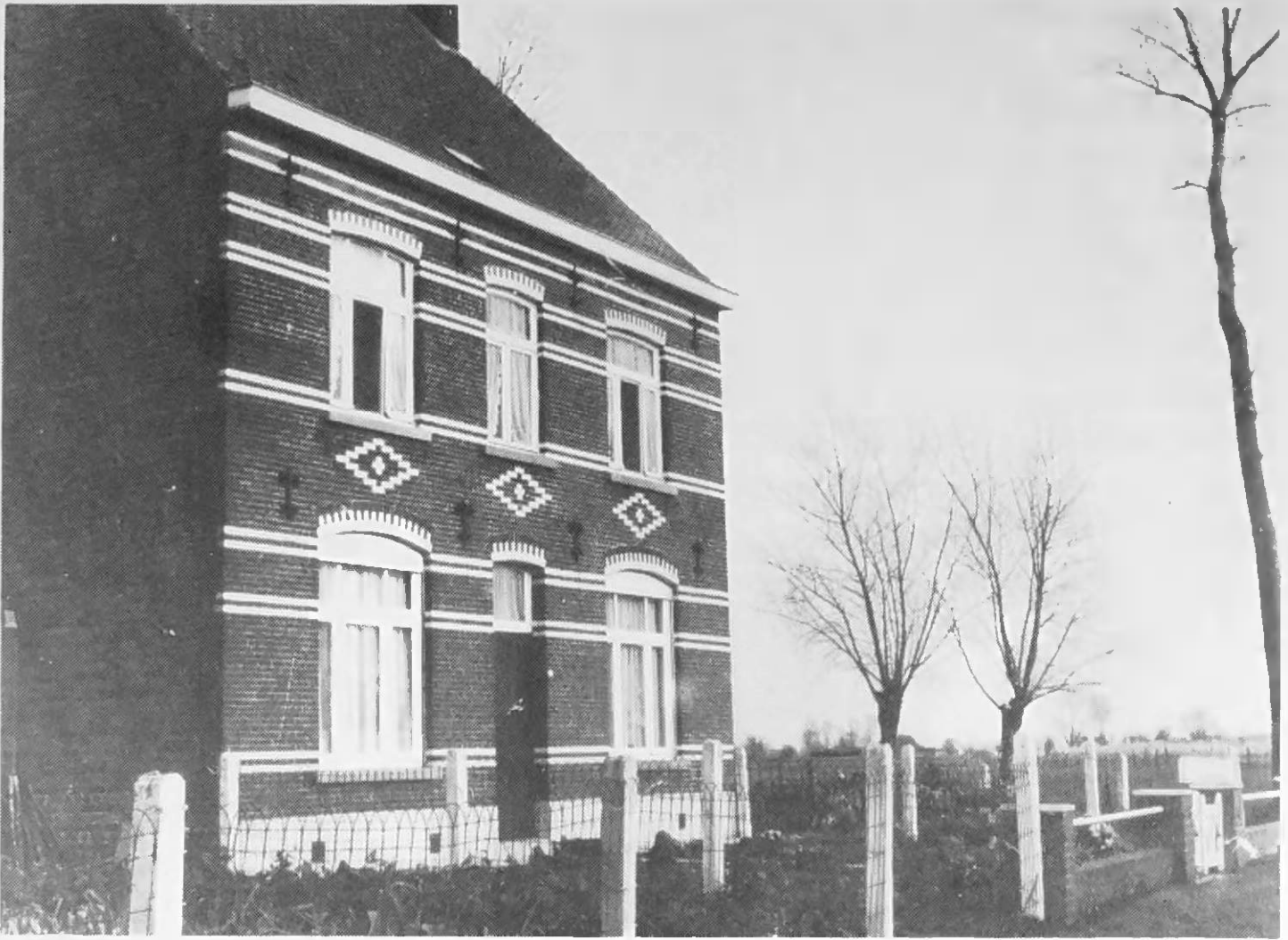


Het ruit-motief als symbool

In het runenalfabet stelt de ruit de 'ing'-rune voor. Ing of Ingwaz blijkt bij de Germanen een vruchtbaarheidsgod geweest te zijn (19). Vandaar allicht dat het ruit-motief als vruchtbaarheidssymbool wordt beschouwd.

Bij onze voorouders speelde de vruchtbaarheid een belangrijk rol. Immers, het hebben van kinderen, het jaarlijks geboren worden van jonge dieren, het groeien van planten en gewassen was voor hen van levensbelang. De vruchtbaarheidskultus was dan ook een belangrijk element in het dagelijks leven van onze voorouders. Met offers en rituele handelingen hoopte men het lot ten goede te kunnen beïnvloeden. Voor het bestaan van een vruchtbaarheidskultus, zowel bij de volken van het Middellandse-Zeegebied, als bij de volken ten noorden van de Alpen, zijn er talrijke bewijzen. De voorkristelijke vruchtbaarheidskultus zou door de kerk gekerstend worden. Kristelijke gebruiken en symbolen namen de plaats in van de vroegere gebruiken. Zo waren ommegangen over velden en akkers al in de voorkristelijke tijd gebruikelijk. Ze zouden tot in vrij recente tijden hun betekenis behouden. Oudere mensen herinneren zich de processies die op de Kruisdagen (maandag, dinsdag en woensdag voor Hemelvaartsdag) over landelijke wegen trokken. Onze-Lieve-Vrouw nam de plaats in van de vroegere vruchtbaarheidsgodheden.

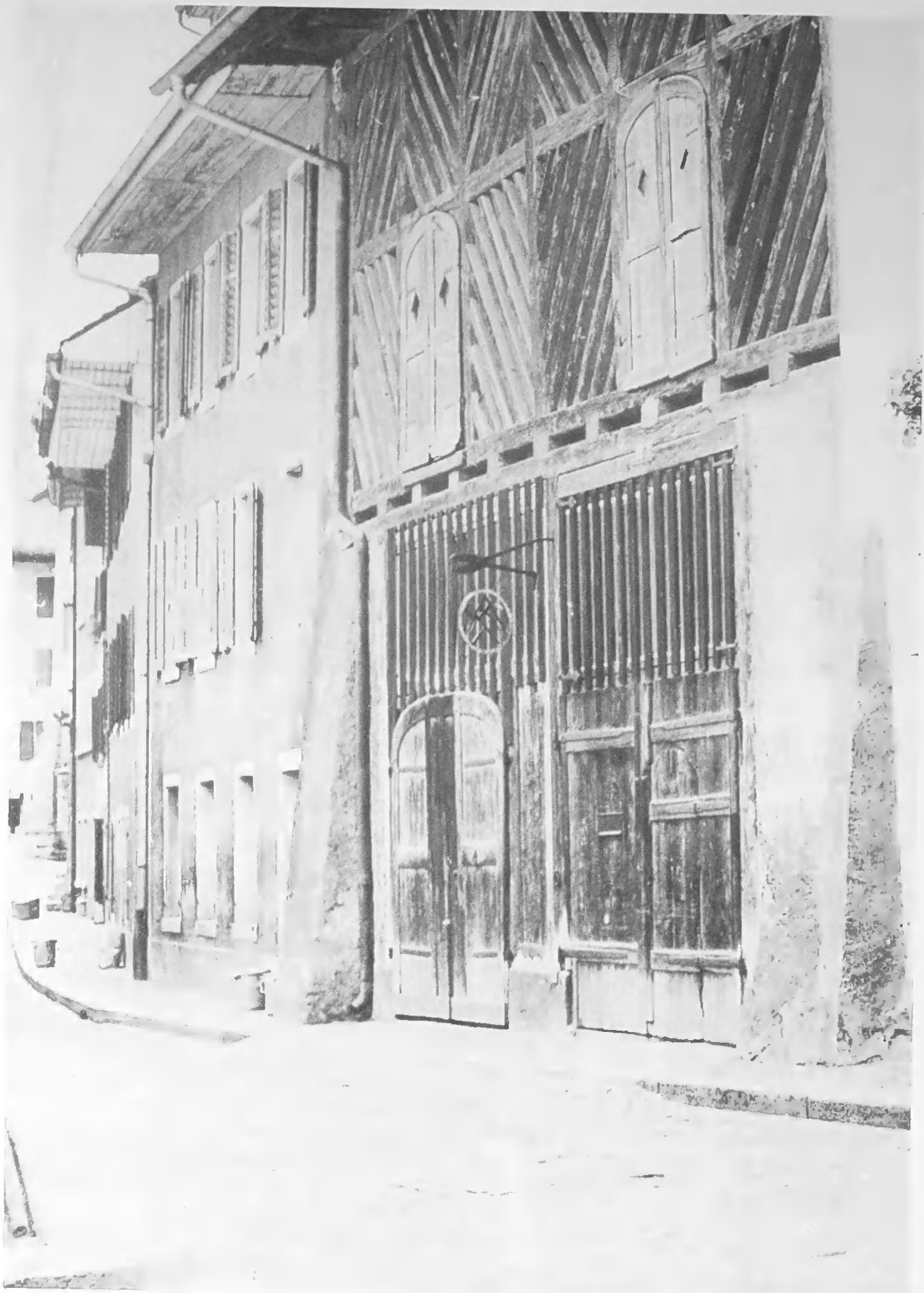
Een aantal voorkristelijke gebruiken trotseerde echter de eeuwen. Daarvan getuigen alvast een aantal volksgebruiken, die tot in recente tijden op heel wat plaatsen bleven voortleven. Zo blijken onder andere sommige oogstgebruiken een overblijfsel van de vroegere vruchtbaarheidskultus. Ofschoon de meeste mensen daar nog nauwelijks enig idee van hebben, toch is ook de ruit, de 'ing'-rune een overblijfsel uit de voorkristelijke tijd.



Ruit-motief op gevel te Beernem

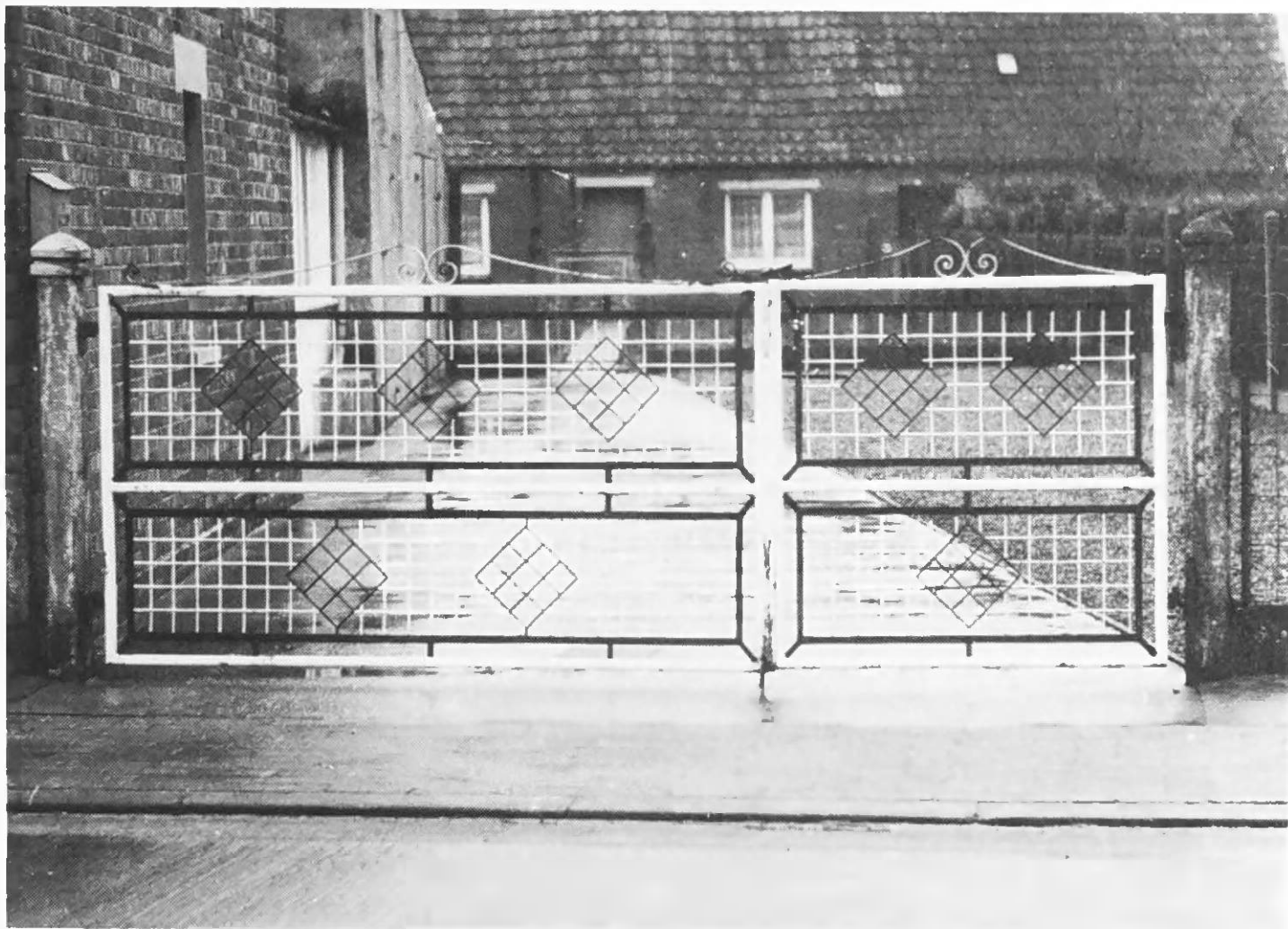


Ruit-motief op hek te St.-Maria-Aalter



Ruitmotief op luiken in Zwitserland

Op hekken treffen we soms ruiten aan of andere geometrische figuren die binnenin versierd zijn met kruisende lijnen. Er zijn diverse aanwijzingen dat die kruisende lijnen een oud versieringsmotief zijn. F.E. FARWERCK ziet in dit motief de voorstelling van een geploegde akker en beschouwt het als een vruchtbaarheidssymbool. Een aanwijzing voor de bijzondere betekenis van kruisende lijnen zou een door Bert DEWILDE vermeld gebruik uit het Oudenaardse kunnen zijn. Tot de vorige eeuw was het daar gebruikelijk om de nacht vóór het zaaien van het vlas met een geit of een bok kruisgewijze over de vlasakker te gaan. Dit met de bedoeling het onkruid uit de vlasgaard te weren (18). Uiteraard speelt ook de bijzondere betekenis, die de bok of de geit destijds hadden, hier een rol. Het kruisgewijze over de akker gaan kan afgeleid zijn van het kruisteken dat men maakt om het boze, het kwade te verdrijven. Meer concrete gegevens, die de bijzondere betekenis van kruisende lijnen zouden staven, hebben wij voorlopig niet gevonden.



Kruisende lijnen in ruit-motief

Ankers zijn soms kunstig uitgevoerde smeedwerken. Hoger vermeldden we al dat ze soms het 'lelie-motief' voorstellen. Minder kunstig zijn de ankers in de vorm van het Sint-Andrieskruis of het maalkruis. Misschien is deze vorm louter functioneel, maar het is ook mogelijk dat het hier om de afbeelding van 'gebu'-rune gaat, die het symbool is voor de gastvrijheid.

Ook in de heraldiek is het maalkruis een vaak voorkomend element. Men noemt het Sint-Andrieskruis omdat de heilige Andreas op zo'n kruis zou gekruisigd zijn. Of zou het hier gaan om de voorstelling van de 'gebu'-rune ...



Wapenschild Aalter

Soms is op vensterluiken in wit en groen of wit en rood een figuur geschilderd die doet denken aan een zandloper. Deze figuur lijkt een symbolische betekenis te hebben. Sommigen zien er de vereniging in van het mannelijke en het vrouwelijke. Anderen zien deze figuur als een zonnelymbol (23). Met enige verbeelding zou men daarin ook 'dag'-rune kunnen erkennen, symbool voor het licht. Ook hier ontbreekt het echter aan konkrete aanwijzingen om het zandloper-motief een bijzondere betekenis toe te kennen of te vereenzelvigen met een runeteken.

Ook op het profane vlak zouden runetekens de eeuwen trotseren. In onderlinge combinatie of in combinatie met andere symbolen vormen zij de zogenaamde huismarken, die we soms nog aantreffen op onze hofsteden. Een huismark of sibbeteken is specifiek voor een familie. Het werd niet alleen op huisgevels aangebracht, we treffen het ook aan op grafstenen en wapenschilden. In oude dokumenten werden ze gebruikt als handtekening. Eén en ander blijkt alvast uit het dossier van het proces van de graaf Lamoraal van EGMOND (1566) waar ettelijke huismarken als handtekening dienden. Er zijn overigens meer dokumenten waarin we dit soort handtekeningen terugvinden (21).

Ook handelaars en ambachtslui gebruikten een dergelijk merkteken. Omdat bijvoorbeeld de edelsmeden hun merkteken moesten deponeren bij het magistraat, kunnen wij vandaag op grond van het merkteken dat op een edelsmeedwerk voorkomt, doorgaans de herkomst bepalen (22).

Ook op zegels treffen we dikwijls huismerken aan. We vermelden hier het zegel van François VROMBOUT, baljuw te Aalter in het begin van de 17de eeuw (17).



Cliché zegel Joos VROMBOUT, schepen van Woeste 1620 RABr zegel nr. 30634

HET 'HART-MOTIEF' ALS SYMBOOL.

Afbeeldingen van een hart zijn een regelmatig weerkerend versieringsmotief. Hoger vermeldden we al het voorkomen van het hart-motief op zwingelspanen. We vinden ook afbeeldingen van het hart op deuren en vensterluiken. Soms werd het hart-motief gebruikt als sierelement voor ankers. Ook in huismerken komt het hart-motief voor. Tot op onze dagen heeft feestgebak soms de vorm van een hart of is het met een hart versierd.



Hart-motief op luiken pastoorswoning te St.-Maria-Aalter

Konkrete aanwijzingen dat het hart al in de voorkristelijke tijd een bijzondere betekenis had hebben we niet gevonden. Toch is het zo dat het hart vanouds beschouwd wordt als de zetel van het leven en van de gevoelens. Het ligt dan ook voor de hand dat het hart-motief een levenssymbool is, een symbool ook van de liefde.

Ook in de kristelijke ornamentiek treffen we het hart-motief aan. Hier gaat het om de voorstelling van het Heilig Hart en in de kerkelijke liturgie is er ook een feest gewijd aan het Heilig Hart.

KRISTELIJKE SYMBOLEN.

Tot op onze dagen zijn ook kristelijke symbolen een belangrijk gegeven op het platteland. Kruisen, Onze-Lieve-Vrouwbeeldjes en heiligenbeeldjes sieren hekken en huisgevels. Langs landelijke wegen vinden we veldkruisen en veldkapelletjes. Het zijn de stille getuigen van een diep wortelend kristelijk geloof bij onze voorouders. Kristelijk geloof dat eeuwen geleden bij de kerstening de plaats innam van voorkristelijke tradities.

Over de betekenis van de talrijke kristelijke symbolen hoeven we hier allicht niet uit te weiden. Ofschoon heel wat van die kristelijke symbolen in de voorbije jaren verdwenen zijn, vroegere kristelijke tradities in onbruik geraakt, toch ligt de betekenis ervan nog in ieders geheugen. Het lijkt echter onafwendbaar dat over afzienbare tijd, kristelijke symbolen en gebruiken nog slechts een thema zullen zijn voor heemkundige bijdragen ...

Voor een overzicht van de kristelijke symbolen op onze gemeente verwijzen we naar de publikatie van Roger DEFRUYT in het 'Land van de Woestijne', jaargang 1981, nummer 2 (24).



O.-L.-V.-beeldje Bakensgoed te St.-Maria-Aalter.

TOT BESLUIT

Uit onderhavige bijdrage is alvast gebleken dat heel wat 'versierselen' meer zijn dan de loutere uitdrukking van menselijke creativiteit. Doorgaans gaat het om symbolen, die, hetzij in de voorkristelijke tijd, hetzij in de kristelijke tijd, een duidelijke betekenis en bedoeling hadden. Heel wat symbolen hebben hun betekenis verloren en fungeren nog enkel als versieringselement. In onze 'moderne' tijd heeft het irrationele de plaats moeten ruimen voor het rationele. Het opkomen en ondergaan van de zon, de gang der seizoenen zijn voor ons verschijnselen die beantwoorden aan fysische wetten. Onze landbouwers weten allang dat de opbrengst van hun akkers bepaald wordt door het soort en de hoeveelheid kunstmest die ze gebruiken. Als we ziek zijn gaan we een dokter opzoeken. We beseffen nog nauwelijks dat het dagelijks gebeuren voor onze voorouders lang niet zo evident was. Voor hen werd het leven beheerst door irrationele, bovennatuurlijke, goddelijke krachten. De dagelijkse gang van het leven geloofde en hoopte men te kunnen beïnvloeden met offers, rituele handelingen en symbolen. Hebben symbolen vandaag geen betekenis en geen bedoeling meer, toch dwingen zij op één of andere manier ons respect af. Ze zijn immers een stuk cultureel erfgoed en verdienen als dusdanig evengoed onze belangstelling als oude gebouwen, kunstvoorwerpen, oude gebruiksvoorwerpen. Als onderhavige publikatie ertoe heeft bijgedragen dat we de symbolen op onze erven niet langer meer zien als toevallige versierselen, maar als een stuk cultureel erfgoed, dan durven wij verhoppen dat daarmee een stap is gezet om dat deel van ons cultureel patrimonium veilig te stellen voor het nageslacht ...

BRONVERMELDING

- (1) F.E. FARWECK: *"Noordeuropese mysteriën en hun sporen tot heden"*
- (4) Jan de VRIES: *"Edda - Goden- en heldenliederen uit de Germaanse oudheid"*
- (6) TACITUS: *"Germania"*
- (7) Julius CAESAR: *"De bello Gallico"*
- (17) Luc STOCKMAN: *"Ihr Name ist Apis"*.
- (18) Bert DEWILDE: *"20 eeuwen vlas in Vlaanderen"*.
- (19) Jan de VRIES: *"Altgermanische Religions Geschichte"*.
- (21) E. VERSTRAETE: *"Huismerken en sibtetekens in Vlaanderen"*.
- (22) Cesar DENORME: mondelinge mededeling
- (23) Mark VERSTOCKT: *"De genesis van de vorm"*.
- (24) Roger DEFUYT: *"Land van de Woestijne"*, 1981 nr. 2

VERDWENEN HERBERGEN LANGS DE VAART TE AALTERBRUG

Als verantwoording van de gedane uitgaven in 1779 en vermeld in de gemeenterekeningen, naar aanleiding van een gesteld onderzoek naar de bestaande herbergen en jenever- of brandewijnhuizen binnen de parochie Aalter, deel van het land van de Woestijne en binnen gezegd land binnen de parochie Ruiselede, berust in het gemeentelijk archief het resultaat van de opname, gedaan op 21 oktober 1779. De originele akte werd op 30 oktober 1779 aan de Kasselrij overgemaakt.

Deze opname had plaats "*uit kracht van het 2de artikel van hare Majesteits plakaat van 21 juli 1779...*" en werd uitgevoerd door de baljuw, burgemeester en schepenen van de parochie.

Ze werd uitgevoerd toen gravin douairière de Lannoy, gravin van Merode Westerlo, geboren prinses van Rubempré en Everberg, barones van Praet, *vrouw* van Aalter en Knesselare, land van de Woestijne, Woeste, Weibroek ... was.

Er worden 28 herbergen vermeld in voornoemd gebied, waarvan 25 op het huidige Aalter. Hiervan stonden er 8 langs de vaart.

Anvankelijk waren de meeste herbergen geconcentreerd in de omgeving van de kerk of *de plaatse*, de molen (in de huidige Stationsstraat) en langs de Brugse heerweg (nu de Sterrewijk).

Vanaf het begin van de 17^e eeuw wordt de vaart een belangrijk centrum voor herbergen; de vaart werd immers rond 1620 gegraven.

Het vervoer van goederen en personen verplaatste zich vrij vlug van de Brugse heerweg naar het kanaal, zodat de herbergen en afspanningen langs de heerweg stilaan verlaten werden.

Het schip werd vrij lang door trekpaarden getrokken; een lange *lijn* lag vast aan de mast en aan de paarden, die de tragel of jaagpad volgden.

Volgens de lijst waren er slechts twee herbergen op de noorkant van de vaart gelegen. Wellicht kwam dit omdat de eerste brug, die een draaibrug was, slechts in 1775 gebouwd werd. De noordkant lag dus ruim 150 jaar geïsoleerd van het dorp. Hierdoor mogen wij veronderstellen dat de trekpaarden de tragel op de zuidkant volgden, daar de *afspanningen*, waar men de trekpaarden kon "uitspannen" om te rusten of te verwisselen, langs die kant gelegen waren. Hoe de paarden mekaar kruisten is niet duidelijk.



Gezicht op de winkel en de herberg van Emiel De Mil en Mathilde Boute (Tielde), op de noordkant van de vaart, links van de brug komende van Aalter. In de 17^e eeuw stond hier een herberg "Roodhuis".

Verzameling M. Thys.

Op de Leie werd de treklijn door twee mannen met een vork opgestoken, terwijl ze boven het water op de trekplank stonden, zodat de paarden mekaar vrij konden passeren. Wellicht was dit hier ook zo. Na de aanleg van de brug (ongeveer in het verlengde van de St.-Godelievestraat), werd wellicht de tragel op de noordkant ook gebruikt. Merkwaardig was wel dat er, tussen Gent en Brugge, slechts één halteplaats was waar de trekpaarden van de *bargie* verwisseld konden worden, nl. in de herberg-afspanning Sint-Huibrecht. Dit schip vervoerde enkel personen. Begin van de 18^e eeuw was er zelfs een dagelijkse dienst voor personenvervoer.

Ook de marktschepen, *beurt* genoemd, brachten een grote drukte mee. Heel belangrijk was ook de posthouderij, die niet alleen voor het vervoer van brieven instond, maar ook voor personenvervoer. Hiervoor gebruikte men *postchaises*, die door verscheidene paarden getrokken werden. De halteplaats hiervoor was de zeer oude herberg *De Drie Posthoorns*; de enige posthouderij uit de omgeving.

In de lijst van de herbergen van 1779 lezen wij:

Op de gezeide zuidzijde van de vaart, ten gemelde poste van Woestijne, staat er nog eene oude herberg, genaamd Sint Huibrecht, wiens teeken aldaar uitsteekt en alwaar de bargie verandert van paarden, toebehorend aan den heer Kanunnik van Outrive te Brugge en bewoond door Frans Snep. Gezien den brief van gezegden heer Kanunnik, waarbij hij aan den pachter ordonneert te verklaren dat dito herberg opgericht werd ten tijde van het delven van de vaart tot het stallen van de paarden. Anderzijds weet men niet door wie noch ten wat tijde deze herberg opgericht werd, vermits dezelve van over onheugelijke tijden als dusdanig onderhouden en gereputeerd geweest is.

De herberg met bijhorende stallingen stond op de zuidzijde van de vaart, palend ten oosten aan de nieuwe bruggen van de Knokkeweg. Vóór de Tweede Wereldoorlog waren er de magazijnen gevestigd van de verdwenen firma Soudan. Zij beschikten over enkele paarden voor het vervoer van hun bouwmaterialen, meststoffen, enz



Hier stond de herberg "Sint-Huibrecht", op de zuidkant van de vaart, ten oosten van de Knokkeweg. Nu bewoond door Omer Mortier-Fermyn, Brug-zuid 4.

Foto Robby Smessaert.

In 1815 was Sint-Huibrecht geen herberg meer. Bejaarde Aaltenaren kunnen ze dus niet meer als herberg gekend hebben!! Wellicht is er een verwarring met de herberg "*Sint-Hubert*", die geopend werd na het verdwijnen van eerstgenoemde herberg. Het is niet denkbaar dat twee herbergen op zo'n korte afstand dezelfde naam droegen.

In de verkoopakte met "*aenwijzinging der te koopgeveijlde goederen*" werd voor *Meester Ferdinand Schacht, koninklijke notaris ter residentie van de gemeynte van Lootenhulle* op donderdag 28 april 1825 o.m. wat volgt verkocht, in de herberg "*Saint Hubertus*" bewoond bij de weduwe van *Joannes van Craenenbroeck* binnen de gemeente Aeltre:

Een huys, stede en erve, ten deele met twee stagen, stallinge, scheure, ovenbuer en voordere apendentien, boomgaard en moeshof weezende eene welgekalante herberge genaemd Sint hubert, gestaen en gelegen binnen de gemeente van Aeltre aen de brugge ter noordzijde van de vaerd van Gend op Brugge, paelend noord zelfs tweeden koop, oost, zuyd, en den traegel der vaerd ende west de straete van Aeltre-brugge naer Knesselaere te samen groot volgens plan parcellaire der gemeente Sectie C nummers 217, 218, 219 en 222, tot 32 roeden 60 ellen."

Deze koop werd gedaan door Joannes-Baptiste Roelandts, grondeigenaer, gedomicilieerd te Antwerpen. Het was Petrus Steyaert, *kasteleyn* uit Aalter die voor en *uyt naem ende profyete* van Roelandts geboden had.



Op de noordzijde van de vaart, rechts van de brug, komende van Aalter, stond de herberg "Sint-Aernout". Gezicht op de gebouwen begin deze eeuw. Het aanpalende gebouw met twee verdiepingen was de afspanning. Op de gelijkvloerse verdieping waren de stallen voor de paarden; op de eerste verdieping was een feestzaal waar geregeld gedanst werd.

Het terrein is nu ingenomen door een meubelfabriek.



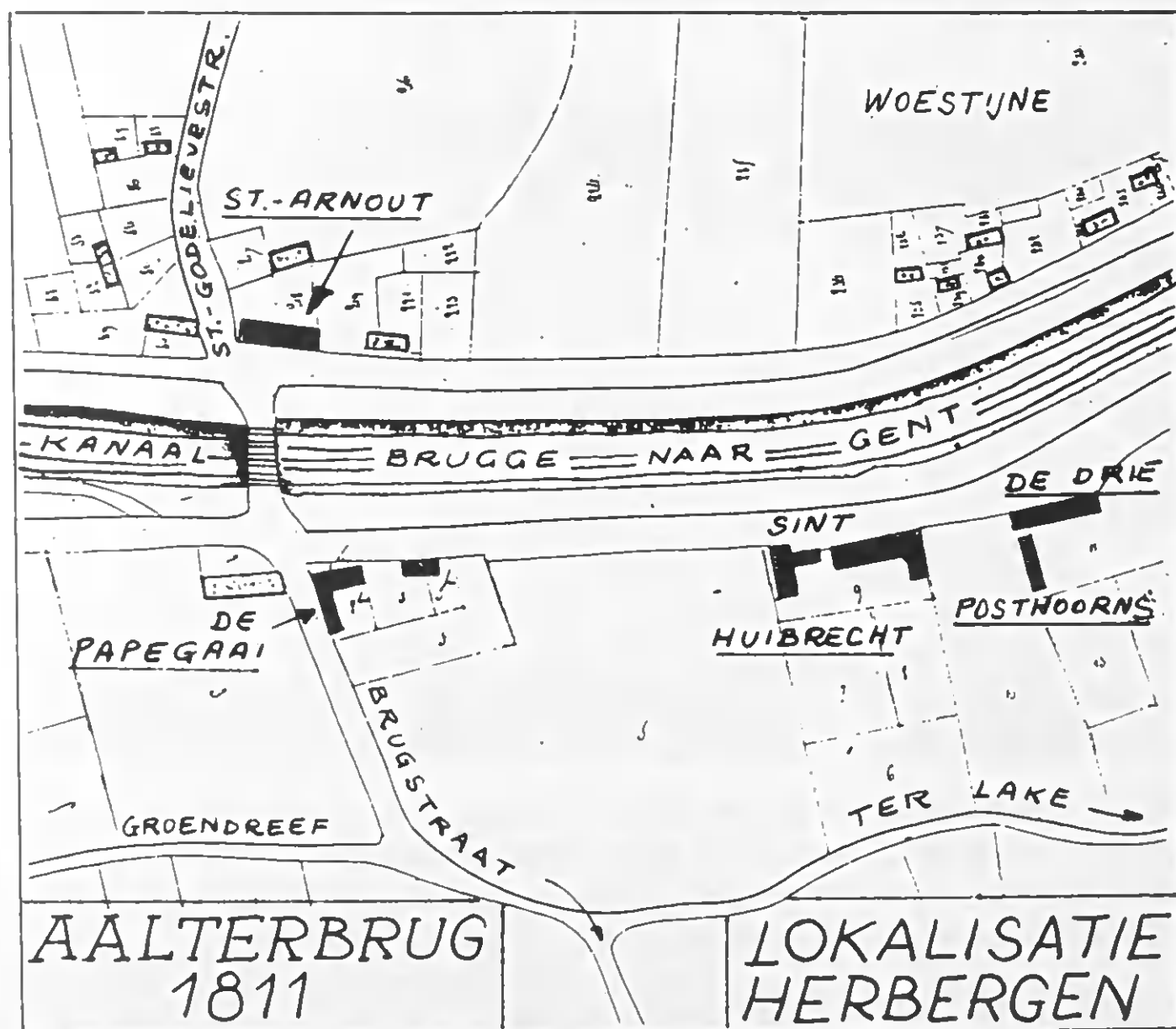
Gezicht anno 1938, op het lage gebouw, waar destijds "Sint-Aernout" stond, later "Sint-Hubert" en rond de eeuwwisseling "In 't huis van Commerce". In voornoemd jaar was de herberg verbouwd tot drie woningen: links woonde Arthur Vyncke, in het midden was de herberg uitgebaat door E. Vandewalle en in het verste gedeelte (op de foto niet zichtbaar) woonden Aimé, Camilla, Hector en Jozef Van Heulenbergh.



Gezicht op de verbouwde afspanning in 1938 naast de verdwenen herberg "St.-Aernout". Van de stallen en de bovenliggende zaal werden twee woningen gemaakt. Ze werden bewoond door Filemon en Maurice Wulfaert en Charles Vanlaecken-De Meyer Stefanie (rechts).

Voornoemde kadastrernrs komen niet overeen met de huidige nummering, die omstreeks 1835 werd in gebruik genomen. Voornoemde herberg stond dus op de noordzijde van de vaart, op de hoek gevormd door de westkant van de huidige St.-Godelievestraat en de tragel van de vaart. Bij het verbreden van de vaart, omstreeks W.O. II, werden de gebouwen gesloopt. Dank zij de opnamen, verschenen in het boek van Van de Genachte, beschikken wij over een afbeelding ervan. Op die foto zien wij dat alleen het deel met de gelijkvloerse verdieping als herberg werd gebruikt en toen, rond de eeuwwisseling, "In 't huis van Commerce" heette en door een zekere A. de Poorter werd uitgebaat. Omstreeks 1779 heette die herberg "Sint-Aernout" en toen was Joannes Claeys herbergier. Hij was eveneens *bruggendraaier* want hij kreeg hiervoor jaarlijks 10p. 19sch. In de lijst van herbergen lezen wij verder dat hij niet heeft kunnen verklaren *ten wat tijde of met wiens permissie dezelve herberg opgericht werd, vermits zijn huis van over ontelbare jaren als herberg gekend is, zooals blijkt uit de oude titels van eigendom en van Acquisitie.*

Langs de andere kant van de vaart, d.i. de zuidkant, rechtover de (gesloopte) brug, stond de grote hostellerij "de Paepegaey", in 1778 opgericht door Pieter Roelandts, met toelating van de vrouw van deze parochie op datum van 11.12.1777. Ze staat vermeld als *eene remarcable hostellerije, ... voorzien van remissen en stallen, bewoond en gebruikt door Joannes Fasseur, pachter ervan.*

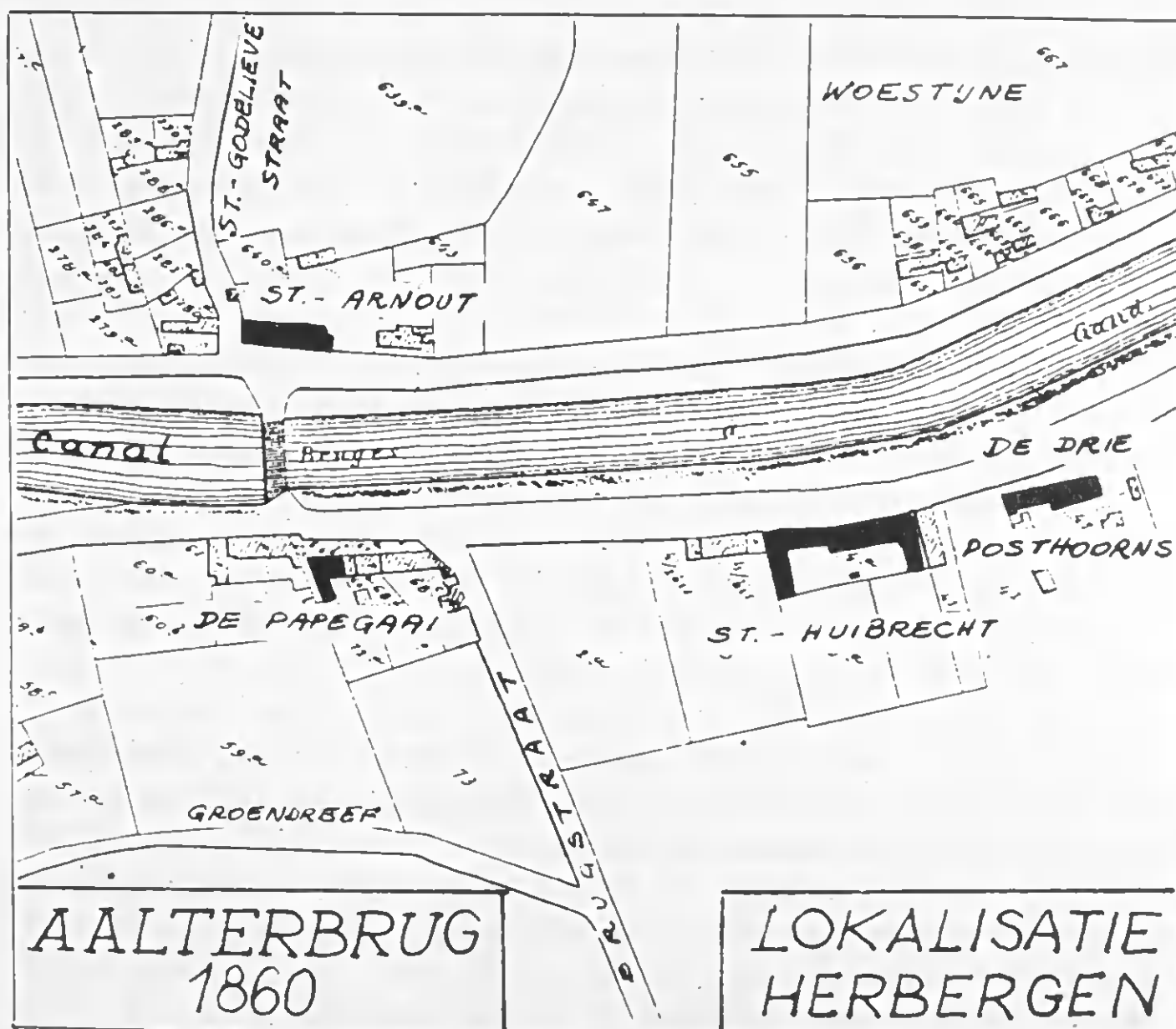


De huidige Brugstraat, die nu aan de Knokkeweg eindigt, eindigde voordien aan de vaart. Begin vorige eeuw en zeker tot in 1811, volgde de Brugstraat gedeeltelijk de huidige Groendreef, liep door de huidige magazijnen van de firma Botha en eindigde bijna recht op de verdwenen brug. Die weg passeerde dus juist ten westen van voornoemde herberg, die in 1790 tot een herenhuis verbouwd was.

In 1832 kwam Jean-Baptist Bockaert er zich vestigen als herbergier, bakker en winkelier. De gebouwen omvatten ook een *afspanning* voor de trekpaarden van de ketsers langs de vaart (Gesch. Van Aalter, L. Stockman, p. 401). Zijn zoon, Karel Lodewijk Bockaert (1824-1899) zette de zaak verder en begon daarnaast nog met een handel in kolen, meststoffen, granen en veevoeders. Meteen het begin van de huidige firma Botha.

De gewezen oude herberg was omstreeks 1860 eigendom van Carolus Soudan. Tot voor een 25 jaar woonde Rudolf Laroy er; hij was bakker, winkelier en herbergier. Momenteel is het huis bewoond door mevr. Gerard Bockaert-Vandermeersch M.

Na het rechte trekken van de Brugstraat, zodat de weg eindigde op de vaart, naast de gebouwen van de telefooncentrale, was omstreeks 1860, het einde van de oude Brugstraat eigendom geworden van de weduwe Bockaert J.B. en kinderen, herbergiers en ook van Carolus-Josephus Soudan en bestemd als uitweg voor land. Ten westen van die weg had Jan-Baptist Bockaert, koopman een woning staan.





Hier stond destijds de herberg "De Papegaai", bijna in het verlengde van de verdwenen oude brug.

Gezicht genomen in 1938.

Verzameling M. Thys.

Keren wij nu terug naar eerstvernoemde herberg Sint-Huibrecht. In de jaren vóór 1770 werd de herberg uitgebaat door Rosa De Waele (1), tevens eigenares. Ze was gehuwd geweest met Frans Van Dooren en na zijn dood met Jan Duprez. Haar kinderen waren: Frans Van Dooren, die te Brugge woonde, Marie Van Dooren, gehuwd met Pieter Van Caneghem (broer van Livinus), Joannes Duprez, licentiaat in de medicijnen te Gent en Ignatius Duprez, wonende te Aalter.

Rosa De Wale stond aan het hoofd van een bloeiende zaak. Zij bezat vier bargiepaarden en dan nog een ander paard, een rode en een zwarte koe en een zwart kalf. De winst kwam vooral van het verhuren van die bargiepaarden en het uitbaten van een brouwerij en de herberg. Toch werd er ook nog wat geboerd, want bij het hof hoorden ook nog een paar stukken land nl. het *Geitestuk*, gelegen tussen het hof en de weg die van Aalter naar de vaart loopt, de *Kapellestukken*, iets meer zuidwaarts gelegen, het *Meerselken* en de *Grote Boterpot*, nu helemaal door fabrieken ingenomen.

In 1770, bij de dood van Rosa De Waele, wordt de eigendom beschreven als een *schoon, groot en welgemaakt woonhuis met schuur, koestal, vier paardestallen, remingen, brouwerij met brouwketel en ander brouw materiaal, wesende een oude geprivilegieerde hostellerije.*

De boedellijst van het huis wijst op welstand. Ze vermeldt o.m. twee koffiemolens. Zo'n 200 jaar geleden was dit zeer uitzonderlijk daar de meeste mensen

(1) Gegevens van de heer Daniël VERSTRAETE, waarvoor hartelijk dank.

toen nog niet veel koffie dronken. Verder ook nog een paar koperen theelepels, iets wat men ook niet aantrof bij arme mensen. Ook een paar porseleinen kannetjes, veel gleiserwerk en tin, een mostaardkweern, servietten en uiteraard veel glazen en aarden potten om in de herberg te gebruiken. In de kelder lagen enkele vaten bier en 50 flessen wijn. In de remise stonden 300 lege flessen. Naast gewone koetsen met slaapgerief waren er ook nog twee hemelbedden, iets wat men ook slechts bij rijke mensen aantrof. Er was ook veel koperen huisgerei en dingen die men ook bij de gewone mensen aantrof. Er waren genoeg bedden om logies te verschaffen, b.v. voor de bewaker van de visvangst op de vaart en voor de knechten van de bargie, die *ketsers* genoemd werden.

Van de kinderen was het Ignatius die instond voor het werk bij moeder. In 1769 was hij echter tegen de zin van zijn moeder gehuwd. Zij was er zeer boos om en toen hij een deel van zijn vaders erfenis opeiste, spande zij een proces tegen hem in. Hij beweerde zelfs dat hij geen geld had om het kinderbed van zijn vrouw te betalen. Moeder Rosa kende echter geen genade; zij vond dat hij geen recht had op een erfenis, daar hij als minderjarige, zonder de toestemming van zijn moeder gehuwd was. Zij was zeer boos omdat hij stout geweest was tegenover haar.

Ook met de voogd van Ignatius, Judocus Steyaert, viel ze in onmin, daar hij haar zoon had geholpen bij het huwelijk. Volgens haar was dat een onregelmatig en schandaleus huwelijk. Zij wilde haar zoon wel onderhouden tot hij volwassen was — dat was toen 25 jaar —, zij wilde echter geen vrouw er bij nemen die hij voor zijn echtgenote liet doorgaan. Hij beweerde echter dat de onderpastoor van Aalter zijn huwelijk had ingezegend en dat hij gevraagd had of dit met de toestemming van zijn moeder gebeurde.

Moeder Rosa werd door de vierschaar of schepenbank in het ongelijk gesteld en zij moest een deel van de erfenis betalen. Wellicht heeft dit grote probleem het leven van moeder Rosa verkort. Zij stierf in 1770 en Ignatius kwam opnieuw op het erf wonen om de zaken van zijn moeder verder te zetten.

Bij de veiling, die kort nadien plaats vond, kocht hij bijna alle meubelen en ander gerei, maar dat werd natuurlijk van zijn erfenis afgerekend. Zijn broers en zussen maakten nu echter bezwaar tegen de erfenis; zij wilden de som, die Ignatius van zijn moeder gekregen had, samen met het onderhoud en steun tijdens het verblijf bij zijn moeder, aftrekken. Het ingespannen proces viel echter ten nadele van Ignatius uit.

Het werd nog erger toen zijn stiefbroer, Frans Van Dooren, het hof kocht!! Hierdoor moest Ignatius een groot deel van zijn erfenis afstaan om het hof opnieuw te kunnen kopen.

Omstreeks 1860 was Jozef-Karel Soudan de eigenaar. Rond die tijd was de handelszaak Soudan er opgericht; een bedrijf dat na de Tweede Wereldoorlog is stilgevallen. De woning is momenteel bewoond door Omer Mortier-Fermyn (Brugzuid 4).

Waar nu mevr. Wed. Emiel Thienpont-Bockaert Maria woont (Brugzuid 12)



De verdwenen herberg van Maurice Boute, herbergier en smid, gelegen op de zuidkant van de vaart. Links eindigde de Brugstraat.

Verzameling M. Thys.

stond vroeger de herberg *De Drie Posthoorns*. In voornoemde lijst van 1779 lezen wij hieromtrent: *Een kleine afstand verder (d.i. over Sint Huibrecht) staat er nog eene herberg, aan dheer Ghuillaume Boghaert toebehoorende, en door Pieter de Grauwe gebruikt, welke genoemd wordt en alwaar uitsteekt de drie posthoorns. Men weet niet met wiens permissie, noch ten wat tijde deze herberg opgericht werd, als van over ommemorale tijden voor zulks onderhouden en gereputeerd zijnde.*

Deze herberg was de standplaats voor de Koninklijke Posterijen die vanaf omstreeks 1700 naast de brieven bestemd voor binnen- en buitenland, ook personen vervoerde. De reeds bestaande herberg werd ingeschakeld in het nieuwe uitgebreide net van posterijen.

Iedere posterij moest tenminste over 6 paarden beschikken voor het vervoer van reizigers (postchaises) en brieven. Een bijhorende boerderij was nodig voor het onderhoud van de paarden. De eerste postmeester, Lieven Aernout uit Gent, pachtte het goed *ter lake*. Die boerderij, laatst bewoond door Karel Lootens, werd voor Comelco onteigend.

Rond 1860 was Jan-Baptist Deruyter, koopman uit Adegem, er eigenaar van. De Soudans en de Deruyters waren met elkaar verwant.

De herberg werd in 1888 verbouwd en in 1928 gesloopt en vervangen door de villa van mevr. Thienpont-Bockaert.

Foto hiervan rond 1900: zie L.v.d. Woestijne, 2^e jg., nr. 2, p. 13.

Daar vroeger alle verkeer naar Knesselare en Maldegem en omgekeerd, langs de St.-Godelievestraat moest, is door de aanleg van de Knokkeweg de verkeersdrukte helemaal veranderd. Ook de kerkgangers zijn van de zuidkant van de vaart, waar verscheidene herbergen waren, afgesloten.

Roger DEFRUYT

ERRATA EN AANVULLENDE GEGEVENS

Bij de bijdrage over de KERKKLOKKEN VAN DE ST.-CORNELIUSKERK VAN AALTER verschenen in L.v.d.W., 8^e jg., nr. 2, p. 3-9.

Tijdens de Franse Revolutie werd(en) de klok(ken) door de Fransen gestolen. Wij hebben niet kunnen nagaan of er meer dan één was.

De nieuwe klok van 1808 werd met giften van de parochianen betaald en woog 950 kg. De klokkengieterij van Drouot was in Dowai in Frans-Vlaanderen gevestigd. Het was in 1887 dat ze, tijdens het luiden bij een begrafenis, scheurde. Er was een barst van 36 cm ontstaan. Ze werd vervangen door een nieuwe, die voor het grootste gedeelte uit de gebarsten, hersmolten klok bestond. Ze werd in 1898 in de gieterij door Felix Van Aerschot te Leuven gegoten. Op 29 november 1898 werd ze door deken van Nevele — Z.E.H. Sallet — gedoopt en gewijd.

Het was op 11 augustus dat de Duitsers twee van de drie klokken lieten weghalen.

Roger DEFRUYT

IETS OVER CAMIEL HAECK EN DE VELODROOM VAN MARIA-AALTER

Over Camiel Haeck werd reeds zeer veel, of liever zeer dikwijls geschreven en vooral over zijn prestaties als wielrenner, maar toch hebben wij gemeend, dat wij als heemkundige kring, ook eens een bijdrage aan hem dienden te wijden.

Camiel werd geboren te Maria-Aalter in de Sparhoek op 14 maart 1884 om 11 uur in de voormiddag. Zijn ouders waren: Ferdinand Haeck, toen 43 jaar oud, die winkelier en landwerkman was en Coleta Schellebroodt, toen 36 jaar oud, die huiswerkster was. Beiden waren geboren en getogen te Maria-Aalter.

De familie Haeck-Schellebroodt woonde, zoals reeds gezegd, in de Sparhoek, nader bepaald in het straatje, dat begint aan het huis waar Dolf De Vooght gewoond heeft, nu het Lantaarnstraatje genoemd. Het huis stond in 't begin van de straat maar werd gesloopt en vervangen door een nieuwe woning. Zij hadden er een kruidenierswinkel en een bakkerij.

Het gezin telde acht kinderen: Petrus, die de bakkersstiel heeft uitgeoefend in de Brouwerijstraat te Aalter en elke weekdag met zijn bakkerskar en wit paard naar " 't Hoekske" reed met brood; Henri, die velomaker was en nog gewoond heeft aan de zandberg, in het hoge witte huis (een vroegere fabriek en school) nabij het kruis van het Ruiseleeds veld (Kruiskerke); Louis, die een herberg gehouden heeft in de Lostraat te Aalter; Camiel, Melanie, Emma, Marie en Eliza.

Zoals zoveel Aaltenaren, die op onze gemeente geboren zijn, er school gelopen hebben, hun plechtige communie gedaan hebben, er gehuwd zijn, er hard gewerkt en gezwoegd hebben voor hun gezin en gestorven zijn en rusten in de nabijheid van onze parochiekerken, zou Camiel Haeck waarschijnlijk, behalve door zijn familie en vrienden, reeds vergeten zijn, ware het niet, dat hij vóór de Eerste Wereldoorlog, en in mindere mate ook nog daarna, een alom gekend wielrenner is geweest en daardoor een zeer populair figuur voor de gehele omgeving.

Tot zijn twaalfde jaar ging Camiel naar de lagere school te Maria-Aalter, toen gevestigd in de Aalterstraat, nabij het kerkhof. In die tijd was dit een gemengde school met als onderwijzers Modest Van Laere en Désiré Bruyneel. Later heeft hij nog wat bijgeleerd bij de "lamme", een man die van Brussel komen wonen was in het huis achter de werkwinkel van "Cies" de wagenmaker, het huidige huis nr. 22 in de Wingenestraat.

Als bakkerszoon moest hij reeds van jongsaf aan meewerken bij vader Ferdinand, ondermeer bij het kneden (trampelen) van het roggebrood, hetgeen toen met de voeten diende te gebeuren. Dit was een zeer lastig en vervelend werk; dat ondervonden wij tijdens de Tweede Wereldoorlog. Er wordt beweerd, dat Camiel door dat kneden zo hard leerde trappen, dat hij er als "coureur" veel voordeel heeft door ondervonden. Later heeft hij leren bakken bij broer Petrus en hij heeft zelfs een tijd rond gereden met brood en winkelwaar in een karreke, in de Beelkens en andere wijken, van het ene boerenhof naar het andere.

Hij heeft ook een tijdje gewerkt als koewachter bij Adiel Van Acker, de vader van Georges.

Toen Camiel volwassen geworden was, woog hij bijna 100 kg en was 1m90 groot. Het was een gespierde, taaie en wilskrachtige jongeling, kortom een vent gelijk een boom die iedereen ontzag inboezemde. Hij moest geen soldaat worden, want hij had er zich "uitgeloot".

Hij was al 21 jaar oud, toen hij, eerder toevallig, begon te koersen.

In die tijd was er in veel wijken een plaatselijke kermis en bijna overal stond er een straatkoers op het programma. Dit was het geval in Stratem, op de eerste zondag van mei; in de Sterrestraat, rond halfoogst; aan het station van Aalter, op Sinksen; aan het station van Maria-Aalter, aan het "koortskapelleke" aan de torens, op 25 maart, enz.

De kleine kermis van Maria-Aalter (de grote kermis valt in augustus) werd tot in 1934 gehouden in oktober; vanaf 1935 werd ze verlegd naar de tweede zondag van mei.

Welnu, op die oktoberkermis van het jaar 1905 werd er een koers met handicap ingericht t.t.z. een koers waarin sommige renners een voorgift kregen bij de start, dit omdat zij duidelijk niet opgewassen waren tegen hun konkurrenten indien zij niet bevoordeligd werden. Dit soort koersen werd ook wel eens "skratckoersen" genoemd.

Aan de start verschenen o.a. de Bruggelingen Keirsbilck en Moreau en de plaatselijke favoriet Henri Van Ooteghem, beter gekend met zijn bijnaam Henri "Jockey". De familie Van Ooteghem was een wielrennersfamilie, want ook de zonen van Henri: Gustaaf, Alfons en Rudolf zijn bekende renners geweest.

Henri mocht in die koers vertrekken met voorgift en won, maar na de aankomst ontstond er een hevige ruzie tussen de plaatselijke supporters en deze van de Brugse renners. Wat was er gebeurd? De renners moesten aan elk uiteinde van het parcours rond een bierton, geplaatst in 't midden van de weg, draaien, maar ... zoals het vaak gebeurde, had Henri Van Ooteghem gedraaid vóór de ton en had daarmee natuurlijk wat tijd gewonnen.

Onder de toeschouwers bevond zich een goede vriend van de overwinnaar, n.l. Camiel Haeck, die deze vriendschap ten spijt, radikaal de handelswijze van "jockey" afkeurde en dit niet onder stoelen of banken stak.

”Dat is gemakkelijk om alzo te winnen als ge uw toeren niet doet en vóór de ton draait” riep Camiel op luide toon, waarop Henri, ontgoocheld over de afkeuring door zijn vriend replikeerde: ”Wat moet gij u daar van aantrekken, ge kunt nog niet per velo rijden en ge voert hier het hoogste woord.”

Maar Camiel, die niet kon verkroppen, dat Henri vóór de ton gedraaid had, zei tegen hem: ”Goed, ik kan inderdaad niet per velo rijden, maar geef mij veertien dagen tijd en ik zal u kloppen en u bewijzen, dat ik nog wat anders kan dan praten.”

Na deze woordenwisseling gingen de twee vrienden een weddenschap aan voor 20 frank, een heel bedrag voor die tijd, en Camiel kocht zich bij De Smet in Ruiselede een velo, volgens sommigen voor 175 frank, volgens anderen voor 125 frank, in elk geval een enorm bedrag in 1905, en hij leerde rijden. Amper veertien dagen later stonden Henri en Camiel tegenover elkaar voor een rit van 25 kilometer, maar door een val in de laatste kilometer verloor Camiel het duel en de twintig frank. Hij had echter de smaak te pakken en zijn besluit stond van toen af vast: hij zou ”coureur” worden.

Camiel Haeck begon het volgend jaar te koersen, dus in 1906, althans volgens de verklaring van Camiel zelf aan verschillende dagbladreporters en ook volgens de verklaring van zijn zoon Gerard.

In één enkel dagbladartikel (welk dagblad kon ik niet bepalen) heb ik nochtans gelezen, dat Camiel Haeck in 1905 de eerste overwinnaar werd in Koolskamp. Wat er ook van zij, in 1906 behaalde hij op Paaszondag zijn zesde overwinning en op Beloken Pasen reed hij te Hansbeke de ”Grooten Handicapprijs”. Er was ook een snelheidskoers, dezelfde namiddag, maar daaraan had hij, op aanraden van zijn vriend Raymond De Bouvere, niet deelgenomen, dit om niet op voorhand te tonen wat hij in zijn mars had.

Onder de deelnemers bevonden zich, naast De Bouvere, ook nog de gebroeders Abel en Guido De Voghelaere uit Vosselare, De Waal Robert Wancour, de gebroeders De Geeter en niemand minder dan de toekomstige crack, Cyriel Van Hauwaert; verder al de gekende renners uit Vlaanderen en Noord-Frankrijk.

Camiel stond daar aan de start met een paar zware, lompe schoenen aan en een zwarte trui en de inrichters hadden compassie met hem en ze zeiden: ”Ge zijt maar ’n beginneling, stel u hier maar” en ze gaven hem 300 meter voorsprong. De Bouvere, zijn vriend, kreeg 150 meter boni. Camiel Haeck deed het van bij de start opvallend ”op zijn gemak” zodanig zelfs, dat iemand naar hem riep: ”Hé, zwarte, ge weert u niet.” Maar zijn bedoeling was natuurlijk zich te laten inlopen door De Bouvere. Toen dat gebeurd was reden zij met verenigde krachten zo hard, dat Van Hauwaert en Cie hen niet meer weer zagen vóór het einde van de koers.

Abel De Voghelaere zwoer, dat zij hem dat geen tweede maal zouden lappen.

Drie dagen later stond Camiel aan de start te Marialoop (Meulebeke) tussen dezelfde deelnemers als deze te Hansbeke. Hij won er de snelheidskoers, maar

voor de handicapkoers kreeg hij geen voorsprong meer; hij won die laatste koers in de sprint. Daarmee was hij voldoende gekend en gerespekteerd door zijn tegenstrevers.

In datzelfde jaar 1906 behaalde hij een schitterende overwinning in Gent - Oostende - Gent, over een afstand van 160 km en met 83 deelnemers, waaronder Odiel Defraeye, Michel De Baets, René Vandenberghe en Marcel Buysse, allemaal renners die geregeld geklopt werden door Haeck. Zijn tegenstrevers dachten evenwel, dat Camiel niet sterk genoeg was en uithoudingsvermogen zou tekort komen om zo'n lange koers uit te rijden. Hij sprong echter al weg na een dertigtal kilometer en won met 18 minuten voorsprong maar er werd beweerd, dat het niet mogelijk was dat hij zover kon uitlopen op al die beroemde renners, tenzij er onregelmatigheden gebeurd waren. De inrichters beweerden, dat hij een binnenweg genomen had en Camiel kreeg zijn prijs niet. Naar het schijnt heeft hij toch, na onderzoek, 75 frank en een nieuwe velopomp gekregen als prijs.

In dat fameuze jaar 1906 won hij niet minder dan 80 koersen, dat waren zowel straatkoersen als koersen met handicap, snelheidskoersen, afvallingskoersen, koersen in groep, pistekoersen, enz., zonder onderscheid van categorieën. Hij is in dat jaar van beginneling, liefhebber en beroepsrenner geworden.

In 1907 won hij 104 koersen en het moesten er eigenlijk 105 geweest zijn, maar de overwinning in een zeer belangrijke wedstrijd werd hem afgenomen. Dit was in het kampioenschap van België voor beroepsrenners, dat gereden werd in het Waalse plaatsje Ceumiée. 's Morgens werd er 70 km gereden als oefening en 's namiddags het kampioenschap over een afstand van 100 km. Camiel koerste trouwens dikwijls in Wallonië, zowel op de weg als op de piste. De onbetwistbare heerser in dit landsgedeelte was Robert Wancour, wat niet belette dat hij geregeld geklopt werd door de man uit Maria-Aalter. Die Wancour was eigenlijk een Vlaming maar hij had, naar het schijnt, zijn naam verfranst.

Welnu in dat fameuze kampioenschap liep Camiel al van bij het vertrek weg en onmiddellijk sprong die Wancour in zijn wiel. Ze geraakten zo aan een voorsprong van drie minuten, na 85 km koers, maar Haeck moest al het werk alleen doen. Zijn "soigneur", Tuur Claes, (een levenslustige kerel, een goed geleerd man, die later is uitgeweken naar Amerika) die zag dat Camiel zou geklopt worden in de sprint als zij met twee doorgingen, riep naar hem, dat het peleton in aantocht was, hetgeen niet juist was, en hij gaf hem de raad op dit peleton te wachten, hetgeen Camiel ook deed. Hij was ook een zeer goed sprinter en hij zette de sprint in van op anderhalve kilometer van de meet. Maar op dat ogenblik greep Wancour, die bij hoog en bij laag gezworen had dat Haeck niet kon winnen, hem bij de trui en hiervan maakte Frans Verstraete(n) uit Woluwe gebruik om langs de kant weg te springen en een twintigtal meters voorsprong te nemen. Camiel gaf Wancour een flinke duw met de elleboog en op zeshonderd meter van de aankomst liet deze zijn trui los. Hij

perste er alles uit en enkele meters vóór de aankomstlijn achterhaalde hij Verstraete(n) en won met 10 centimeters verschil.

Camiel Haeck mocht de driekleurige trui aantrekken en kreeg de medaille rond de hals en de bloemen. Hij reed zijn ereronde terwijl de Brabançonne gespeeld werd ter ere van de kersverse kampioen.

Helaas, de vreugde was van korte duur. Camiel stond nog in het café waar hij zich had omgekleed en gewassen had, toen de heren aankomstrechtters er binnenkwamen en hem vertelden, dat Verstraete(n) tot winnaar werd uitgeroepen, omdat hij, bij zijn pogingen om zich los te rukken uit de handen van Wancour, deze laatste zou gehinderd hebben. Hijzelf werd tweede en Wancour derde. Alle protest was vruchteloos, want de afgevaardigde van de wielerbond, een Brusselaar, liet nooit een kans voorbijgaan om Camiel te benadelen. Bovendien reed de nieuwe kampioen Verstraete(n) voor het gekende merk Alcyon en zijn Brusselse vriend was invoerder van dit merk in België; hij had er dus veel meer belang bij dat Verstraete(n) won i.p.v. Camiel Haeck, die "maar" met een fiets reed van De Smet uit Ruiselede. Deze laatste moest driekleurige trui en medaille afgeven en mocht enkel de bloemen houden.



Camiel Haeck met zijn koersfiets omstreeks 1908.

Foto van Gerard Haeck.

Tijdens de herkansing van het kampioenschap, de dag daarna, in hetzelfde Ceumiée, was Verstraete(n) er niet bij en Camiel won gemakkelijk. Men speelde de Brabaçonne voor hem om te kennen te geven, dat men niet akkoord ging met de beslissing van daags te voren en dat hij en niemand anders de echte kampioen van België was.

In datzelfde jaar won hij ook de "Armband voor Vlaanderen" in achtereenvolgende, tegen René Vandenberghe, op de velodroom van Brugge. Die armband is steeds in zijn bezit gebleven (en wordt nog steeds zorgvuldig bewaard), eenvoudig omdat niemand het aandierf de bezitter uit te dagen.

Het is dus heel terecht, dat men van Camiel zei: "Camiel Haeck, rijdt dat 't kraakt!"

Zijn superjaar was ongetwijfeld het jaar 1908, want hij behaalde zo maar eventjes 128 overwinningen, iets wat nog nooit een renner hem had voorgedaan sinds het bestaan van de wielersport. De meeste van die overwinningen behaalde hij op de velodrooms; in achtereenvolgende was hij werkelijk onklopbaar. Hij toonde zich de baas op alle pisten van het land, zowel in Vlaanderen als in Wallonië. Hij was trouwens zeer goed gekend en populair in de "Walen" en later als zijn zoon Gerard koerste vroegen zij hem daar steeds: "De zoon van Camiel?" bij het horen van de naam Haeck.

Hij heeft gereden op de pisten van Seraing, Jemeppes, Karreveld, Meulebeke, Tielt, Oostende, Luik, enz. Te Luik heeft hij echter eens een 100 km-rit verloren tegen de Fransman Octave Lapize, een Ronde van Frankrijkwinnaar, die jammer genoeg als vliegenier sneuvelde tijdens de Eerste Wereldoorlog. Gedurende drie volle uren reed hij werkelijk formidabel en hij won alle tien ronden een premie van 5 frank. Maar toen de eindsprint kwam, keek Camiel nog even om, teneinde de situatie te overzien en Lapize, die de hele koers in zijn wiel had gereden, ging hem rechts voorbij en won met een banddikte.

Te Geraardsbergen moesten ze zestien keer over de "muur". Hij dubbelde al de deelnemers. De grote prijs van Lier, een wegwedstrijd van 100 kilometers, waaraan 80 renners deelnamen, zowel Belgische als Noord-Franse, won hij met 5 minuten voorsprong vóór Marcel Buysse en Leturgie, nadat hij bijna heel de koers alleen voorop gereden had. Daags voordien had hij nochtans een zesurenkoers gewonnen te Jemeppes.

Hij verscheen ook aan de start te Moorslede voor een koers in ronden van 4 km, over zeer slechte kasseistenen, zoals er destijds zoveel lagen in Vlaanderen. Aan de start stond ook niemand minder dan Cyriel Van Hauwaert, die juist daarvoor Bordeaux - Parijs had gewonnen. Deze laatste zou er natuurlijk alles opzetten om in zijn eigen Moorslede te kunnen winnen, en de plaatselijke supporters spaarden derhalve hun aanmoedigingen niet, maar het was nutteloos, want aan de krachtpatser van " 't Hoekske" was er werkelijk niets te doen. Hij dubbelde al zijn tegenstrevers waaronder Robert Wancour, Jules Messédis, Leturgie, Dethier Bertrand en Van Hauwaert, die moest toegeven dat Camiel Haeck niet te kloppen was over die afstand, en won al de premiën.

Met Van Hauwaert kon hij trouwens goed opschieten; hij werd tenandere eens gevraagd om met Cyriel naar Milaan - San-Remo te gaan, want toen reed Camiel ook voor het gekende merk Alcyon. Maar dat was hem te ver, want ze reden wel met de trein naar Parijs, maar vandaar moesten ze per fiets verder rijden naar Milaan.

Tijdens dat fantastisch jaar 1908 won Camiel Haeck ook eens vier koersen op één dag.

In een artikel in "Ons Zondagsblad" nr 977 van 1968, geschreven door Jan Cornand, vond ik onderstaande verklaring van Camiel Haeck betreffende dit



Camiel Haeck, de ongekroonde koning der straatkoersen.

fameus feit. "Eén van de straffe affaires uit die tijd, was wel dat ik eens vier koersen op één dag won. Dat stak zo in mekaar: Juul Messélis had Wies Persijn, Pier Van de Velde en mij uitgenodigd om deel te nemen aan twee wedstrijden te Roeselare: tweemaal een koers over 40 km en met afzonderlijke prijzen en dan nog een extraatje op de koop toe. Het was een schitterend aanbod. Vooral omdat we in de gegeven omstandigheden nog na de noen in Zottegem konden gaan rijden, waar er eveneens twee koersen op het programma stonden.

Wel, om het kort te trekken, ik versloeg te Roeselare alle straffe kadees van die tijd tweemaal in de spurt, want als ik de eindrush begon, van op meer dan een kilometer ver, geraakte er niemand meer voorbij. We staken ons weer in burger, passeerden langs de "kas" en met Persijn en Van de

Velde kroop ik gauw-gauw in de trein naar Zottegem. Daar weer twee wedstrijden van elk 40 km. en evenveel keren troefde ik daar iedereen af. Kunt ge u voorstellen wat voor een magniefieke zondag dat voor mij en mijn portemonnaie was?"

Camiel behaalde ook de zege in Torhout - Oostende - Torhout en in de Grote Prijs van Ruddervoorde.

Op blz. 268 van de "Galerij der Wielerkampioenen" door Georges Matthys, uitgegeven door "Het Volk" in 1947 vindt men volgende boeiende herinneringen aan een wielerwedstrijd uit de glansperiode van Camiel Haeck.

" 't Was in Brussel - Oostende (150 km). Hij viel bij den aanvang en had een opgestuikten scheeven rijwielkader, waardoor zijn ketting gedurig afliep. Te Gent had hij reeds 10 min. achterstel in 't zicht op de koploopers. Juist vóór Brugge nochtans kwam hij bijgerend. Kamiel vatte zelf den sprint aan, bergop, met een verzet van 6,40 m. en nam tot tien lengten voorsprong. Bergaf, in



Enkele renners van het rijwielmerk "Alcyon" in 1906/1907.

In het midden: Cyriel Van Hauwaert; links, boven: Camiel Haeck, onder: René Masselis; rechts, boven: Urbain Steyaert uit Knesselare, onder: Abel De Voghelaere.

Foto van Gerard Haeck.

't zicht der meet, brak zijn ketting. Camiel bolde verder tot op 10 meter vóór de eindlijn, maar werd toen door drie mededingers overstoken: 1. De Block, 2. Odiel Defraeye en Marcel Buysse."

Nadat Camiel eerst het beroep van bakker had uitgeoefend was hij velomaker geworden. Hij had het velomaken geleerd bij De Smet te Ruiselede, (niet de familie van de latere wielrenner Maurice De Smet) en als hij wat geld verdiend had, heeft hij zich geplaatst als velomaker.

In 1911 trouwde Camiel met Emelie Scherrens die op Wildenburg woonde, daar ergens op de scheiding van Aalter, Beernem en Wingene.

Zij gingen naar Aalter wonen en hielden er een café en een fietsenhandel in de Stationsstraat, daar waar nu het café "Rembrandt" is, in nr. 93, bewoond door de familie André Taghon-Maerschalck. Tot in 1914 koerste hij verder, maar de beste jaren waren blijkbaar voorbij. Toen kwam de oorlog en de bezetting en het was gedaan met koersen.

Camiel Haeck verhuisde naar de Sparhoek te Maria-Aalter, in een huis naast dit van zijn ouders, in het jaar 1917.

Na de wapenstilstand en het einde van de Eerste Wereldoorlog verhuisde de familie naar de Wingestraat, in het huis waar nu de familie Romain Martlé-Van Eeghem woont (nr. 99), voorbij de Zouterdreef. Zij baatten er het café "Sportvriend" uit en een velomakerij. "De Sportvriend" was in die tijd een veel gelezen sportblad, waarin veel geschreven werd over de prestaties van de crack uit Maria-Aalter, vandaar de naam van het "café". Dat dit huis eens een herberg was, kunt u van buitenuit nog enkel zien aan de plaats in de voorgevel waar de vlag uitgestoken werd bij feestelijkheden.

Camiel dacht niet meer aan koersen, want hij was dan al in de dertig en hij had het trouwens veel te druk in zijn velomakerij waarin hij zelfs de hulp nodig had van twee helpers, n.l. Mielke Moerman uit den Oostergem te Aalter en Omer Vermeersch. Later heeft ook Léon Mortier bij hem de stiel geleerd.

De Van de Caveyes, die op een hofstede woonden van Baron Charles Gilles de Pélichy in 't Hoogveld, in de bossen langs de weg van 't Ruisleeds Veld naar het station van Maria-Aalter, (de plaats waar de hofstede stond is nog zichtbaar), dichtbij het kasteel van Graaf De Looz De Corswarem, begonnen velo's te maken in Sint-Joris-ten-Distel, want er was een grote verkoop van fietsen na de oorlog, en ze zeiden: "Camiel, begin weer te koersen, we zullen u een velo geven." En Camiel nam dat aanbod aan en in 1920 begon hij weer te koersen op 36-jarige leeftijd.

Maar op zekere dag kreeg hij de betrekking van "voyageur" aangeboden bij de fietsenfabriek van Flandria. Hij nam ook dat aanbod aan en hij werd aanvankelijk vergezeld door iemand van de fabriek, die zeer goed geleerd was en met een moto reed. Maar op de duur moest hij alleen op de baan om fietsen te verkopen; hij kon wel wat schrijven en lezen, want, zoals reeds gezegd, had hij na de lagere school nog wat speciale lessen gevolgd, maar het was op zijn manier. 's Avonds moest hij traag zijn nota's aflezen terwijl zijn dochter Jeanne verbeterde en de bestellingen doorgaf aan Flandria. Maar de verkoop was beperkt; soms kwamen er bestellingen binnen van 25 fietsen maar er mochten er geen honderd verkocht worden per week en daarom werd soms 's middags niet gewerkt teneinde de produktie niet te overschreiden. Soms reed hij naar Middelkerke en terug en niet altijd met een gunstig resultaat; het was hard werken voor het onderhoud van een gezin met zeven kinderen.

Camiel Haeck heeft spijtig genoeg nooit geen internationale bekendheid verworven. In zijn glansperiode moest hij voortdurend thuis helpen in de bakkerij en kon zo maar oefenen op zon- en feestdagen; daarenboven diende hij alles met eigen middelen te doen, zonder steun van fabrieken of supportersclubs of enige andere steun. Daardoor was het voor hem moeilijk om deel te nemen aan de koersen in het buitenland. Hij heeft het eens gewaagd om deel te nemen aan Parijs - Brussel, maar ze waren nog niet buiten Parijs toen hij zijn wiel brak. Onnodig te zeggen dat hij geweldig gesukkeld heeft toen hij daar met dat gebroken wiel stond in een vreemde streek en het was maar best dat hij enige woorden frans kende.

Hij heeft ook eens voor gangmaker gespeeld voor Cyriel Van Hauwaert in Parijs - Roubaix. Hij was n.l. één van de drie helpers van Cyriel. Vanaf Arras loodste hij zijn kopman door de "hel van het Noorden" naar de overwinning.

Naar de koersen reed hij per trein of per fiets. Al het materiaal moest meege- dragen worden; de reservetube werd tijdens de koers rond de schouders gedra- gen.

Doorgaans werd er een schone prijs gewonnen, soms van 100 frank, hetgeen niet weinig was in die tijd, maar er waren ook prijzen bij van 7 à 8 frank. Daarvan moest de reis betaald worden, de verzorger, enz.

Camiel Haeck was al 40 jaar oud toen hij voor goed ophield met koersen. Toch behaalde hij nog 17 overwinningen in 1924.

Vooraleer het gedeelte over Camiel als renner af te sluiten, moet ik toch een en ander vertellen over één van zijn voor de plaatselijke wielierliefhebbers belang- rijke verwezenlijkingen, n.l. de velodroom of "piste" van Maria-Aalter.

Een zekere Deroo uit Sint-Jan (of omgeving), die uitgeweken was naar Ame- rika, kwam naar België terug en had heel wat te vertellen, o.a. over het wiel- rennen. In Amerika waren zestig en meer jaren geleden reeds zeer veel velo- drooms en er werden reeds zesdaagsen gereden, iets wat hier nog niet bestond. Welnu, tijdens een ontmoeting met Camiel Haeck sprak die mijnheer Deroo over die velodrooms in Amerika. "Camiel, in Amerika sluiten ze dat af en ze vragen "entréegeld"; ze maken een piste." En Camiel legde een assepiste aan op zijn hof en boomgaard, achter zijn herberg in de Wingenestraat in het jaar 1927 (?). De vruchten waren nog maar weg, er werd wat gemeten en gedaan en hij nam twee man in dienst om hem te helpen en iedereen hielp wat mee. Er werd asse van de spoorweg aangevoerd, de omloop afgezet met graszoden en een "brokke" van een "virage" gemaakt in de draaien en men begon te koer- sen. Later heeft Henri De Baene de betonnen "virage" gemaakt. De piste van Maria-Aalter was ongeveer 125 m lang en had een omtrek van ongeveer 300 m.

Er werd in de "piste" gekoerst te beginnen op "Hoekskenzondag", dus de tweede zondag van de vasten en bij goed weer de hele zomer door. Reeds van het begin had de piste geweldig veel bijval, dat is trouwens te merken op foto's uit die tijd, en bijgevolg ook het café "Sportvriend".

Er werden ploegkoersen en achterevoelingen gereden met als deelnemers de meeste renners uit de streek w.o. Victor Gernaey, De Clercq uit Bellem, Tri- foon De Caluwé, de plaatselijke renners Gustaaf, Fons en Dolf Van Ooteg- hem, Maurice Van Acker, Marcel Strobbe, Gerard en Albert Haeck, de gebroeders Marcel en Adriën Coussens uit Lotenhulle, Pira uit Oudenburg, Versele, De Graeve, Maurice Huyvaert, De Brabandere, Lampaert, Note- boom, Dinneweth, enz...



Zicht op de velodroom van Maria-Aalter tijdens een wielervedstrijd. Op de achtergrond de herberg waar Camiel Haeck woonde.

Foto van Paul Vanderostyne.

De omloop was tijdens de koersen afgespannen met jutezeilen om het kijken zonder betalen te beletten. Het inkomgeld bedroeg 1 frank voor kinderen, 3 frank langs de omheining en 5 frank aan de aankomstlijn. De kinderen durfden wel eens kijken onder de zeilen zonder betalen, maar er onder kruipen deden zij gewoonlijk maar als één of andere toeschouwer hen daartoe uitnodigde. Het was trouwens een gewaagd spel, want als aankomstrechtter fungeerde niemand minder dan Henri Vereecke, onderwijzer in de Gemeentelijke Jongensschool van Maria-Aalter. In het bestuur van de "piste" werd Camiel Haeck bijgestaan door mannen waarop hij kon rekenen, zoals Arthur Van den Brande, een herbergier uit 't Savooien, Fred De Baets en Maurice Verduere. Die pistekoersen waren soms echt spectaculair. Ik herinner mij, dat tijdens één van de koersen een renner te snel reed in de betonnen bocht, daardoor zijn draai niet kon halen en in het water viel achter die bocht. Hij kwam druipnat terug op de piste; de toeschouwers moesten er hartelijk om lachen.

Nooit kreeg Camiel Haeck enige subsidie van waar ook, maar zijn "piste" moet toch rendabel geweest zijn want de gebroeders Coussens, die samen koppel vormden, kregen soms een flinke vergoeding, omdat ze veel supporters naar Maria-Aalter meebrachten.

Eén van de koersen die bijzonder veel bijval kenden, was deze voor beginnelingen Maria-Aalter - Eine - Maria-Aalter. Die werd gereden op O.-L.-Heer-



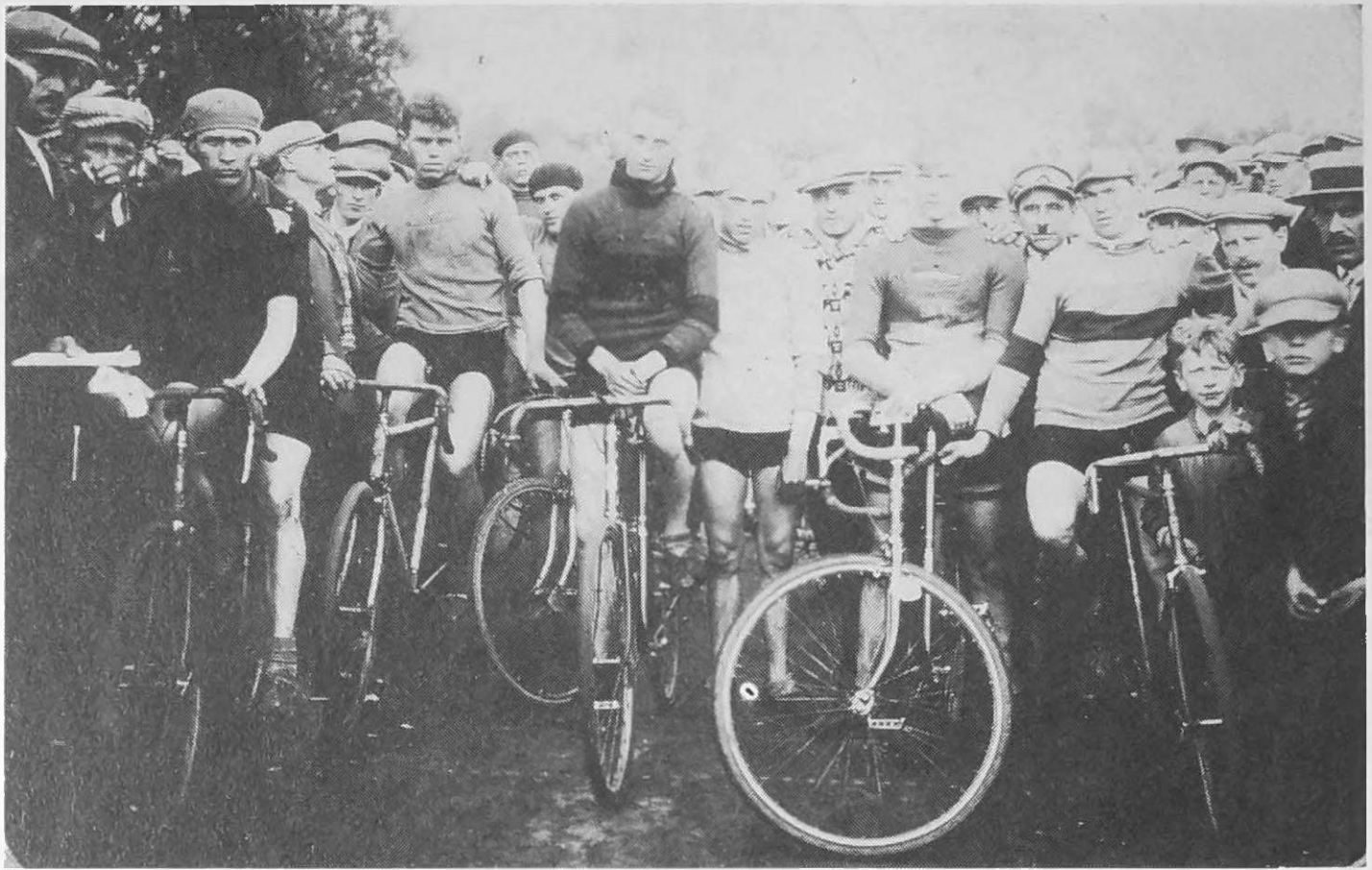
In de "piste" van Camiel Haeck.

Van links naar rechts: naast het knaapje, Maurice De Fauw (Maurice Prinse), het meisje is Germaine Persyn, de dochter van de fotograaf, naast haar, achter de verzorger, haar toekomstige echtgenoot Léon Mortier, renner Cyriel Versele,?....., Oscar Vermeersch,?....., renner Victor Ger-naey,?....., Gerard Haeck en Arthur Dierckens.

Foto van Paul Vanderostyne.



Rudolf Van Ooteghem.



De velo-droom te Maria-Aalter rond 1929.

Links: Médard Scherrens,?.... en renner Gustaaf Van Ooteghem. De renner helemaal rechts is Trifoon De Caluwé met naast zich de knapen Noël Bogaert en Gaston Haeck, achter hen Emiel De Baets (met klak) en Alfons Callebaut (met strohoed).

Foto van Paul Vanderostyne.

Hemelvaart, en de eindmeet lag in de velodroom van Maria-Aalter. De toeschouwers moesten normaal door het café komen om een ingangkaartje te kopen, doch de eerste maal dat die koers verreden werd, was er zo geweldig veel volk, dat de verkopers verplicht waren het hek half open te zetten en zich daar te plaatsen met hun tafeltje, omdat de gewone ingang al dat volk niet kon "slikken".

Door het aanleggen van andere velodrooms te Knesselare en op 't Eiland te Beernem, kreeg deze van Maria-Aalter meer en meer mededinging en het aantal toeschouwers verminderde voortdurend. Na het vertrek van Camiel Haeck werd de piste nog een tijdje uitgebaat door de latere bewoners, maar tenslotte werd alle bedrijvigheid nog vóór de Tweede Wereldoorlog gestaakt.

Met zijn velodroom heeft Camiel Haeck voor veel uren ontspanning en spektakel gezorgd; de pistekoersen brachten immers heel wat afwisseling in het een-tonig bestaan van de eenvoudige mens van Maria-Aalter en het omliggende, tijdens de periode tussen de twee wereldoorlogen.



*Een koers voor oude gloriën in de piste van Maria-Aalter in 1930.
 Boven: de aankomst - 1) Camiel Haeck, 2) Verstuyft, 3) De Vos.
 Uiterst rechts (met hoed) staat Maurice Verduere, die als aankomstrechtter
 fungeert. Hij was geboren te Aalter op 13 september 1898, gehuwd met
 Marie Vleurick en is overleden te Maria-Aalter op 28 januari 1937.
 Onder: van links naar rechts: renner De Vos, Florke De Fauw,?.....,
 Jeanne Haeck, Cyriel en Albert Haeck, renner Camiel Haeck, Yvonne en
 Gaston Haeck, Omer Haeck (zoon van Jules), renner Verstuyft, Maurice
 Lambert (uit de Zouter) en achter hem Jozef Dancet.*

Foto's en tekst van Roger De Baets.





Op deze foto in de velodroom herkennen we van links naar rechts: Médard Scherrens, schoonbroer van Camiel Haeck, Jules Lambert, met vóór zich zijn vrouw en kind, Maria Vermeulen, Maria De Gersem, Simonne Van de Sompele, Yvonne Haeck, Gerarda Van Eeghem, Irène Van de Sompele, Jeanne Van den Brande en Josée Haeck (?).

Foto van Maria De Gersem.

De familie Haeck verhuisde in 1933 naar Steenbrugge. Zij woonde tot na de oorlog in het café "Sportrevue" aan de overweg nabij het station, gelegen aan de thans verdwenen spoorlijn Eeklo - Brugge, waar zij ook een velowinkel uitbaatte. Tijdens de oorlog 1940-1945 werden daar duizenden velobanden ge vulcaniseerd om enigzins te verhelpen aan de rubberschaarste. Te Steenbrugge zijn enkele kinderen (het gezin telde vier zonen en drie dochters) uitgetrouwd en de rest van het gezin is zich in 1947 gaan vestigen in de Smedestraat, 8 te Knokke. Camiel Haeck is op 12 december 1972 overleden in de Kliniek O.-L.-Vrouw ter Linden. Zijn echtgenote Emelie Scherrens, met wie hij meer dan 60 jaren lief en leed gedeeld had, was op 27 oktober van hetzelfde jaar overleden.

Tijdens de uitvaartplechtigheid in de St.-Margaretakerk op 16 december waren zeer veel van zijn vrienden en bekenden aanwezig. Op zijn bidprentje staat terecht te lezen: "Hij was een brave man, een kristen van de oude stempel, man van vurig geloof, met gans zijn ziel gehecht aan God en Kerk."



In 1929 in de piste te Maria-Aalter. Bij de renners herkennen wij van links naar rechts: Gustaaf Van Ooteghem,?....., Alfons Van Ooteghem (de winnaar), Cyriel Versele van Knesselare, De Graeve van Knesselare en Rudolf Van Ooteghem. Naast Rudolf staan Arthur Van den Brande (met papieren in de hand),?.... en Henri Van Ooteghem, de vader van de drie gebroeders (vijfde persoon van rechts).

Foto van Paul Vanderostyne, Oedelem.

Hierna volgt een uittreksel uit de homilie uitgesproken tijdens de Eucharistieviering.

”De overledene heeft het woord van Sint-Paulus tot zijn leuze gemaakt: ”ik heb de goede strijd gestreden, het geloof bewaard.”

Als een bannier heeft dit gezegde zijn leven geleid. Hij heeft de strijd gestreden om het bestaan, in een tijd toen men nog niet beschikte over het moderne confort, en de sociale omstandigheden de strijd om het leven dikwijls moeilijk en lastig miaken. Hij heeft de strijd gestreden om het behoud van zijn kristelijk geloof. En dat stoer geloof heeft hij als een kostbaar erfdeel aan zijn kinderen meegegeven.

Het was met een zekere verbeterheid, ik zou bijna zeggen met een taaie kopigheid, dat hij de strijd heeft aangebonden. En het was met diezelfde stijfhoofdigheid, dat hij in de wielersport, zijn kampioenschap van Vlaanderen in de wacht heeft gesleept. Door slecht weer, tegen rukwinden in, met een ouderwetse fiets, — geen licht juweeltje van een Eddy Merckx — over kasseien en hobbelige wegen, heeft die taaie man zich geoefend, en bijna overal in Vlaanderen de koersen meegemaakt.

Zo heeft hij ook de strijd voor het leven leren kennen, de strijd om een behoorlijk bestaan te verzekeren aan de zijnen, de strijd voor een diep godsdienstig leven, waaraan hij trouw is gebleven tot het einde toe. Als hij zijn paternoster niet aan 't bidden was, dan lag hij dicht bij hem, in zijn onmiddellijk bereik, en soms hing hij hem om de hals.

Hij heeft de goede strijd gestreden, en het geloof bewaard.

De Heer zegt, dat wij allen dienaren zijn die een opdracht gekregen hebben. De dierbare overledene heeft ook een opdracht van God ontvangen. Hij wist dat hij niet mocht leven als een mens die geen geloof heeft, die alleen bekommerd



Op deze foto ziet men Henri Vereecke (rechts met papieren in de hand) klaar om de start te geven van een ploegkoers in de velodroom van Maria-Aalter.

De vierde toeschouwer van links is Henri Strobbe. Van de renners herkent men van links naar rechts: Achiël Vanderhaeghen, De Graeve van Knesselare,?....., Trifoon De Caluwé, Maurice Huyvaert en?.....

Henri Vereecke was te Maria-Aalter geboren op 22 maart 1897. Hij was onderwijzer en later schoolhoofd van de gemeentelijke jongensschool van zijn geboortedorp en was tientallen jaren sekretaris van de Bond van Grote en Jonge Gezinnen van de plaatselijke afdeling. Hij is overleden te Brugge op 29 december 1966.

Foto van Paul Vanderostyne, Oedelem.

is om de welstand of confort, die alleen opgaat in de zaken van deze wereld. Hij wist dat hij als kristen niet mocht leven als iemand die altijd hier zou blijven, en die dan plotseling verrast door lijden en dood, inziet dat zijn leven ijdel is. Hij heeft meegewerkt om deze wereld meer bewoonbaar te maken, hij heeft geijverd voor een schoner leven, voor welvaart en voorspoed. Maar dit alles zonder hoogmoed of zelfvoldaanheid: goed wetend dat hij slechts een werktuig is van God, en een eenvoudige medewerker van de Schepper, die hem zijn talenten gegeven heeft. Maar ook in het bewustzijn, dat Hij ten slotte de meester is, die ons oproept wanneer Hij wil, en aan wie wij rekenschap moeten geven.”

Camiel Haeck ligt samen met zijn echtgenote begraven op het kerkhof van het romantische dorpje Wildenburg.



Links Marcel Strobbe en rechts Albert Haeck na hun overwinning in een koppelrit in de velodroom van Maria-Aalter omstreeks 1936. Tussen hen staat Florimond De Fauw, de zoon van Theodoor en Emerence De Winter, geboren te Maria-Aalter op 25 mei 1909. Hij was de vriend van iedereen maar in 't bijzonder van de wielrenners en de voetballers. Hij overleed bij zijn terugkeer uit Lourdes (Fr.), te Brussel op 29 april 1946. "Beminnen en goed doen was het enige ideaal van Flor. Ieder die in nood verkeerde was hem welkom; zijn huis en zijn hart stond open voor wie hulp of troost verlangde." (Tekst op het bidprentje van Flor).

Foto van Marcel Strobbe.



Foto genomen vóór het vertrek van de grote kermisprijs "Flor-Sport" te Maria-Aalter in de maand augustus van het oorlogsjaar 1942.

Van links naar rechts: Odiel (de witte) Vanden Meerschaut (Groene Leeuw), Florimond De Fauw, Noëlla Bogaert, Camiel Haeck, een onbekend meisje en André Malbrancke, toen kampioen van België.

Foto van Anna Damman. Tekst: Roger Defruyt.



*Camiel Haeck duivemelker.
Knokke, omstreeks 1968.*

Foto van Gerard Haeck.

Gedenk in uw gebeden de ziel van

Mevrouw Emelie SCHERRENS

echtgenote van de Heer Camiel HAECK

geboren te Beernem op 2 mei 1880 en godvruchtig overleden te Knokke op 27 oktober 1972, gesterkt door de H. Sakramenten der Stervenden.

In alle stille is zij heengegaan, onze goede moeder. Zo was ten andere geheel haar leven: een stil verborgen heldhaftigheid als moeder, een stoer geloof en een grote liefde voor haar gezin.

Zij was de sterke vrouw, waarover de H. Schrift spreekt.

Zij was bezorgd om haar gezin en deed haar dagelijks werk met nauwgezetheid en liefde.

Mot vooruitziende wijsheid en moederlijke goedheid wist ze alles te schikken. Ze was begaan en bekommerd om haar evenmens.

Bij dit lange leven gaan onze dankbare gedachten naar God, wiens vreugde het is de mensen te volgen, te leiden en te steunen op hun levensweg. Wij danken de Heer om dit meer dan 60 jaar huwelijksleven, hoewel wij ondanks haar hoge leeftijd toch moeilijk afscheid nemen. We hadden haar nog gaarne

in ons midden gehouden. Niets was te veel, geen enkele zorg te zwaar om het haar zo aangenaam mogelijk te maken, vooral die laatste jaren dat ze zo veel zorgen nodig had.

De herinnering aan haar leven zal ons allen lang bijblijven, zij was gaarne gezien door vrienden en geburen. Memeetje, een vrouw, met een ingoed hart.

Geliefde echtgenoot, mijn heengaan laat een grote ijle plaats. Maar eens zien we elkander weer voor eeuwig. Dit weze uw troost, ik blijf met u verenigd. Ik dank U voor al de liefde en genegenheid. Uw bij me zijn was een troost.

Bemide kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen, hoe lang wij ook leven, eens roept de Vader ons terug. Troost U, het is Zijn wil en ons geluk. Hij wil ons geluk op aarde, maar zeker ook in de eeuwigheid. Gij hebt veel voor mij gedaan, heb dank voor al uw goede zorgen.

Dank U, Yvonne, om alles wat u voor mij gedaan hebt. Moge de Heer U allen er om belonen.

Dank aan allen die mij in dit leven dienst en hulp betuigd hebben, in mijn eeuwige vreugde bij de Heer zal ik vaak voor U bidden en in blijvende liefde op U wachten.

De families SCHERRENS, HAECK, DEFAUW en SCHELLEBROODT danken U voor uw gebeden en blijken van deelneming.

Gedenk in uw gebeden de ziel van

de Heer Camiel HAECK

weduwnaar van Emelie SCHERRENS

geboren te Aalter op 14 maart 1884 en godvruchtig overleden te Knokke, in de Kliniek O. L. Vrouw ter Linden, op 12 december 1972, gesterkt door de H. Sakramenten der Stervenden.

†

"Wat God heeft verbonden dat zal de mens niet scheiden."

Deze woorden van de Heer zelf komen ons spontaan te binnen, wanneer we moeten afscheid nemen van onze goede vader, pas zes weken na moeder.

In de gezegende ouderdom van 88 jaar is onze bemide vader gestorven. Eenvoudig en schoon was zijn dood, gelijk zijn leven eenvoudig en schoon geweest is.

Als een ware aartsvader troonde hij aan zijn haardstede, omringd door de liefdevolle zorgen van de zijnen.

Voor elk en eenieder die bij hem kwam had hij een vriendelijk woord, een dankbare glimlach en handdruk voor allen die hem benaderden.

Zijn levensmoed was zo groot dat we soms dachten dat het onmogelijk was dat hij zou afscheid nemen van het aardse leven.

Hij was een brave man, een kristen van de oude stempel; man van vurig geloof, met gans zijn ziel gehecht aan God en Kerk.

Kostbaar is dan ook in Gods ogen de dood van deze man. Al de goede werken die hij in zijn leven deed volgen hem bij God, wiens oordeel zal luiden: "Kom, trouwe dienaar Camiel, ontvang de kroon welke ik U heb voorbereid."

Dierbare kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen, God zegene en beware U. Heb dank voor al uw trouwe zorgen, gij vooral Yvonne, voor wie niets teveel was om ons te helpen in onze oude dag.

Blijft eensgezind trouw aan uw geloof en de Heer zal altijd met U zijn.

Verenigt mijn gedachten bij deze van moeder in uw gebeden.

Dierbare familieleden en vrienden, wij blijven elkander gedenken in een vroom gebed.

Mocht mijn heengaan voor U een aansporing zijn steeds uw levensdoel voor ogen te houden.

De families HAECK, SCHERRENS, DEFAUW en SCHELLEBROODT danken u voor uw gebeden en blijken van deelneming.

Met Camiel verdween een legendarische figuur, de ongekroonde koning van de kermiskoersen, die enorm veel heeft bijgedragen tot de ontwikkeling van de wielersport in onze streek en ook ver daarbuiten. Het is dus geen wonder, dat de herinnering aan hem te Sint-Maria-Aalter en omgeving tot op heden zeer levendig is gebleven.

Dat de familie Haeck een echte wielrennersfamilie was bewijst het feit dat drie van de vier zonen van Camiel eveneens wielrenner geweest zijn; Albert, de oudste, is zelfs een flink beroepsrenner geweest; Albert was een beloftevolle jongere en Cyriel waagde eveneens zijn kans, maar over dit alles wil ik handelen in een volgende bijdrage.

Maurice THYS

BRONNEN:

ANDRE STEVENS, *De familie Haeck: wielrenners van vader tot zonen*, in "Sportwereld" van zondag 21 november 1937.

JAN CORNAND, *Record van (thans 84-jarige) CAMIEL HAECK werd nooit benaderd: 128 palmen in 1908*, in "Ons Zondagsblad" van "Het Volk" Gent, nr. 977 van 1968, blz. 12.

GEORGES MATTHYS, *De Galerij der Wielerkampioenen*, uitgave "Het Volk" 1947, blz. 266 tot 268.

"*Ons Doomkerke, De vijf Zusterparochiën*", orgaan van de Bond van alle Oud-Doomkerkenaren, Heemkring Groot Ruiselede, maart 1959 en februari 1973.

ARNOLD STROBBE, *De Flandriens van Lotenhulle*, uitgave het Davidsfonds Lotenhulle-Poeke en de Heemkundige Kring "Het Land van Nevele" blz.21.

"Het Volk" van 30-31 december 1972, 1 januari 1973, blz. 41. *Met Kamiel Haeck verdween de koning der "stratekoersen"*, door V.A.

VIC BERGH, *88-jarige Camiel Haeck overleden te Knokke*, in "Het Brugs Handelsblad" van 23 december 1972, blz. 28.

ROGER DEFBUYT, *Bedrijvige Middenstandsbond te Aalter in de crisisjaren 1934-1935*, "Land van de Woestijne" tijdschrift van de Heemkundige Kring "Arthur Verhoustraete" te Aalter, nr. 2/1983, blz. 19.

LUC STOCKMAN, *Geschiedenis van Aalter*, blz.449, 509 en 607.
Gemeentearchief van Aalter.

De hiernavolgende personen hielpen met mondelinge mededelingen, documentatie of foto's:
Gerard Haeck, Steenbrugge; Broeder Achiël Taildeman, Essen;

Georges Haeck, Roger Defruyt, Marcel Strobbe, Roger De Baets, Aalter.

Rudolf Van Ooteghem, Gustaaf Van Ooteghem, Henri Strobbe, August Van Eeghem, Anna Damman, Arthur Van Eeghem, Maria De Gersem, Giselle De Fauw, Germaine Persyn, Georges Schoonaert en Marcel Saelens, Sint-Maria-Aalter.

André Verstraete, Steenbrugge; Paul Van de Rostijne, Oedelem.

Aan alle voornoemde (en eventueel vergeten) medewerkers, hartelijk dank!

WIE KENT WIE?

DE LAGERE MEISJESSCHOOL TE SINT-MARIA-AALTER SCHOOLJAAR 1931-1932.



Op deze foto zien we de leerlingen van het 1^e en 2^e leerjaar:

Van links naar rechts boven: Yvonne Clincke, Simonne Van Daele, Zoé Poelvoorde, Madeleine Vroman, Germaine De Fauw (Kliplo), Adrienne Van De Voorde, Madeleine Van Hulle, Angèle De Soete, Cecella Steyaert (Zuster Gratiana +) en Giselle De Meyer.

Tweede rij van links naar rechts: Moeder Lucie (Virginie Willemarck +), Marie-José Mortier, Georgette Van den Bussche (+), Bertha Strobbe, Germaine Van Pamel, Georgette Versluys, Rachel Saelens, Suzanne Vermeulen, Rachelle Scheyving, Madeleine Van Eeghem en Germaine Defauw (Nieuwedreef).

Derde rij van links naar rechts: Irène Gevaert, Adèle De Beu, Anna Michiels, Alida Wittevrongel, Marie-José Grouset, Anna Stroobant en Madeleine Strobbe (+).

Onderste rij van links naar rechts: Jeannette Van de Putte, Germaine Lips, Zoé De Volder, Dénise Wulber, Angèle De Boever, Gabriëlle De Bel (+), Georgette Warniers, Suzanne Van Eeghem en Zoé Van Eeghem.

Foto bezorgd door Rachel Saelens. Medewerking: Marcel Saelens.

DE RESERVEPLOEG VAN DARING AALTER SEIZOEN 1937-1938



*Van links naar rechts: Emiel De Wulf, Valère Dierickx, Maurice Van de Walle, Georges De Vreese, Cyriel Lam-
brecht, August Ide, Jules Van Parys, Léon De Reviere, André Wittewrongel, Gerard Van Parijs (fotograaf) en
Gerard Van Parys (haarkapper). Foto bezorgd door Jules Van Parys.*

Aan alle medewerkers aan "Wie kent wie?" hartelijk dank.

Maurice THYS

BOEKBESPREKING

ANDRE DE KÉ. *Het fortuin*. Uitgegeven door P.V.B.A. De Vries-Brouwers, Antwerpen -Amsterdam.

Prijs: 395 fr. Voor een genaamtekend exemplaar, door overschrijving op postgiro 000-0880238-60 van André De Ké, 9810 Drongen-Baarle.

Omslag illustratie: Paul Mensens.

Rijk worden, fortuin verzamelen, dat is het levensdoel van het hoofdpersoneage uit dit boek. De man kent geen scrupules, geen gewetensnood, alle middelen zijn geoorloofd. Voor de buitenwereld echter blijft hij een "heer", iemand van aanzien. Doorheen dit verhaal loopt, gelukkig maar, een draad van bittere spot.

De familienaam van het hoofdpersoneage vindt men niet in een telefoon-gids. Is het verhaal verzonnen? Na lektuur weet u beslist beter. Een opmerkelijk boek dat geen lezer onverschillig laat.

En zoals steeds bij De Vries-Brouwers, een zeer verzorgd boek.

André De Ké werd geboren te Aalter (Oost-Vlaanderen) in 1935. Hij was vijftien jaar korrespondent van de Gazette van Detroit, schreef vele teksten voor diverse radioprogramma's, voor kranten, weekbladen en tijdschriften.

Publikaties:

- Rusthuis Bergmans (1964)
- De Fabriek (1966)
- De eerste tocht in het heelal (1968)
- Mijn jeugd onder de toren (1969)
- Er groeide geen onkruid (1972)
- Toespijs (1972)
- Koen (1979)
- Evenals een tiental jeugdverhalen verschenen in de reeks Vlaamse Filmpjes.

MEDEDELINGEN

OVERLIJDENS

In het voorbije jaar overleden drie leden van onze Kring:

— Mej. ANGELA VERHOUSTRAETE, geboren te Aalter op 25 februari 1909 en er overleden op 20 juli 1985. Zij was de zus van wijlen Arthur, van onze ere-voorzitster Anna en bestuurslid André Verhoustraete.

— Mevrouw ELISABETH VAN LANDUYT, weduwe René Coene, geboren te Moerkerke op 30 juli 1890 en overleden te Aalter op 23 september 1985.

— Mevrouw MARIA HYE, weduwe Lepreux, geboren te Aalter op 9 maart 1894 en er overleden op 27 september 1985.

Wij bieden aan de families onze innigste gevoelens van meeleven aan.

DANK

Het bestuur dankt hierbij de adverteerders in ons tijdschrift. Zij steunen hierbij flink onze kas; zij maken het ons mogelijk het tijdschrift over de post te verzenden, zodat nu iedereen het geregeld en op tijd ontvangt.

Het verschijnen van het 4^e nr. van de 8ste jaargang betekent tevens **de hernieuwing van het lidmaatschap 1986!**

Gebruik, indien mogelijk, het bijgevoegd betalingsformulier. Voor onze administratie is dit zeer gemakkelijk en meteen hebt u een betalingsbewijs. Het lidmaatschap blijft **minimum 300 fr.**

Stel uw betaling niet uit! Betaal vóór 15 februari a.s.; dan ondervindt u geen onderbreking.